

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

METODIKA HRY NA KLAVÍR PRO UČITELE MŠ

METHODS OF PLAYING THE PIANO FOR NURSERY TEACHERS

Magisterská diplomová práce

TEREZA MORCINKOVÁ

II. ročník – kombinované studium

Obor: Předškolní pedagogika

Vedoucí práce: Mgr. Filip Krejčí, Ph.D.

OLOMOUC 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 6. 4. 2021

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Filipu Krejčímu, Ph.D. za odborné rady při vedení této práce, dále Michaele Hrubé, Mgr. Jarmile Morcinkové a Ing. Zdeňku Šestákovi za korektury. Bc. Martinu Pruskovi za pomoc s anglickým překladem.

OBSAH

ÚVOD	7
1 Metodika hudební výchovy	9
2 Mateřská škola a klavír v pojetí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v České republice.....	10
2.1 Období předškolního věku	11
3 Metodické zásady pro hru na hudební nástroj.....	12
3.1 Osobnost učitele	12
3.2 Příprava	13
4 Klavír – popis nástroje, klaviatura.....	15
4.1 Správné sezení u klavíru	16
4.2 Klaviatura v praxi	16
5 Elementární základy hudební teorie	17
5.1 Notová osnova, klíče, oktáva, druhy taktů.....	17
5.1.1 Notová osnova	17
5.1.2 Klíče	17
5.2 Délka not a pomlk – celá, půlová, čtvrt'ová, osminová, posuvky	18
5.2.1 Noty.....	18
5.3 Pomlky	20
5.3.1 Posuvky	20
5.3.2 Oktávy	21
5.3.3 Stupnice	22
5.3.4 Druhy taktů	22
5.4 Značky a zkratky v notovém zápisu	23
5.4.1 Akcent	24
5.4.2 Koruna.....	25
5.4.3 Ligatura.....	25

5.4.4	Repetice	25
5.4.5	Prima volta – seconda volta.....	26
5.4.6	Da Capo al Fine	26
5.5	Italské hudební názvosloví – dynamická označení.....	27
5.5.1	Dynamická označení	27
5.6	Italské hudební názvosloví – tempová označení	28
5.6.1	Tempová označení	28
5.7	Označení způsobu hry nebo zpěvu	28
5.7.1	Tenuto.....	28
5.7.2	Staccato.....	29
5.7.3	Legato	29
5.8	Stupnice s křížky #.....	29
5.9	Stupnice s béčky b	31
6	Akordy	33
6.1	Tónika, subdominanta a dominanta	34
6.2	Akordy ve zpěvnících	35
6.2.1	Zápis durových a mollových akordů.....	36
6.2.2	Zápis akordů s číslem 7	36
6.2.3	Zápis akordů s příponami -dim, -#dim.....	36
6.2.4	Zápis akordů se značkou -maj	36
6.3	Realizace akordických značek v praxi.....	37
6.3.1	C dur.....	37
6.3.2	D dur.....	38
6.3.3	G dur.....	39
6.4	Předehra	39
6.5	Pedalizace.....	41
6.6	Prstoklad.....	42

7	Transpozice	45
8	Výběr repertoáru (Zásobník jednoduchých písniček v hudební výchově)	49
8.1	NA JAŘE – M. Škodová.....	49
8.2	PETRKLÍČ – J. Horáčková.....	49
8.3	SLEPIČKA NAŘÍKÁ – lidová	50
8.4	SLUNÍČKO – M. Přikrylová	51
8.5	KDYŽ TŘI SLÍPKY ZE VSI JDOU - W. A. Mozart, 12 variací C dur: „Ah, vous dirai-je Maman"	51
8.6	MUZIKANTSKÁ RODINA – I. Fischer, Z. Petr	52
8.7	LEČO – M. Florian.....	52
8.8	ZIMA JE TU – Jiří Havel.....	53
8.9	ČERT – R. Pluhařová	53
8.10	RAMPOUCH – J. Šíhal, J. Vodňanský	55
8.11	V ZIMĚ – M. Raková	55
8.12	DOMEČEK – M. Kružíková.....	55
8.13	PRINCEZNA A DRAK – M. Kružíková.....	56
8.14	KOLEDA – V. Kalais, V. Čtvrtek.....	56
8.15	Klavírní jednoduché doprovody k TV chvilcům.....	57
9	Šetření se zaměřením na hru na klavír v pojetí učitelů mateřských škol.....	62
9.1	Šetření se zaměřením na hudební vzdělání pedagogů v mateřských školách.....	63
9.2	Závěr šetření	79
	ZÁVĚR.....	81
	Anotace diplomové práce	83
	Resumé	84
	Seznam použité a citované literatury a pramenů	85
	Seznam zkratk	89
	Seznam tabulek	90

Seznam grafů	91
Seznam příloh	92
Přílohy	93

ÚVOD

Hudební výchova patří v mateřské škole mezi nejdůležitější oblasti. Prolíná se každým dnem a děti se hudbou učí prožívat své radosti i problémy. Pro učitele mateřských škol je cílem práce vyučování malých dětí a nasměrovat jejich pozornost ke hře. Hra na klavír je pouhým prostředkem pro účinnou a nápaditou výuku. Proto by hra na klavír měla být učiteli v mateřské škole plně osvojená a zautomatizovaná dovednostmi a návyky.

Na středních školách s pedagogickým zaměřením se vyučují hry na klavír či flétnu, často je nutno navštěvovat i soukromě základní uměleckou školu, aby měli budoucí pedagogové základy poznatky o elementární hudební teorii. Mnozí mohou znát hudební nástroj z pozice samouka nebo se učí až v mateřské škole tzv. „za pochodu.“ Často se v publikacích řeší jen hudební nauka a harmonie, ale pohled laika ji nemusí plně chápat a ovládat tak dobře, jak by si představovali.

Předkládaný text vychází z potřeb učitelů mateřských škol, kteří právě dokončili školu, ale i pro zkušené pedagogy, kteří si třeba nejsou jistí v některých hudebních oblastech. Tato metodika by měla posloužit začínajícím učitelům. Někteří učitelé nemají možnost na střední či dále na vysoké škole více rozvíjet své hudební a klavírní vlohly nebo hrát na jiný hudební nástroj, jako je kytara, flétna či housle.

Někteří pedagogové v mateřských školách zjistí až během své praxe, že vnímají úskalí při hře na klavír. V prvním, a to v lepším případě se snaží doučit chybějící informace samostudiem, online kurzy nebo si platí soukromé hodiny klavíru. V tom druhém případě – horším – se snaží hře vyhýbat, nahrazovat hru jinými nástroji nebo reprodukovanou hudbou. V nejhorším případě za ně odvádí práci kolega – kolegyně. Přesto, že někdo hraje na jiný hudební nástroj, neměl by klavír ve vyučovací jednotce chybět. Klavír totiž dotváří náladu písní, zvýrazňuje melodickou linku a nabízí spoustu obměn realizace. Děti předškolního věku klavír vnímají lépe než jiné hudební nástroje.

Pro hru na klavír pro učitele je velmi těžké sehnat odbornou literaturu s informacemi, jak hrát akordy v levé ruce na klavír a jak je rozkládat. Jak jednoduše transponovat hudební skladby pro děti do jiných tónin a s nimi spojené určování křížků # a béček b.

Obvykle tuto problematiku řeší publikace zaměřené cíleně na hudební nauku. A tady se setkáváme s problémem. Pro začátečníka je to značný počet informací, které ho odradí od hry na klavír. Proto nabízím učitelům mateřských škol pomocnou ruku s touto metodikou,

ve které se budou jednoduše orientovat a zjistí, že hra na klavír není žádná věda. Tato diplomová práce může pomoci i dalším zájemcům třeba v kombinované formě studia na vysoké škole.

V diplomové práci se věnuji metodice hře na klavír pro učitele. Práce je rozdělena do devíti hlavních kapitol. První kapitola je věnovaná metodice hudební výchovy a její historii. Druhá kapitola je zaměřená na hudební vzdělávání v mateřské škole v pojetí Rámcového vzdělávacího programu v České republice. Třetí kapitola je orientovaná na metodické zásady pro hru na hudební nástroj. Čtvrtá kapitola se zabývá popisem nástroje, v našem případě klavíru. Rozebírá také orientaci klaviatury, správné sezení u klavíru a klaviaturu v praxi. Pátá kapitola pojednává o elementárních základech hudební teorie, kde se vysvětluje notová osnova, klíče, délky not a pomlky a druhy taktů. Dále to jsou značky a zkratky v notovém zápisu. V této kapitole je také italské hudební názvosloví a tempové označení hry či zpěvu. Stupnice s křížky # a béčky b jsou také součástí páté kapitoly. Akordy a zápis durových a mollových akordů jsou blíže popsány v kapitole šesté. Ještě zde najdeme popsané realizace akordických značek, předebru, prstoklad na klaviatuře a pedalizaci, tedy jak používat pedály u klavíru. Sedmá kapitola se věnuje transpozici písniček. Zásobník jednoduchých skladeb nabízí kapitola osmá. V deváté kapitole jsou prezentovány výsledky z dotazníkového šetření se zaměřením na hudební vzdělání pedagogů v mateřských školách.

1 Metodika hudební výchovy

Slovo *metodika* pochází z řečtiny a skládá se ze slov *hodos* (cesta) a *meta* (za něčím či k něčemu). Dohromady nám to dá slovo *methodos*, tedy cesta k něčemu, postup činností. Metodika je teorie vyučování. Setkáváme se také s pojmem *didaktika* (z řeckého slovesa *didaskein* – učit; *didaktikos* – poučný), která znamená cesta k učení. (Zezula a kol., 1987, str. 7 – 11)

Metodika hudební výchovy je hudebně pedagogická disciplína, orientující se na stránku vyučování, popis metod, návody a organizační rady pro práci učitele v jednotlivých složkách hudební výchovy. Zabývá se klíčovými otázkami, jak otevírat dětem cestu k hudbě, určuje zásady hudebně – výchovné práce. (Zezula a kol., 1987, str. 7 – 11)

Hudební pedagogika je samostatný vědní obor, který se zabývá teorií výchovy v oblasti hudby. Cílem je rozvoj estetického vnímání, výchova jedince k hudbě a utváření všestranné harmonické osobnosti. Zabývá se otázkami cílů, principů, prostředků, metod a forem práce. (Lasevičová, 2004, str. 22 – 23)

Metodika hudební výchovy je teorií vyučování jednotlivých hudebních disciplín. Nabízí metody a způsoby práce, tzn. jak má učitel učit a co k tomu potřebuje, jak se má učit žák a čemu se má naučit. Didaktika a metodika hudební výchovy spolu úzce souvisí a jedna bez druhé v podstatě nemůže samostatně existovat, uvádí Lasevičová, 2004, str. 22 – 23.

Didaktika hudební výchovy je obor hudební pedagogiky, která se zaměřuje na hlavní zákonitosti výchovného problému – obsah a formy vyučování, výchovné vzdělávací cíle, rozsah a metody vyučování, postavení hudební výchovy v soustavě ostatních vyučovacích předmětů atd. (Zezula a kol., 1987, str. 7 – 11)

Pedagogové by měli mít zájem o zkvalitnění své práce, postupné doplňování a prohlubování svých znalostí z elementární hudební teorie. Tímto mohou ve své praxi klást přesnější požadavky na děti. Pro učitele by měla být metodika přínosem a měla by objasňovat konkrétní požadavky učitele. V podstatě by měla být metodika pro učitele mateřských škol jakýmsi základním studijním materiálem, který bude vždy po ruce, když si pedagog nebude vědět rady s elementární hudební teorií. (Zezula a kol, 1970, str. 1 – 4)

2 Mateřská škola a klavír v pojetí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v České republice

Klavír v mateřské škole je neodmyslitelná součást každého dne. S dětmi se u klavíru vítáme, cvičíme s hudbou, nacvičujeme tanečky a vytváříme program pro rodiče. Loučíme se písničkami, vytváříme rituály a prohlubujeme u dětí estetičnost. Níže nastíníme, jak se hudební gramotnost prolíná Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

V mateřské škole se řídíme Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (RVP PV), který nám formuluje úkoly v předškolním vzdělávání. RVP PV uvádí, že záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně čekají. (RVP PV, 2018, str. 10)

RVP PV se dělí na rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle a dílčí výstupy. Rámcové cíle sdělují základní orientaci pro předškolní vzdělávání i práci učitele. Pokud jsou cíle naplňovány, získáváme klíčové kompetence. Vzdělávání obohacujeme o oblast poznatků, hodnot a postojů a dítě tak získává dovednosti mnohostrannější, dokonalejší a prakticky využitelnější. V RVP PV se dočteme, že kompetence představují soubory činnostně zaměřených a prakticky využitelných výstupů, které se propojují a doplňují, čímž se postupně stávají složitější, a tím i využitelnější. Ve smyslu k hudební výchově můžeme přiřadit kompetenci k učení, kompetenci komunikativní, sociální a personální kompetence a činnostní a občanské kompetence. (RVP PV, 2018, str. 9 – 13)

Dílčí cíle se dělí na pět oblastí – dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost a dítě a svět. V oblasti dítě a jeho tělo využíváme hudební činnost pro rozvoj a užívání všech smyslů (sluchově rozlišovat zvuky a tóny). Zde zařazujeme hudební a hudebně pohybové hry a činnosti, ale také relaxaci. Děti se také učí pracovat s jednoduchými hudebními nástroji. Do další oblasti – dítě a jeho psychika zařazujeme rytmické hry na rozvoj řečových schopností, zpěv a poslech. Oblast dítě a ten druhý se zaměřuje na utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému. Využíváme hudební a hudebně pohybové hry, kooperativní aktivity (tanečky, tleskání ve dvojicích s obměnami apod.). Předposlední oblastí je dítě

a společnost. RVP PV přímo uvádí, že záměrem vzdělávacího úsilí učitele v oblasti sociálně-kulturní je uvést dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí. (RVP PV, 2018, str. 25) Zde zařazujeme návštěvu koncertů, divadel, společenské události (oslavy, narozeniny, program pro maminky atd.), hudebně dramatické činnosti, poslech hudebních skladeb, setkávání se s hudebním uměním mimo mateřskou školu a s ním spojené slovní či výtvarně zpracované hudební zážitky. Děti by také měly zvládnout zazpívat píseň, zacházet s Orffovými nástroji a sledovat a rozlišovat rytmus. V poslední oblasti dítě a svět rozvíjíme u dětí environmentální povědomí o světě. Zde rozvíjíme povědomí o přírodě a dětskými skladbami můžeme děti vést k respektování životního prostředí. (RVP PV, 2018, str. 13 – 29)

2.1 Období předškolního věku

V tomto věku navštěvují děti mateřskou školu, která by měla poskytovat specifické podněty k hudebnímu rozvoji dítěte. Tento věk je rozhodující pro vytváření dětského přístupu k hudbě, proto se doporučuje co nejčastější kontakt s hudbou v mateřské škole, ale v i rodině a domácím prostředí. Během dětského období totiž dochází k rozvoji sluchového i hlasového ústrojí. Zdokonaluje se také pohybová složka, čímž dochází ke zlepšení koordinace pohybu s hudbou. (Lasevičová, 2004, str. 13 – 14)

Jaké faktory rozvíjíme u dítěte? Je to rozvíjení hudebních schopností, rozvíjení dětské hudební tvořivosti a podpora při aktivních hudebních projevech. Děti seznamujeme s hudebním uměním, které vytvořili umělci, učíme je díla vnímat, chápat a hodnotit. Prostřednictvím hudby se utváří osobnost dítěte. Obohacuje svůj citový život. (Zezula a kol., 1987, str. 1 – 6)

Hudebnost se u dětí rozvíjí vědomostmi, dovednostmi a návyky. Hudební vědomosti získávají osvojováním základních faktů (na triangel se hraje tyčinkou, k bubnu potřebujeme paličku, písně k odpolednímu odpočinku jsou pomalé a tišší). V každé hudební činnosti rozvíjíme u dítěte určité dovednosti a návyky (učení se zpívat s doprovodem i bez něj, koordinace pohybu s hudbou). (Zezula a kol., 1987, str. 1 – 6)

3 Metodické zásady pro hru na hudební nástroj

Metodika hudební výchovy se zabývá učebními postupy a způsoby svých jednotlivých disciplín, tedy zpěvem, intonací a rytmem, hudební naukou a poslechem hudby. Didaktickou metodou není procvičování např. rytmu nebo melodie, neboť v něm jde o techniku, zautomatizované provádění výkonů. I když s metodou souvisí, nemá povahu metody. (Lýsek, 1972, str. 35)

Učitelé by měli mít řádný základ hudební teorie, která by měla být dostatečně kvalitní a měla by je posouvat v dalším klavírním rozvoji. Formuluje se osobnost učitele, emocionální i umělecký vkus, interpretace a přístup k práci. Elementární hudební pedagogika by měla být promyšlená a založená na vědeckých poznatcích. Měli bychom pak pochopit souvislosti mezi sluchovou a pohybovou oblastí, vývoj psychiky dětí a funkce centrální nervové soustavy (CNS). (Svobodová, 2006, str. 48 – 49; Lýsek, 1972, str. 35 – 37)

Metodika klavírní výuky je podmíněna rozvojem hudební pedagogiky a včleněním nových poznatků z oblasti psychologie a fyziologie a tyto poznatky rozvíjí představy o procesech.

3.1 Osobnost učitele

Učitel v mateřské škole by měl být tvůrčí a měl by zvládnout každodenní organizaci práce s dětmi u klavíru. To vyžaduje soustředění a taky odhodlání mít chuť hrát. Platí, že chci = mohu. Snažme se tedy dát si určité cíle, kterých chceme dosáhnout. V našem případě ovládat hru na klavír jednoduše. Hra lidových a umělých písní, jejich harmonizace, doprovod a transpozice patří ke stěžejním činnostem učitele v mateřské škole. (Svobodová, 2006, str. 45; Poláček, 2013, str. 29)

Často se mluví o talentu a vlohách ke hře na klavír. Vlastnosti, které talent nesmí postrádat, jsou vrozené. Měli bychom mít fyzické i duševní zdraví. Další důležitou vlastností je stavba ruky. Příliš malá, úzká či slabá ruka může být pro klavíristu překážkou. Další důležitá vlastnost je intelekt. Díky vědomostem a znalostem hudební teorie se posouvá předpoklad lepší hry na klavír. Mezi další vlastnosti dobrého učitele patří píle, která umožňuje schopnost si zorganizovat činnost s dětmi, trpělivost naučit děti písničku či rytmické cvičení a mít u toho určitou odpovědnost. Učitel nese zodpovědnost za svou práci, a i když se mu něco nepovede a nebudeme mít hned úspěch, snažme se najít řešení, proč tomu tak je. V neposlední řadě by měl být dobrý pedagog schopný rychlé reakce a měl by být připraven na změny, které se vyskytnou

při výuce s dětmi. Dalo by se říct, že připravená hudební činnost pro děti může občas spadnout do improvizace. (Svobodová, 2006, str. 46; Zezula a kol., 1987, str. 43 - 45)

V mateřské škole se děti poprvé setkají s hudbou (když nepočítáme rodiče, kteří jim zpívají ukolébavky, učí je rytmizované říkanky atp.), s hudebními nástroji a jejich zvuky. Hudební výchova v mateřské škole je vlastně elementárního charakteru, kdy pěstujeme u dětí hudební rozvoj a estetičnost. Dítě nenutíme do zpěvu, neučíme je písničky rozkazem ani nátlakem. Postupujeme tak, aby si dítě na to přišlo samo a vypěstovalo si tak zdravý návyk. Skladby vybíráme podle věku skupiny dětí, které máme ve třídě. Písničky obohacujeme o další prvky, jako jsou tanečky, rytmická cvičení, deklamace slov atd. a to proto, aby hudební činnost v mateřské škole byla pestřejší. Takto malé děti nejsou zvyklé na dlouhodobou a systematickou práci a dlouhé soustředění. Dvouleté děti udrží menší pozornost než děti předškolního věku. Snažíme se děti hlasově nepřepínat a tím pádem vždy správně transponovat a vybírat písničky pro ně vhodné. Jako vyhovující stupnice pro děti předškolního věku považujeme C dur a D dur. Vyučovací jednotku si můžeme rozdělovat na získávání znalostí a dovedností (nácvik písňe, hra na Orffovy nástroje), dále to mohou být vyučovací jednotky zaměřené pouze na upevnění znalostí (zpívání písniček během dne, před obědem, v šatně u převlékání, před odpočinkem atp.) a poslední – opakování. Opakování zařazujeme pro kontrolu a zhodnocení, zda si děti upevnily učivo. Důležité je také zpívat bez doprovodu nástroje, s oporou učitelky nebo starších zpěváků, aby si děti zafixovaly tóny, rozvíjely sebekontrolu, soustředění a pozornost. (Svobodová, 2006, str. 48 – 52; Zezula a kol., 1978, str. 128 – 132)

3.2 Příprava

Při začátcích hry na klavír, kdy už máme ohmatanou klaviaturu a chceme si zahrát první písničky, postupujeme takto – v první fázi si přehrajeme celou skladbu. Není to nic velkého, ale zjistíme, jak má skladba znít, kde si máme dát pozor. Například, když máme v písni těžší přechod. V první fázi se nezdržujeme příliš dlouho, aby nás např. neiritovala špatná hra a občasné chyby třeba ve špatně přečtené notě. V druhé fázi vyřešíme prstoklady, pozice rukou. Přehrajeme si akordy v levé ruce současně, abychom si zafixovali správné postavení a změny při přechodech. V podstatě si při druhé fázi více zapamatujeme skladbu a zautomatizujeme si ji. Nastupuje třetí fáze. Zanalyzovali jsme si píseň a v podstatě se vracíme k první fázi, kterou už ale zvládáme na profesionální úrovni. (Svobodová, 2006, str. 45)

Máme zautomatizovanou hru na klavír a přichází nám obecnost – tedy žáci, které budeme učit skladby či jiná cvičení. Ve zpěvnících pro předškolní děti jsou písničky zpracovány

pro klavírní doprovod. Děti zpívají, ale také poslouchají klavírní předehtu, mezihru i dohtu. Hudba je pro děti stejně známá jako samotná písnička. Každá nová skladba je pro děti nová a často ji poslouchají s úžasem a nadšením. V tom případě můžete využít chvílky překvapení a celou skladbu jim zahrát se správným přednesem, dynamikou a nadšením a využít tak spontánního zájmu dětí. Děti se postupem času naučí rozeznat předehtu, navázání na další sloky či konec písničky. (Zezula a kol., 1978, str. 128 – 132)

4 Klavír – popis nástroje, klaviatura

Klavír, z latinského původu *claves*, kterým se označuje klíč, klávesy. Je to klávesový strunný nástroj. Říká se mu také piano. Kdysi se klavír označoval jako pianoforte. Jedná se o mechanický stroj s 88 klávesami a asi 230 strunami. Přibližně se skládá z 10 000 jednotlivých dílů. Koncertní křídlo má uložené struny vodorovně v rezonanční skříni. Klavír, též se označuje pianino, má naopak uložené struny ve svislé rovině. (Giordano, 2016, str. 3-5; Olling, Wallisch, 2004, str. 200)

Mechanika klavíru se skládá z klaviatury, ze strun, z kladívek, dusítek a pedálů. Konstrukci celého klavíru nosí tzv. půda s ozvučnou deskou s litinovým rámem. Půda nebo také baraš, nese celou skříň. Najdeme vše, co je v klavíru zapotřebí – struny, kladívka, klaviaturu atd. Hlavní částí nástroje je právě ozvučná deska. Také se jí říká ozvučnice nebo rezonanční deska, která je složena z žeber a kobylky. Ozvučná deska je nejdůležitější na celém klavíru. Mezi hlavní prvky patří kvalitní dřevo, které je většinou ze smrku či jedle. Celý proces, kvalita dřeva, zpracování a sušení se odráží na kvalitě a barvě zvuku. (Giordano, 2016, str. 6; Olling, Wallisch, 2004, str. 200 – 202; Wikipedia, © 2001)

Klaviatura je klávesnice s kladívky, kde se při úderu rozechvívají struny. Skládá se z 88 bílých a černých klapek. Bílých je 52, černých 36. Zahrajeme tedy na ni sedm oktáv a část osmé. Každá oktáva má 7 bílých klapek, které tvoří základní tóny – c-d-e-f-g-a-h. Půltóny jsou černé klapky, které navazují na bílé klapky a je jich 5 v každé oktávě.

Na rámu jsou natažené struny. Při tvoření vyšších tónů jsou struny tenčí a kratší. Hluboké tóny se tvoří na silnějších a delších strunách. Struny u kolíků udržují mezery mezi strunami a výšku strun, kde dopadem kladívka vzniká tón. (Cmíral, 1974, str. 105; Giordano, 2016, str. 11-19; Wikipedia, © 2001)

Pedály jsou umístěny pod klavírem a zpravidla se na ně šlape nohou. Pedály mají většinou dva, často tři šlapadla. Můžeme je rozdělit na pravý, prostřední a levý pedál. Pravý pedál se používá nejčastěji. Je spojen s dusítkem, které tlumí zvuk strun. Při sešlápnutí se ze strun hromadně zvednou a zvuk pokračuje. Struny volně souzní a doznívají. Laicky řečeno, pedál prodlužuje délku tónu. Prostřední pedál je nejméně používaný – ten chybí u dvoupedálových klavírů. Jednoduše prodlužuje délku tónů, které jsme hráli v době sešlápnutí. Poslední, levý pedál klavíru, přibližuje kladívko v klidové fázi ke strunám. Kladívko neudeří do tří strun, ale jen do dvou. Zvuk je slabší. (Cmíral, 1974, str. 105; Olling, Wallisch, 2004, str. 200-202; Absolventi gymcheb © 2010; Wikipedia, © 2001)

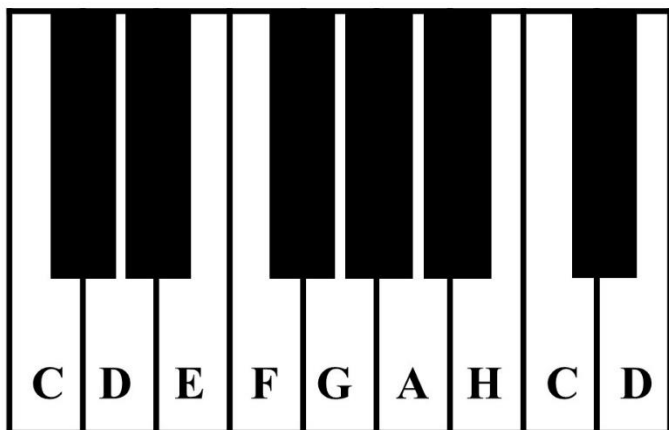
4.1 Správné sezení u klavíru

Správné sezení u klavíru je jedna z důležitých věcí, než začneme hrát na nástroj. Jako první bychom si měli srovnat klavírní stoličku. Na trhu se objevují dva druhy stoliček. Jedna tzv. Beethovenka – židle na čtyřech nožičkách a druhá - otočná židle. V mateřské škole je lepší otočná židle, např. z důvodu otáčení se za dětmi při kontrole zpěvu, správného držení těla apod. Sedneme si na židli tak, abychom na vše dosáhli bez natahování těla. Záda držíme zpřímá, nehrbíme se a lokty držíme mírně od sebe. Předloktí by měly být ve vodorovné poloze. Klavírní stoličku můžeme snížit či zvýšit podle výšky těla. Uvolníme se a můžeme začít hrát. (Miles, 1998, str. 4-5)

4.2 Klaviatura v praxi

Podíváme se na svůj klavír a ukážeme si, jak pojmenovat klaviaturu. Abychom se lépe orientovali, co se na klaviatuře nachází, popíšeme si klaviaturu názorně.

Na obrázku 4.1 jsou znázorněny bílé a černé klapky. Mezi tóny C až C spatřujeme pět černých kláves, které jsou řazeny do ostrůvků po dvou a třech černých klávesách. Takto se klávesy pravidelně opakují po celé délce klaviatury.

Obr. 4. 1 - klaviatura

5 Elementární základy hudební teorie

Elementární základy hudební teorie by měl znát každý učitel, který pracuje s dětmi v mateřské škole. Hudební činnosti, zpívání, rytmizování či pohybové aktivity doprovázené hudbou jsou každodenní součástí a prolínají se celým dnem. Mnoho učitelů se bojí hrát před dětmi nebo mají trému. Každému se stane, že něco pokazí. Jsme jenom lidé a jestliže netrénujeme pravidelně, bude pro nás hra obtížná. V dětských očích je pedagog hrající na hudební nástroj takový idol, který to umí nejlíp. Děti motivuje a jsou víc natěšené na zpěv u klavíru, než když učitel na klavír ani nesáhne.

K tomu, abychom zvládli zahrát písničky k daným ročním obdobím, tématům či událostem, vám postačí základní elementární poznatky z hudební teorie.

5.1 Notová osnova, klíče, oktáva, druhy taktů

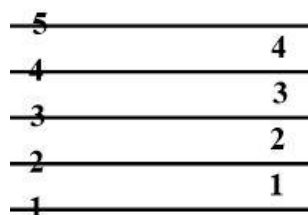
5.1.1 Notová osnova

Notová osnova se skládá z pěti linek a čtyř mezer s doplněním pomocných linek nahoře a dole. Do notové osnovy zapisujeme noty a pomlky. Na začátku každé notové osnovy musí být klíč, který nám určuje výšku zapsaných not. (Obr. 5.1) (Režný, 2018, str. 10)

Pomocné linky počítáme vždy od osnovy. Linky, které se nacházejí nad notovou osnovou počítáme směrem nahoru, naopak linky pod osnovou počítáme směrem dolů. (Obr. 5.2) (Zenk, 2003, str. 15 - 17)

Obr. 5.1 – notová osnova

Obr. 5.2 – číslování linek a mezer notové osnovy

5.1.2 Klíče

Pro zápis not se používají čtyři klíče – houslový G klíč, basový F klíč a C klíče altový a tenorový. Poslední dva zmiňované nás nebudou v této práci zajímat.

Houslový klíč, G klíč, je nejpoužívanější klíč. Používá se pro noty z malé oktávy, tedy jednočárkový až pětičárkový tónový systém. Houslový klíč se píše kolem druhé linky. Nota proto udává na druhé lince polohu noty g₁. (Obr. 5.3) (Grigová, 1998, str. 14 - 15)

Příklad:

Obr. 5.3 – houslový klíč

Basový klíč, také F klíč, je klíč pro zapisování hlubokých tónů. V F klíči je zápis not pro levou ruku při hře na klavír. V houslovém klíči by nám nestačily pomocné linky pro zápis not. Jako jednoduchou pomůcku můžeme uvést, že jednočárkové c najdeme v houslovém klíči na první pomocné lince pod osnovou, kdežto v basovém klíči na první pomocné lince nad osnovou. (Obr. 5.4) (Lisá, 2003, str. 8)

Pomocné linky nevypisujeme celé, ale pouze tu část, která je potřebná k zapsání noty. (Grigová, 1998, str. 14 - 15)

Příklad:

Obr. 5.4 – Basový klíč se zápisem not

5.2 Délka not a pomlk – celá, půlová, čtvrt'ová, osminová, posuvky

5.2.1 Noty

Charakteristika noty je velmi jednoduchá. Skládá se z hlavičky, nožičky a praporku. Hlavička může být plná nebo prázdná. Nožička u noty se píše buď vpravo nad hlavičku nebo vlevo pod hlavičku. Noty s praporkem nahrazujeme trámci. (Režný, 2018, str. 12 - 13)

Délku noty poznáme podle vyplněné či nevyplněné hlavičky, zda má nebo nemá nota nožičku a praporek. (Lisá, 2003, str. 7)

Autorka Lisá uvádí, že trámec může mít různý počet stran. Čím je čar v trámci víc, tím jsou noty, které trámec spojuje, kratší. (Lisá, 2003, str. 7)

Noty na obrázku 5.5: nota celá, nota půlová, nota čtvrt'ová, nota osminová.

Obr. 5.6 – nota celá

Nota celá má 4 doby. Můžeme ji rozdělit jako dvě noty půlové, čtyři noty čtvrt'ové, osm not osminových.

Obr. 5.7 – nota půlová

Nota půlová má 2 doby. Charakterizovat ji lze jako dvě noty čtvrt'ové a čtyři doby osminové.

Obr. 5.8 – nota čtvrt'ová

Nota čtvrt'ová má 1 dobu. Lze ji rozložit na dvě noty osminové. Nožičku zapisujeme od noty h_1 směrem dolů.

Obr. 5.9 – nota osminová

Nota osminová má $\frac{1}{2}$ doby. Osminovou notu můžeme rozdělit na dvě noty šestnáctinové, které mají $\frac{1}{4}$ doby.

Obr. 5.10 – prodloužení not

Tečka za notou prodlužuje notu o polovinu jejího trvání.

5.3 Pomlky

K notám se samozřejmě váží i pomlky, které nám dotvářejí písničky.

Na obrázku 5.11 vidíme zleva pomlku celou, půlovou, čtvrt'ovou a osminovou.

Obr. 5.11 - pomlky

Lisá, 2003 uvádí, že délku pomlky poznáme také podle tvaru nebo podle toho, kde pomlka v osnově leží. Rozeznáváme pomlku celou (4 doby), pomlku půlovou (2 doby), pomlku čtvrt'ovou (1 doba), pomlku osminovou ($\frac{1}{2}$ doby). Pomlku celou si lze zapamatovat jako pomlku, která „visí“ na čtvrté lince notové osnovy. Je to také pomlka celotaktová. Jedná se tedy o pomlku pro celý takt jakéhokoli druhu. Pomlka půlová naopak „leží“ na třetí notové lince.

5.3.1 Posuvky

Posuvky se zapisují do notové osnovy k dané notě do mezery nebo na linku, kde nota leží. Zapisujeme je tehdy, když chceme změnit danou notu. Pokud si zahrajeme na klavíru stupnici C dur: c1 – h1, tak poznáme, že jde postupně po bílých klapkách. Kdybychom začali stupnici D dur: d1 – c2, zjistíme, že musíme přidat i černé klapky. Jestli chceme, aby nám písničky zněly správně, určuje nám to počet křížků nebo béček, zda máme stupnici zvýšit či snížit. (Lisá, 2003, str. 10; Grigová, 1988, str. 20 - 23)

Křížek # - zvyšuje notu o půl tónu. K původnímu názvu noty se píše koncovka -is. Jako pomůcku uvedu: rychlík **fi**čí: fis, cis, gis, dis; **a** eště **h**vízdne: ais, eis, his.

Co mění křížky:

Křížek v taktu mění tón, který za ním následuje – na zvýšený. Ten platí pro daný takt. Křížek platí pouze pro jeden takt. V novém, následujícím taktu již nikoliv. Křížky jsou tóny na černých klávesách. V praxi místo tónu, před kterým je křížek zapsán, zahrajeme tón, který je na nejbližší černé klávese.

Obr. 5.12 - Příklad: v notovém úseku je zaznamenán v prvním taktu tón F s křížkem (#F), tedy tón FIS. V následujícím druhém taktu máme již tón F bez křížku.

Křížek platí pouze v prvním taktu. (Miles, 1998, str. 32 – 33)

Bé b – snižuje notu o půl tón a k původnímu názvu se připsuje koncovka -es.

Pomůcka:

- Náklad'ák **heká**: hes, es, as, des; **grapa, cesta, funí**: ges, ces, fes

Nebo:

- fis, cis, gis, dis, ais, eis, his – po dlani mi leze hmyz. (Pořadí křížků, které jdou za sebou);
B, es, as, des, ges, ces, fes – do rukávu už mi vlez! (Pořadí béček, které jdou za sebou.)

Často najdeme v notovém zápise s béčkovým předznamenáním notu H, označuje se také jako B (hes). (Lisá, 2003, str. 10 – 11)

Co mění béčka:

Béčko má podobný účinek jako křížek. Na rozdíl od něj ale tón nezvyšuje, nýbrž o půl tónu snižuje. Když uvidíme béčka před notou, zahrajeme nejbližší černou klávesu pod touto notou.

Příklad: v notovém úseku je zaznamenán v prvním taktu tón H s béčkem (#H), tedy tón HES. V následujícím druhém taktu máme již tón H bez béčka. Béčko platí pouze v prvním taktu. (Miles, 1998, str. 34 – 35)

Obr. 5.13

Odrážka ♯ - nám ruší platnost křížku # nebo bé b. Odrážka mění zvýšený nebo snížený tón na původní tón na bílé klávese.

5.3.2 Oktávy

Tóny zapsané v notové osnově tvoří základní tónovou abecedu: c-d-e-f-g-a-h. Avšak pokaždé jsou jinak vysoké. Všechny tyto tóny, ať už jsou v jakékoli poloze, tvoří oktávu. (Lisá, 2003, str. 8 - 10)

Oktávy nejlépe pochopíme na klávesnici klavíru, kde máme k dispozici šest celých oktáv a dvě neúplné (na začátku a na konci klaviatury), viz. příloha č. 1.

V houslovém klíči rozeznáváme malou oktávu, jednočárkovanou, dvoučárkovanou a tříčárkovanou oktávu. Písmena v jednočárkované oktávě označujeme c1 – h1, ve dvoučárkované oktávě popisujeme c2 – h2, tříčárkovaná oktáva určuje c3 – h4. (Dolinský, 1980, str. 6 - 8)

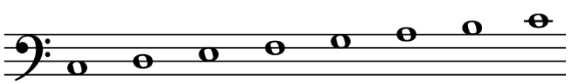
Notace v houslovém klíči (G klíč):

Obr. 5.14 – notace v houslovém klíči

V basovém klíči rozeznáváme kontra oktávu, velkou a malou oktávu. Kontra oktávu označujeme jako velké C1 – H1, velká oktáva C – H, malá oktáva má označení malým písmem c – h a následuje jednočárkovaná oktáva. (Dolinský, 1980, str 6 - 8)

Notace v basovém klíči (F klíč):

Obr. 5.15 – notace v basovém klíči

5.3.3 Stupnice

Stupnice obsahuje sedm tónů a má pravidelnou stavbu. Je to vzestupná a sestupná řada tónů. Stupnice je složená z pěti celých tónů a dvou půltónů – dva celé tóny, půltón, tři celé tóny a půltón. Durovou stupnici tvoří osm tónů. V této stupnici jsou půltóny mezi třetím a čtvrtým stupněm a sedmým a osmým stupněm. (Popovič, 2003, str. 37; Režný, 2018, str. 32)

O hudebních skladbách říkáme, že jsou napsány v nějaké tónině (např. v tónině G dur, D dur...), nikoli ve stupnici. (Lisá, 2003, str. 11)

5.3.4 Druhy taktů

Takty jsou úseky písňe stejného časového trvání. Oddělují se taktovou čarou a na konci skladby je dvojitá taktová čára. (Dřevíkovský, 2004, str. 5)

V mateřské škole se nejčastěji setkáme při hře dětských písniček se čtyřmi typy taktů. Jedná se o $\frac{2}{4}$ takt, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ takt nebo C – celý takt. Na notové osnově najdeme označení taktu hned za klíčem. Je-li v písničce předznamenání, uvádíme takt až za něj. (Lisá, 2013, str. 12)

Horní číslo uvádí, do kolika dob se ve skladbě počítá, spodní číslo nám říká, jaká nota představuje jednu dobu, uvádí Lisá, 2003.

Příklad:

Obr. 5.16 – dvoučtvrt'ový takt

První takt můžeme vytleskat jako: První – druhá; druhý takt: třetíčtvrtá (půlová nota má 2 doby).

Obr. 5.17 – tříčtvrt'ový takt

První takt vytleskáme jako: První – druhá – třetí; druhý takt: prvnídruhářetí (tečka za půlovou notou nám prodlužuje notu o jednu dobu).

Obr. 5.18 – čtyřčtvrt'ový takt

Obr. 5.19 – celý takt

První takt vytleskáme jako: první – druhá – třetí – čtvrtá; druhý takt: prvnídruhářetíčtvrtá (nota celá má 4 doby).

Když bychom to shrnuli - horní číslo nám říká, kolik dob je v každém taktu. Spodní číslo označuje počet dob nebo čtvrt'ových not. (Miles, 1998, str. 11)

5.4 Značky a zkratky v notovém zápisu

Můžeme si všimnout, že noty nejsou jen o zápisu klíčů, předznamenání nebo taktových čar. Abychom co nejpřesněji vyjádřili představu dané písničky nebo hudebního díla, poslouží nám řada znaků, značek, znamének či jiných grafických prostředků. (Lisá, 2003, str. 12- 15)

Tato znaménka si můžeme rozdělit na tři skupiny. První z nich jsou značky pro způsob hry a technické provedení skladby. Dále to jsou dynamická znaménka a znaménka síly a poslední skupina je tempové označení. (Grigová, 1998, str. 31 – 37)

5.4.1 Akcent

Nota, nad níž je stříška, šipka nebo krátká vodorovná čárka, má tzv. akcent (přízvuk). Znamená to, že se hraje (zpívá) silněji než ostatní. (Lisá, 2003, str. 12 – 13)

Akcent znamená důraz. Rozeznáváme dva druhy akcentů:

- Přírozený – akcent zdůrazňujeme vždy na první doby taktů. Lisá uvádí, že v pravidelném rytmu $\frac{2}{4}$ a $\frac{3}{4}$ taktu je akcent zcela přirozeně vždy na první době. Doby s akcentem jsou doby, tzv. přízvučné (těžké), doby bez akcentu jsou nepřízvučné (lehké). (Lisá, 2003, str. 12 – 13)
- Umělý – tento akcent vnáší do hudby samotný skladatel na místa, která dokáže odlišit podání skladby. (Popovič, 2003, str. 73)

Na obrázku 5.20 je první nota se stříškou označuje ostrý akcent, druhá nota se šipkou označuje normální akcent a třetí nota s krátkou vodorovnou čárkou označuje akcent poloviční.

Obr. 5.20 - akcent

Obr. 5.21 – příklady akcentů v praxi

Příklad akcentů na přízvučné (těžké) doby a nepřízvučné (lehké) doby. Kdybychom si měli vytleskat $\frac{2}{4}$ takt, dáme důraz na první těžkou dobu: TÁ-ta, MÁ-ma. Ve $\frac{3}{4}$ taktu to je obdobné: TA-tí-nek, MA-min-ka. V celém taktu se setkáme i se zaznačenou lehkou dobou: TÁ-ta S MÁ-mou.

5.4.2 Koruna

Prodloužení noty nebo pomlky se označuje korunou. Vznikne tím kratší nebo delší zastavení na označeném místě. Ten, kdo skladbu hraje, musí sám odhadnout, jak dlouhé zastavení měl autor na mysli. (Lisá, 2003, str. 13)

Koruně se také říká fermata. Nad notou nebo pod notou značí, že se tón přiměřeně prodlouží. Nad pauzou znamená koruna, že je třeba prodloužit mlčení. (Cmíral, 1974, str. 26)

Obr. 5.22 - Příklad koruny nad notou a nad pauzou.

5.4.3 Ligatura

Ligatura také prodlužuje notu. Určuje však naprosto přesně, o jak dlouhou dobu má být nota prodloužena. Spojuje vždy dvě stejně vysoké noty. Ty se pak hrají, či zpívají jako jeden tón. Znamená to, že druhý tón ligatury se nehraje nebo nezpívá, ale pouze prodlužuje tón předchozí. (Lisá, 2003, str. 13)

Ligatura se značí stejně jako legato (viz podkapitola 5.7.3, str. 29), tedy obloučkem, avšak ten svazuje pouze dvě sousední noty stejné výšky. U legata lze spojit dvě i více not.

Obr. 5.23 - ligatura

Ligaturu vidíme ve spojených c1 notách pomocí obloučku. První notu druhého taktu – c1 nehrajeme, nýbrž prodloužíme třetí notu prvního taktu c1.

5.4.4 Repetice

Repetice jsou taktové čáry, které ohraničují část skladby, která se má hned po odehrání mají zopakovat. Opakování (repetice) se od začátku skladby značí pouze jedním opakovacím znaménkem, a to na konci části, která se má opakovat. (Lisá, 2003, str. 13)

Část skladby, která se má opakovat, se označuje zesílenou taktovou čarou a dvojicí teček (tečky jsou ve druhé a třetí mezeře) za tlustou úsečkou. Na konci části bude opět zesílená taktová čára, ale tečky budou před ní. Po repetici skladba pokračuje bez přerušení. (Popovič, 2003, str. 81)

Obr. 5.24 - repetice

5.4.5 Prima volta – seconda volta

Prima volta a seconda volta je další varianta opakování skladby. Je složitější a s odlišným zakončením. Setkáváme se s ní poměrně často ve zpěvnících. Prima volta (první hraní) a seconda volta (druhé hraní) znamená, že při prvním zaznění platí zakončení označené jedničkou, ale při druhém zakončení se jednička vynechá a hraje se nebo zpívá zakončení označené dvojkou. (Lisá, 2003, str. 13 – 14)

Takty se označují nad osnovou určitou svorkou, za níž je znaménko repetice a číslicemi.

Obr. 5.25 - V notovém zápise písně Komáři se ženili máme přehlednou prima voltu, která končí notou g1 a pomlčkou čtvrtovou. Refrén se znovu opakuje, ale nyní zahrajeme seconda voltu – tedy část označenou 2. (noty e1, d1, c1).

5.4.6 Da Capo al Fine

Da Capo al Fine /da kápo al fine/ je skupina slov v notovém zápise, které najdeme pod zkratkou D.C. al Fine. Slova znamenají od začátku po konec (Da - od; Capo – začátek; Al – po; Fine – konec). (Lisá, 2003, str. 14)

Obr. 5.26 - Na notové osnově vidíme lidovou píseň „Já mám koně, vraný koně.“ Nejprve hrajeme první čtyři takty po repetici, poté znovu opakujeme první čtyři takty a pokračujeme pátým, šestým, sedmým a osmým taktem, kde je napsáno D.C.al Fine. Tudíž pokračujeme znovu prvním taktem a končíme čtvrtým, kde je označení Fine.

5.5 Italské hudební názvosloví – dynamická označení

Dynamická znaménka dosahují určité zvukové intenzity. Skladbu ožívujeme náhlými nebo postupnými změnami. (Režný, 2018, str. 27 – 28)

Zenkl uvádí, že v hudbě má velký význam kontrast, tedy nápadné střídání různých odstínů v dynamice, tempu a rytmu i v barvě tónu. Důležité jsou gradace, stupňování výrazu, především stupňování síly, popř. i tempa. (Zenkl, 2003, str. 49)

Dynamiku se značí dvojím způsobem. Dynamická znaménka mohou být slovní a grafická. Slovní dynamická znaménka mohou být forte, piano, pianissimo atd. Grafická znaménka se objevují nad notovou osnovou, např. krátká úsečka rovnoběžná s notovou osnovou (tenuto) atp. (Popovič, 2003, str. 33)

5.5.1 Dynamická označení

- ppp - pianissimo possibile /piano pianissimo/, znamená co nejslaběji
- pp - pianissimo /pianissimo/, znamená velmi slabě
- p - piano /piano/ - slabě
- mp - mezzopiano /medzo pjáno/ - středně slabě
- mf - mezzoforte /medzo forte/ - středně silně
- f - forte - silně
- ff - fortissimo /fortissimo/ - velmi silně
- fff - forte fortissimo /forte fortissimo/ - co nejsilněji
- fp - fortepiano – silně akcentovaně a okamžitě zase slabě podle okolní dynamiky
- crescendo - /krešendo/ - zesilovat
- decrescendo, diminuendo – zeslabovat

(Režný, 2018, str. 27 – 28; Lisá, 2003, str. 14 – 15)

5.6 Italské hudební názvosloví – tempová označení

Tempová označení vyjadřují rychlost, tedy tempo, jakou se skladba hraje. Pokud je nutné tempo skladby znát přesně, pomůže nám např. metronom. Je to přesný přístroj podobný hodinám s kyvadlem. V metronomu je zabudované posunovatelné závaží, které dokáže tempo zrychlit nebo zpomalit. Metronom byl sestrojen právě k udávání přesného tempa. Později se tempo nahradilo přibližným slovním označením, většinou v italštině a následně i v jiných jazycích. Předpokladem měření času je metrum. Tempo, takt a rytmus vytvářejí s ostatními hudebními složkami výraz a formu skladby. (Lisá, 2003, str. 15; Cmíral, 1974, str. 34 – 35; Režný, 2018, str. 25)

5.6.1 Tempová označení

- Allegro - /alégro/ - rychle
- Allegretto /alegreto/ - poněkud rychle (volněji než allegro)
- Moderato /moderáto/ - umírněně, mírně, v mírném pohybu
- Andante - zvolna, krokem
- Accelerando - /ačelerando/ - zrychlovat
- Ritardanto - zpomalovat
- A tempo - znovu v původní rychlosti
- Presto - rychle (rychleji než allegro)
- Lento - pomalu, zdlouha

(Režný, 2018, str. 25 – 26; Lisá, 2003, str. 14 – 15)

5.7 Označení způsobu hry nebo zpěvu

5.7.1 Tenuto

Tenuto označuje dlouze způsob hry nebo zpěvu. Označuje se v notovém zápise vodorovnými čarami nad notami. V praxi to znamená, že chceme každý tón zdůraznit. (Cmíral, 1974, str. 45)

Při hře na klavír se u označených not musí „udeřit do strun“ větší silou, aby se především delší notové hodnoty zvukově zachovaly a netlumily předčasně. (Popovič, 2003, str. 83)

Obr. 5.27 - tenuto

5.7.2 Staccato

Staccato označuje způsob hry nebo zpěvu krátce. Jednotlivé tóny se zkrátí a vznikají mezi nimi mezery. V notovém zápise označujeme staccato tečkami nad nebo pod notami. (Cmíral, 1974, str. 39; Lisá, 2003, str. 15 – 16)

Obr. 5.28 - staccato

5.7.3 Legato

Legato se značí v písmě obloučkem spojující, řadu not a znamená to hru vázanou. Tóny se spojují tak, že mezi nimi není mezera. Obloučky nad skupinou not určují rozsah hudební myšlenky čili fráze. Ve zpěvu se obloučkem spojujícím několik not značí, že je nutno zpívat dva nebo více tónů na jedinou slabiku. (Cmíral, 1974, str. 25 – 39)

Obr. 5.29 - legato

5.8 Stupnice s křížky

Pro přehlednost jsou vypsány stupnice s počty křížků #. Každá stupnice je pro pochopení znázorněna.

Obr. 5.30 – stupnice s křížky #

V některých skladbách jsou křížky zapsané na začátku, hned za notovým klíčem. Tyto křížky, nazývané předznamenání, nám říkají, jaké tóny máme hrát v celém průběhu skladby jako zvýšené. (Miles, 1998, str. 32 – 33)

Tab. 5.1 - Stupnice s křížky #

Stupnice	C dur	G dur	D dur	A dur	E dur	H dur	Fis dur	Cis dur
Počet křížků #	0	1	2	3	4	5	6	7
Pořadí		fis	fis, cis	fis, cis, gis	fis, cis, gis, dis	fis, cis, gis, dis, ais	fis, cis, gis, dis, ais, eis	fis, cis, gis, dis, ais, eis, his

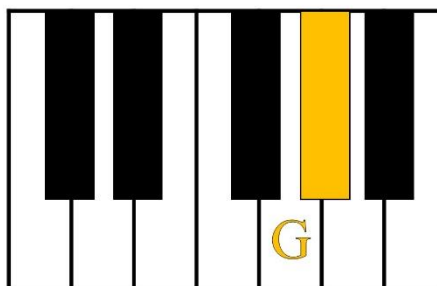
Tab. 5.2 - Jak jdou noty ve stupnici postupně za sebou

TÓNINA								
C dur	c	d	e	f	g	a	h	c2
G dur	g	a	h	c2	d2	e2	fis2	g2
D dur	d	e	fis	g	a	h	cis2	d2
A dur	a	h	cis2	d2	e2	fis2	gis2	a2
E dur	e	fis	gis	a	h	cis2	dis2	e2
H dur	h	cis1	dis	e	fis	gis	ais	h
Fis dur	fis	gis	ais	h	cis2	dis2	eis2	fis2
Cis dur	cis	dis	eis	fis	gis	ais	his	cis2

Ukážeme si příklad. V houslovém klíči máme napsanou notu g1 (viz obr. 5.31), která má před sebou křížek. Budeme ji tedy hrát na nejbližší černé klávese, která se na klavíru nachází směrem doprava vedle tónu g1 (na obrázku 5.32 je klávesa označena oranžovou barvou). Pokud je před notou umístěn křížek #, hraje se na nejbližší černé klávese směrem doprava. (Suchánková, 2018, str. 14)

Obr. 5.31 – nota s křížkem

Obr. 5.32 – zápis na klaviatuře

5.9 Stupnice s béčky b

Obr. 5.33 – stupnice s béčky b

Stejně jako křížky, mají také béčka na začátku skladby označení předznamenání. Bé v předznamenání nám říkají, které tóny budou v celé skladbě snižené. (Miles, 1998, str. 34 – 35)

Tab. 5.3 - Stupnice s béčky b

Stupnice	F dur	B dur	Es dur	As dur	Des dur	Ges dur	Ces dur
Počet bé	1	2	3	4	5	6	7
Pořadí	hes	hes, es	hes, es, as	hes, es, as, des	hes, es, as, des, ges	hes, es, as, des, ges, ces	hes, es, as, des, ges, ces, fes

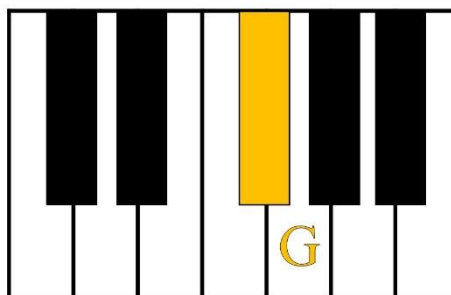
Tab. 5.4 - Jak jdou noty ve stupnici postupně za sebou?

TÓNINA								
C dur	c	d	e	f	g	a	h	c2
F dur	f	g	a	b	c2	d2	e2	f2
B dur	b	c1	d	es	f	g	a	b
Es dur	es	f	g	as	b	c2	d2	es2
As dur	as	b	c2	des2	es2	f2	g2	as2
Des dur	des	es	f	ges	as	b	c2	des2
Ges dur	ges	as	b	ces2	des2	es2	f2	ges2
Ces dur	ces	des	es	fes	ges	as	b	ces2

Když je před notou béčko, hraje se klávesa směrem doleva. Jestliže je před notou umístěné béčko b (viz obr. 5.34), hraje se na nejbližší černé klávese směrem doleva (viz obr. 5.35). (Miles, 1998, str. 34 – 35)

Obr. 5.34 – nota s béčkem

Obr. 5.35 – zápis na klaviatuře

6 Akordy

Akord je souzvuk nejméně tří tónů různé výšky. Tóny akordu mohou mít mezi sebou různé vzdálenosti – sekundy, tercie, kvarty i jiné intervaly. Trojzvuk je akord složený ze tří různých tónů. Čtyřzvuk je akord složený ze čtyř různých tónů a pětizvuk je akord složený z pěti různých tónů. Rozložený akord znamená akord, kdy tóny hrajeme po sobě jako melodii. (Lisá, 2003, str. 23 – 24; Dolinský, 1979, str. 65; Zenkl, 2003, str. 96)

Obr. 6.1 – složení akordů

Akordy hrajeme levou rukou. V některých notách najdeme mimo houslového klíče i basový klíč, který se hraje také levou rukou. Pro začínající pedagogy je těžké sladit levou a pravou ruku.

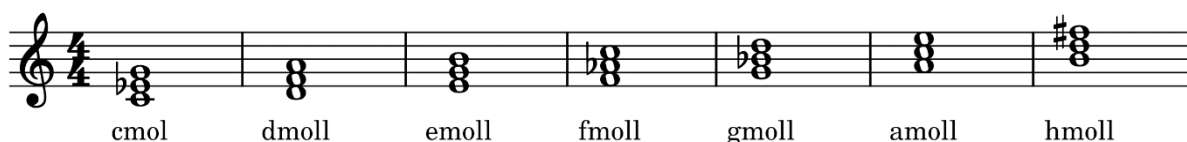
Ve zpěvnících jsou písničky napsané tak, aby se daly dobře zaspívat. V mateřské škole vybíráme písničky pro děti tím způsobem, aby nebyly příliš vysoko ani příliš nízko. Ve většině zpěvníků jsou skladby uvedené do 4 křížků # a dvou béček b. Což pro nás znamená, že si v naprosté většině případů vystačíme s tím, že budeme umět zahrát akordy od všech bílých kláves.

Rozeznáváme durové a mollové akordy. Ukážeme si durové akordy od bílých kláves a budeme postupovat od tónu C po H.

Obr. 6.2 – durové akordy

Mollové akordy od bílých kláves C - H jsou znázorněny v obr. 6.3.

Obr. 6.3 – mollové akordy

Pokud umíme tvořit durové akordy, mollové akordy si můžeme jednoduše odvodit. Platí pro to jednoduchá poučka a to, že prostřední tón *snížíme o půltón*. Ukážeme si postup

na akordu C dur, který se skládá z tónů C, E a G. Jak jsme uvedli, prostřední tón snížíme o půl tón a vznikne nám C, Es, G – tím nám vznikl akord c moll. U akordu D dur máme tóny D, fis, A. Fis hrajeme na černé klapce a snížíme ho o půl tón a získáme D, F, A – akord d moll. (Eva Lorenc, © 2019)

6.1 Tónika, subdominanta a dominanta

K této kapitole budeme muset znát ještě základní harmonické funkce a to tónika (T), subdominanta (S), dominanta (D). T, S, D zkráceně názvy všech tří akordů, se označují také jako základní harmonické funkce.

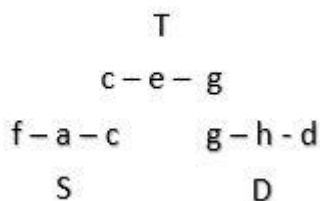
- T = 1. stupeň
- S = 4. stupeň
- D = 5. stupeň

Tónika je první stupeň tóniny (též stupnice) a také durový nebo mollový akord, který je vytvořen pomocí dvou tercií na tomto stupni. (Popovič, 2003, str. 45; Kolafa, 2009, str. 45 - 47)

Jako další krok si na klavíru zkusíme zahrát akord. Ukážeme si to na stupnici C dur:

1. Tónika – začínáme tónem C, rozklad akordu C dur je C – E – G. Tedy začínáme prvním stupněm.
2. Na subdominantě začíná akord tónem F, tedy rozloženě F – A – C (F dur akord). Začínáme čtvrtým stupněm.
3. Dominanta – začínáme tónem G, akord G dur, rozložený akord – G – H – D. Pátý stupeň je první.

Společné tóny mají vždy akordy tónika – subdominanta a tónika – dominanta. Jsou k sobě tudíž příbuzní. (Eva Lorenc, © 2019; Dřevíkovský, 2014, str. 9; Kolafa, 2009, str. 45 – 47; Grigová, 1998, str. 72 - 73)

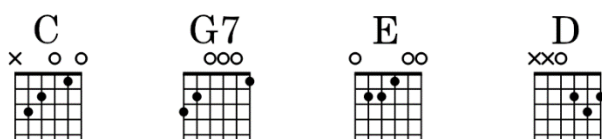

Obr. 6.4 – společné tóny

Akordy si takto můžeme jednoduše tvořit podle stupnic. Některé publikace či zpěvníky uvádějí přímo v notovém zápise zkratky T (tónika), S (subdominanta) a D (dominanta). Autoři Mikuláš Popovič a Miloš Kodejška mají na tuto problematiku zaměřenou celou publikaci *Příručka klavírních doprovodů a dirigování písní: v mateřské a základní škole* z roku 1996.

6.2 Akordy ve zpěvnících

V praxi se setkáme s klasickými dětskými zpěvníky. V těchto zpěvnících se setkáme běžně s kytarovými značkami. Kytarová značka je zjednodušený výraz, vyjádřený písmenem, pro skupinu tónů, které tvoří příslušný akord. (Straňková, Novotná, 2012, str. 27 – 28)

Obr. 6.5 – značení akordů ve zpěvnících

Nauka, která pojednává o akordech, jejich stavbě a spojování se jmenuje harmonie. Je to také nauka pro používání akordů, které doprovázejí melodii. V mateřské škole můžeme vzít známou lidovou písničku Halí, belí. Tato písnička se dá hrát pouze s jedním akordem, ale po zahrání bude doprovod připomínat nudnou a nezajímavou linku. Ale když do písničky přidáme další akord, doprovod bude rázem zajímavější. (Lisá, 2003, str. 36)

Obr. 6.6 – notový zápis s akordy v praxi s jedním akordem

V notovém zápise máme píseň Halí, belí. Píseň je ve $\frac{3}{4}$ taktu v tónině C dur. Začínáme akordem C dur, který hrajeme v 1., 3., 5. a 7. taktu. Píseň není s tímto doprovodem nijak zajímavá, proto si přidáme akord G7.

Ha-lí be-lí, ko-ně v ze-lí a hří - ba-ta v pe-tr - že-li.

Obr. 6.7 – notový zápis s akordy v praxi s dvěma akordy

Po zahrání písničky s dvěma akordy je najednou píseň veselejší, se zajímavou hudební linkou.

6.2.1 Zápis durových a mollových akordů

Ve zpěvnících jsou akordické značky značené nad notovou osnovou. První akord nám také prozrazuje, v jaké tónině se orientujeme. Durové akordy se píší velkým písmenem – C je C dur, D – D dur, E – E dur atd. Mollové akordy jsou nadepsané také velkým písmenem, ale přiřazuje se k nim přípona -m nebo -mi: Cmi, Cm je tedy akord c moll; Dmi, Dm je zase akord d moll atp. (Eva Lorenc, © 2019; Straňková, Novotná, 2012, str. 27 – 28)

6.2.2 Zápis akordů s číslem 7

Akordy, které nesou za sebou číslo 7 – C7, D7, E7, F7, G7 – říká se jim dominantní septakord. Dominantní septakord se tvoří na 5. stupni durové tóniny. Pojmenování je odvozeno od slova dominanta a je složeno z durového (také jiným názvem tvrdého) kvintakordu a z malé septimy (interval, který značí vzdálenost 7 tónů od sebe – proto C7, D7, E7...) (Eva Lorenc, © 2019; Lisá, 2003, str. 36; Kodejška, Popovič, 1996, str.38)

6.2.3 Zápis akordů s příponami -dim, -#dim

Akordy s těmito příponami mají 4 tóny. Začínají tónem, který je před zkratkou -dim. Např. Cdim akord začíná tónem C; C#dim bude začínat tónem Cis - # čteme jako křížek u prvního tónu. I když to zní všechno těžce, v běžné hře v mateřské škole je potřebovat nebudete, ale nikdy nevíte, kdy se vám bude nějaká písnička líbit a bude tam potřeba rozluštit akordy s těmito příponami. (Eva Lorenc, © 2019)

6.2.4 Zápis akordů se značkou -maj

Přípona -maj značí tvrdě velký septakord. Je to durový akord s přidanou septimou, ale s velkou septimou, proto se mu říká velký septakord. Má 4 tóny, využívá se častěji v jazzové a popové hudbě než v klasických lidových písních. (Eva Lorenc, © 2019)

Rozložení akordů:

Cmaj – C-E-G-H

Dmaj – D-Fis-A-Cis

Emaj – E-Gis-H-Dis

Fmaj – F-A-C-E

Gmaj – G-H-D-Fis

Amaj – A-Cis-E-Gis

Hmaj – H-Dis-Fis-Ais

6.3 Realizace akordických značek v praxi

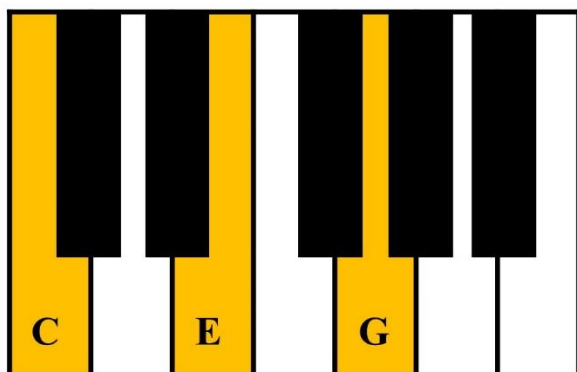
Ve zpěvnících určené pro mateřské školy najdeme ve většině případech jen několik akordů. Akordy se v podstatě opakují. Jejich zautomatizování nám pomůže také v rozkladu akordu. Pro lepší představivost, jak se akordy hrají v praxi, se podíváme na grafické znázornění.

6.3.1 C dur

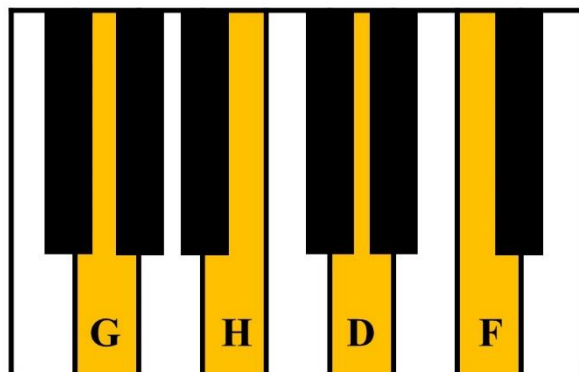
U písniček v tónině C dur se setkáváme s akordy C dur, G7 a F dur. Skladby v této tónině začínají akordem C dur. Jak už víme, tato stupnice nemá žádný křížek ani béčko.

V praxi se akordy na klaviatuře hrají takto:

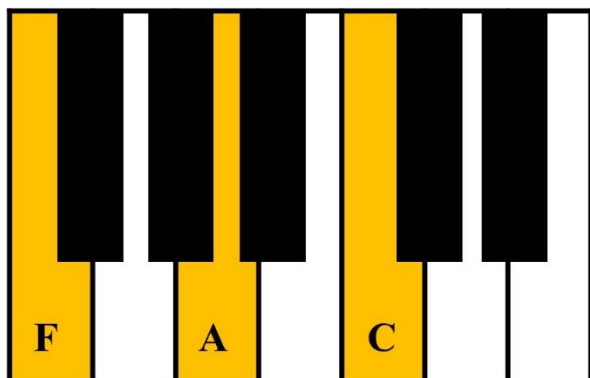
Obr. 6.8 - C dur

Obr. 6.9 - G7

Obr. 6.10 - F dur

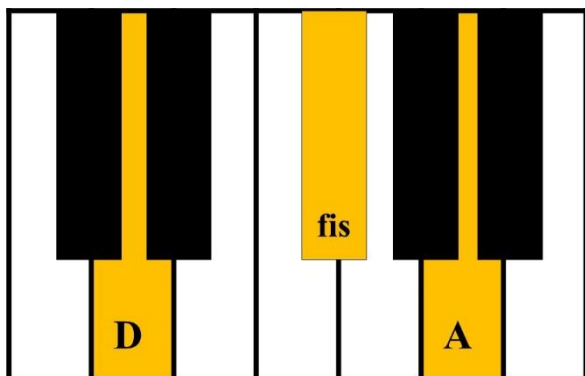
(Macek, Čermák, 2009, str. 12 - 107)

6.3.2 D dur

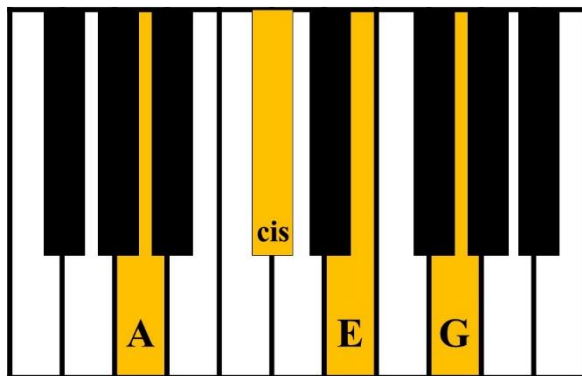
U písniček v tónině D dur se setkáváme s akordy D dur, A7 a G dur. Skladby v této tónině začínají akordem D dur. Stupnice D dur má dva křížky – fis, cis.

Realizace:

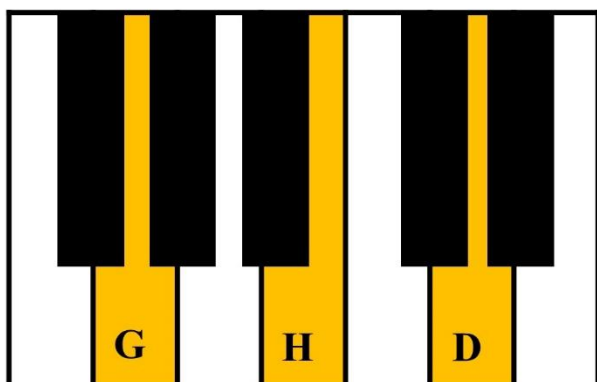
Obr. 6.11 - D dur

Obr. 6.12 - A7

Obr. 6.13 - G dur

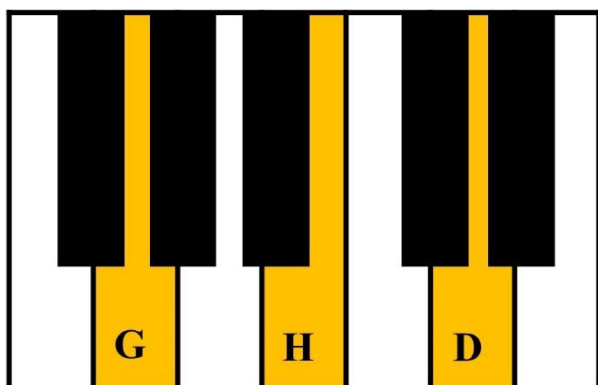

6.3.3 G dur

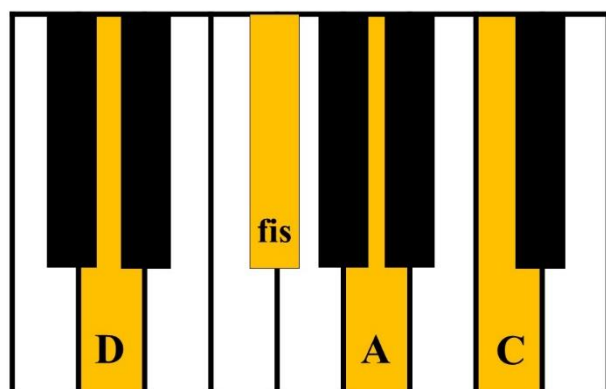
U písniček v tónině G dur se setkáváme s akordy G dur a D⁷. Skladby v této tónině začínají akordem G dur. Stupnice G dur má jeden křížek # - fis.

Znázornění:

Obr. 6.14 - G dur

Obr. 6.15 – D7

(Macek, Čermák, 2009, str. 12 - 107)

6.4 Předehra

Předehrou označujeme počáteční hudbu před vlastní písni. Předehry k písničkám sice mají jen několik taktů, ale tvoří úvod k písni. Základním úkolem instrumentální předehry k písni je uvést zpěváky do příslušné tóniny, tempa a zachytit charakter písni. Má-li předehra splnit svůj účel, je nezbytné, aby byla zahrána v tempu a výrazu odpovídajícím vlastní písni. Předehra by měla být melodicky, rytmicky a harmonicky svébytným, logicky „uzavřeným“ celkem.

Předehry mohou mít různou délku, nicméně jejich formální rozsah by vždy měl korespondovat s vnitřním členěním písně. Nejčastěji se objevují předehry o sudém počtu taktů, dvou či čtyřech (případně osmi), lichý počet taktů použijeme tehdy, pokud se obdobná fráze o stejném počtu taktů vyskytuje v písni. Obecně lze tedy říci, že rozsah předehry odpovídá rozsahu písňové fráze, nebo alespoň její polovině. (Straňková, Novotná, 2012, str. 87 – 88; Crha, Hala, 2003, str. 45 - 48)

Uvedeme vše na příkladu lidové písničky Komáři se ženili (obr. 6.16):

- píseň je ve $\frac{2}{4}$ taktu v tónině C dur. Nad notovou osnovou máme kytarové značky, které nám určují akordy ve skladbě. Na konci písničky se nám objevuje také označení prima volta – seconda volta;
- ve skladbě máme označení repetice, tudíž se nám bude refrén opakovat;
- první řádek notové osnovy (čtyři takty) je předehra, se kterou se ve zpěvnících tak často nasetkáte. První tři takty jsou totožné jako začátek písničky, avšak v posledním (čtvrtém) taktu klesáme dolů – takt je totožný s posledním taktem písničky, viz žluté označení;
- po předehře ihned navazujeme na začátek písničky a pokračujeme až do konce.

Obr. 6.16 – Lidová píseň „Komáři se ženili“

The musical score for 'Komáři se ženili' is presented in three staves. The first staff shows the first four measures, with the fourth measure highlighted in yellow. The second staff shows the next eight measures, with the final measure of the first phrase highlighted in yellow. The third staff shows the second phrase, with the final measure of the second phrase highlighted in yellow. Chord diagrams for C, G7, and F are provided above the notes. The lyrics are: 'Ko-má-ři se že-ni-li, bzum, bzum, že-ni li. Ko-má-ři se že-ni-li, bzum, bzum, že-ni-li, kap-ku ví-na ne-mě-li, bzum, bzum, ne-mě-li. Ko-má-ři se že-ni-li, že-ni-li, kap-ku ví-na ne-mě - li. ne-mě - li.'

- Opakování stejné části úvodní či závěrečné fráze. Viz obr. 6.16 – lidová píseň „Komáři se ženili“. Takto lze vytvořit čtyřtaktovou předehtu.
- Závěr je vždy podobný začátku písně. Závěr je vždy ukončen, a proto ho můžeme bez libovolných úprav použít jako předehtu.
- Kombinace počátečních a závěrečných taktů písně (první dva a poslední dva takty).
- Tvoření předehty z neukončené úvodní fráze písně a melodicky ji dokončit. Např. u písní Cib, cib, cibulenka; Čížečku, čížečku; Kalamajka, mik, mik, mik.

(Straňková, Novotná, 2012, str. 87 – 88)

6.5 Pedalizace

Klavír má zabudované i pedály, o kterých byla zmínka v kapitole 4. Pro začínající učitele je už tak těžké zkoordinovat hru obou rukou. Mnohdy dělá pedalizace problémy dětem, ale i začínajícím dospělým. Až si budeme jistí, že máme zafixované hmaty a ovládáme levou i pravou ruku na výbornou, pak můžeme přidat pravý pedál. Většina začínajících učitelů sešlapuje pedál podle sluchu, ale zopakujeme si pár funkcí:

- pedál by se měl sešlapovat vždy těsně po úhozu (pokud jsme sešlápli příliš brzy, klavír nám vyloudí nepříjemné tóny nebo nám naopak tóny oddělí;
- pedál vynecháváme v rychlejších písničkách, kde se často mění akordy;
- pedál přidáme u pomalých písní, ukolébavek, které nám pomáhají spojit dva různé akordy, tóny melodie atp.

(Crha, Hala, 2014, str. 30 – 33)

6.6 Prstoklad

V této podkapitole se budeme zabývat prstokladem, tedy pozicí prstů na klaviatuře.

Jako první si ukážeme, jak se počítají prsty. Představme si, že sedíme u klavíru a máme položené ruce na klaviatuře. Začneme levou rukou – malíčkem. Ten je číslo 5, prsteníček – 4, prostředníček – 3, ukazováček – 2 a palec – 1. Přejdeme na pravou ruku a začínáme palcem – 1, ukazováček – 2, prostředníček – 3, prsteníček – 4 a malíček 5. (Dřevíkovský, 2014, str. 6 – 9)

Obr. 6.17 – Stupnice C dur vzestupná i sestupná hraná na bílých klávesách

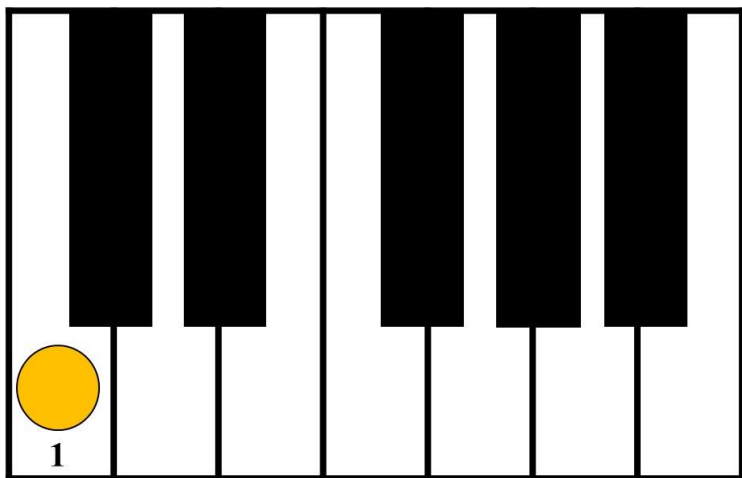
Na obr. 6.17 vidíme stupnici C dur s vyznačeným prstokladem pravé ruky. Začínáme prvním prstem, tedy palcem a pokračujeme na dva a tři. Tady nastává změna, kdy máme na obrázku opět číslo jedna. Tento tón zahrajeme palcem, který podložíme pod třetí prst a hrajeme znovu od 1 po 5. Malíček končí na C2 a pokračujeme sestupně zase zpátky. Až dojdeme k místu, kde přeložíme třetí prst přes palec. (Miles, 1998, str. 36 – 37)

Nácvik podkládání palce: Palec je při hře v neustálém kontaktu s klávesou, jeho přesunutí – podložení pod ostatními prsty z jedné klávesy na druhou se děje rychle a zcela plynule, bez trhnutí ruky. Palec „nevisí“ mimo klávesy, ale podkládá se těsně nad nimi a to bezprostředně poté, jakmile provádí úhoz další prst. Zápěstí je při tomto pohybu mírně zdvižené. (Straňková, Novotná, 2012, str. 59)

Nácvik překládání přes palec: Překládání přes palec provádíme obdobným způsobem. Jakmile palec provede svůj úhoz, přesuneme – přeložíme přes něj další prst. Spolu s ním se mírně přesune celá ruka. Když další prst zahraje jemu určenou klávesu, palec se pod ním, těsně nad klávesami podsune a přichystá se k další hře na vedlejší klávese. Také překládání prstů přes palec provádíme rychle a plynule. (Straňková, Novotná, 2012, str. 59)

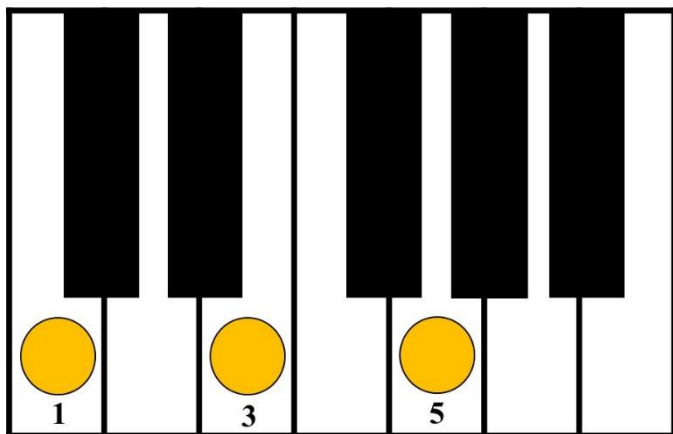
Začínáme nejdříve levou rukou, ve které nejčastěji hrajeme doprovody a akordy. Při učení se akordů můžeme hrát takzvaně jednorstvý doprovod, kdy hrajeme jen první tón akordu.

Obr. 6.18 - Příklad: jednorstvý doprovod v levé ruce

Jednička na obrázku ukazuje pozici pátého prstu levé ruky – tedy malíčku. Jednorstvý doprovod můžeme hrát také u G i F v tónině C dur. Pokud zvládneme tento doprovod a chceme naši hru posunout výše, máme zde akordy.

Obr. 6.19 - Příklad: prstoklad celého akordu v levé ruce

Akord C dur hrajeme na klavkách C – E – G (obr. 6.19). Označení prstů levé ruky je tedy 1 – 3 – 5 (malíček, prostředníček a palec).

Při dalších akordech nás už samo navede, jak poskládat prsty na klaviatuře. To samé máme i v pravé ruce, ale s převráceným číslováním.

Některé zpěvníky a notové listy mají prstoklad určen přímo v zápise not, nejčastěji se používají nad notovou osnovou. Ke správnému prstokladu si můžeme říct několik zásad.

Před hraním si prostudujeme několik taktů dopředu. Podíváme se, zda noty klesají či stoupají, jestli je v písni nějaký jiný hmat či hra na černé klapce. Pokud nám noty jdou pěkně za sebou a mají tendenci stoupání, začneme hrát palcem pravé ruky (1) a postupujeme po jednom prstu směrem nahoru. Pokud se nám noty střídají – např. v písničce Travička zelená: tónina C dur, $\frac{4}{4}$ takt, první nota je e₁, tak začneme třetím prstem – prostředníčkem, abychom se mohli vrátit na nižší i vyšší tóny písničky a nemuseli jsme tak přeskakovat prsty po celé klaviatuře. A poslední varianta je, když nám noty sestupují směrem dolů – začínáme pátým prstem (malíčkem) pravé ruky. (Eva Lorenc, © 2019)

Lidové písničky, které nepřesahují rozsah pěti tónů:

- Ovčáci, čtveráci
- Malička sú
- To je zlaté posvícení
- Cib, cib, cibulenska
- Stála basa u primasa
- Travička zelená
- Sedí liška pod dubem

Pohybujeme se v oktávě c₁ – g₁. Písničky si nejdříve zazpíváme, poté si je zkusíme jedním prstem vyťukat a tak si osvojit pět tónů. Postupně se snažíme prsty rozložit na každou klapku, hrajeme všemi prsty. Jak vypadá prstoklad? Pravá ruka: c – palec, první prst; d – ukazováček, druhý prst; e – prostředníček, třetí prst; f – prsteníček, čtvrtý prst a nota g – malíček, pátý prst. (Straňková, Novotná, 2012, str. 18)

Hra oběma rukama dohromady je už složitější úkon. Čtení not z listu a také koordinace levé a pravé ruky se může zdát ze začátku složitá jak na pozornost, tak na provedení. Vše chce jen opakované cvičení. (Straňková, Novotná, 2012, str. 22)

7 Transpozice

Transpozice je obecně přenesení melodie do jiné tóniny. Mění se poloha jednotlivých tónů, ale tónové vztahy zůstanou stejné. Všechny tóny se přesouvají o stejnou vzdálenost (intervaly) a mění se předznamenání, protože se tónina změnila.

Tónina je oblast daná především tóny základní stupnice, v níž se odehrává hudební dění. (Popovič, 2003, str. 45)

Interval je výškový poměr mezi dvěma tóny. Oba tóny můžeme hrát současně (harmonicky) nebo rozloženě (melodicky). Intervaly dělíme na základní a odvozené. 1 – prima, 2 – sekunda, 3 – tercie, 4 – kvarta, 5 – kvinta, 6 – sexta, 7 – septima, 8 – oktáva.

Rozpětí intervalu se zvětšuje nebo zmenšuje půltónovými kroky.

Příklad tvoření intervalů ve stupnici C dur:

- prima: C – C – čistá prima je jeden a ten samý tón;
- sekunda: C – D – malá sekunda je půltón mezi dvěma sousedícími tóny, v durové stupnici to je vzdálenost mezi třetím a čtvrtým stupněm; velká sekunda má dva půltóny (jeden celý tón) a v durové stupnici je to vzdálenost mezi prvním a druhým stupněm;
- tercie: C – E – malá tercie obsahuje tři půltóny; velká tercie zahrnuje čtyři půl tóny (dva celé tóny) a v durové stupnici je to je vzdálenost mezi prvním a třetím stupněm;
- kvarta: C – F – čistá kvarta je vzdálenost mezi prvním a čtvrtým stupněm v durových i mollových stupnicích;
- kvinta: C – G – v durové i mollové stupnici je čistá kvinta mezi prvním a pátým stupněm;
- sexta: C – A – vzdálenost mezi prvním a šestým stupněm;
- septima: C – H – v durové stupnici je to vzdálenost mezi prvním a sedmým stupněm;
- oktáva: C – C

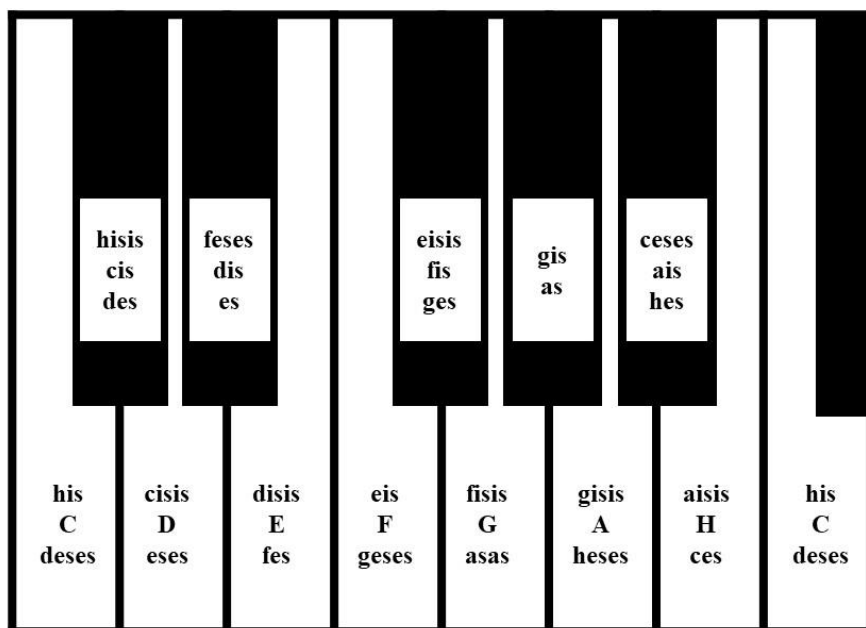
Zjednodušeně řečeno, pokud máme stupnici C dur, začínáme tedy tónem C a přidáváme stupně. Pokud bychom měli tóninu D dur, začínáme D a pokračujeme D – D, D – E atd. (Crha, Hala, 2003, str. 20 – 22)

Existuje mnoho typů stupnic, z nichž každá je definována podle toho, kde se vyskytují celé tóny a půl tóny. Půl tón je nejbližší vzdálenost mezi dvěma intervaly. Interval je vzdálenost

mezi dvěma notami. Představíme si, že když jsme dělali řidičské zkoušky, museli jsme dodržovat určitou vzdálenost nebo interval mezi auty. Tento interval jde snadno vidět na klávesnici klavíru. Pokud na klavíru najdete notu C, přejdete na další klávesu – černou klávesu – C# je to půltón. Když přejdete z C na další bílou klávesu – D – je to celý tón. Celý interval se tedy skládá ze dvou půltónů. Všimneme si, že na klaviatuře mezi tóny E a F a také H a C není žádná černá klapka. I když jsou bílé, je mezi nimi taktéž vzdálenost půl tónu. (Coppenbarger, 2014, str. 21)

Když začínáme hrát od C a zahrajeme všechny bílé klávesy C-D-E-F-G-A-H-C. Hrajeme na stupnici C dur. Na stupnici je sedm not, přičemž oktáva se opakuje, což nám dává osmi notovou stupnici. Můžeme si všimnout, že mezi C - D je celý tón, taktéž mezi D – E a mezi nimi je vždy černá klapka. Vzdálenost mezi E a F je půl tón, jelikož mezi nimi není černá klapka. F a G, G a A, A a H mají opět vzdálenost celého tónu. Avšak vzdálenost mezi H a C je opět půl tónová, nemají mezi sebou černou klapku. (Coppenbarger, 2014, str. 21 - 22)

Obr. 7.1 – rozložení kláves

Melodie zpívané dětmi by se měly pohybovat převážně v sekundových a terciových intervalech. V některých písních se objevují i kvarty a kvinty, a to pro obohacení melodie a růst nároků na technickou vyspělost dětského hlasu. Větší intervaly, tedy sextu až oktávu bychom vzhledem k námaze dětského hlasu měli volit jen s opatrností. V mateřské škole jsou často

písničky pro děti psané v tónině C dur a D dur, které jsou vhodné pro pěvecký rozsah dětí. Může se stát, že nám píseň tzv. nesedí a musíme si ji přetransponovat. (Chladná, 1968, str. 27)

Ukážeme si v několika bodech, jak postupovat při transpozici písní:

1. Podíváme se na rozsah písní (nejvyšší tón – nejnižší tón).
2. Podle předznamenání, posledního tónu či akordu poznáme tóninu.
3. Označení stupně, kterým píseň začíná.
4. Popřemýšlíme nad možným intervalovým posunem (vyhovující rozsah pro děti).
5. Označení nové tóniny (předznamenání).
6. Přepsání písničky.
7. Transpozice akordických značek.

Příklad: Píseň „Kočka leze dírou“ (obr. 7.2)

Na první pohled zjistíme, že písnička má jeden křížek – fis, je ve dvoučtvrt’ovém taktu a poslední nota je g₁. Píseň chceme přetransponovat do tóniny C dur.

Jako malá vychytávka postačí třeba nalepovací papírek, kde si napíšeme stupnici G dur a pod sebe C dur:

G	A	H	C	D	E	F (fis)	G
C	D	E	F	G	A	H	C

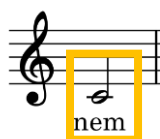
Tab. 7.1 – transponování v praxi

G - A - H - C - D - E - F (fis) - G (G dur má jeden křížek #, tedy místo F hrajeme fis)

Všechny noty v tónině G dur v písničce „Kočka leze dírou“ poté nahradíme notami z tóniny C dur:

G bude C tedy A – D, H – E, C – F, D - G, E – A, F (fis) – H, G – C

Obr. 7.3 – transponovaná píseň „Kočka leze dírou“

Opět zjišťujeme, že písnička nemá žádné předznamenání (žádný křížek #), je ve dvoučtvrt'ovém taktu a poslední nota v notovém zápise je c₁.

8 Výběr repertoáru (Zásobník jednoduchých písniček v hudební výchově)

Zásobník jednoduchých písniček by měl být nedílnou součástí každého pedagoga v mateřské škole. Vybrali jsme několik písniček, které jsou u dětí velmi populární. Ke každé písni jsme vytvořili své vlastní náměty k další práci a dotvoření písniček.

8.1 NA JAŘE – M. Škodová

Rozbor: píseň v tónině C dur, $\frac{3}{4}$ takt, viz příloha č. 2

- Píseň můžeme zpívat na slabiku LA.
- Šeptem recitovat text.
- Využití Orffových nástrojů – ozvučná dřívka, ťukání na každou dobu nebo ťukání na těžké doby.

Pohyb s písni:

1. Na jaře, na jaře (ruce v bok, rotace vpravo a vlevo)
2. Čáp jede v kočáře (motáme klubičko)
3. Hej hopy (tříkrát tlesnutí)
4. Hej dupy (dupnutí)
5. Hej hopy hop (tleskání)
6. Čáp veze sluníčko (otočka)
7. Točí se kolečko (motáme klubičko)
8. Opakujeme hej hopy

TV aktivity

- Jak chodí čáp, klapý klap: děti natahují dlouhý krok a ruce jsou předpažené a tleskají o sebe.

Další aktivity

- Kreslení sluníček, procvičování grafomotoriky – mletí.
- Povídání si o sluníčku, procvičování barev.

8.2 PETRKLÍČ – J. Horáčková

Rozbor: píseň v tónině C dur, $\frac{2}{4}$ takt, viz příloha č. 3

- Rytmičká deklamace textu, hraní rytmu na tělo (pleskání do kolen buď na každou dobu nebo využití trianglu – cinknutí na 1., 5., 9., 13. takt atd.)
- Využití Orffových nástrojů – tamburína, bubínek.
- Pokud jsou v písni pomlky, zatleskám nebo dám prst na pusu ve chvíli, kdy mají děti nezpívat.

VV – malování petrklíčů na papír formátu B2

TV aktivity – Sedmikráska vstává (Elce pelce kotrmelce): pohyb podle písňe

1. Když sluníčko vychází, sedmikráska vstává. (dřepneme si, spojíme ruce před sebe a zvedáme se do stoje, sedmikráska roste)
2. Načeše si obočí, na motýlky mává. (střídavě pravou a levou rukou před obličejem češeme jako obočí a máváme)
3. Když sluníčko zapadá, sedmikráska chřadne. (stojíme, spojené ruce před sebou a klesáme do dřepu)
4. Ke spánku se ukládá do postýlky chladné. (spojené ruce střídavě dáváme k pravé a levé tváři, jako když spinkáme)

8.3 SLEPIČKA NAŘÍKÁ – lidová

Rozbor: píseň ve stupnici D dur, $\frac{3}{4}$ takt, viz příloha č. 4

Přípravná cvičení:

1. Slepíčka běhá po dvoře.
2. Vajíčko se koulí v komoře (motáme klubíčko).
3. Slepíčka kdák (otevřít ruce od sebe).
4. Vajíčko křáp (tlesknutí).
5. Máte mi ho paňmámo dát (složit ruce křížem na prsa).
  - Ukázat pomlky pomocí tlesknutí, prst na puse.
  - Písničku zpívat podle pomyslného ukazatele, ruka směřující dolů – šeptáme; na středu – normální hlas; ruka zvednutá nahoru – zpíváme hodně nahlas.
  - Zpívání na stejnou melodii písničky – Pi, pi, pi.

- Rozhovory na téma Velikonoce, tradice.

VV – ozdoby k Velikonocům – slepička z kartonu se zavěšenými vajíčky

8.4 SLUNÍČKO – M. Přikrylová

Rozbor: píseň v tónině C dur, $\frac{2}{4}$ takt, viz příloha č. 5

Básnička

Podívej se, babičko, namaluji sluníčko,	(malujeme ve vzduchu sluníčko)
sluníčko má očka, jak nějaká kočka,	(přiložíme ruce k očím a ukazujeme „brýle“)
sluníčko se usmívá a tiše si povídá.	(široký úsměv a prst na puse)

- Nácvik osminových not v písničce.
- Nácvik na slabiku LA nebo MO.
- Tleskání na 1., 3., 5., 7., 9., 11., 13. a 14. takt.

VV – osvojování si základních barev, zapouštění barev do klovatiny

8.5 KDYŽ TŘI SLÍPKY ZE VSI JDOU - W. A. Mozart, 12 variací C dur: „Ah, vous dirai-je Maman“

Rozbor: píseň ve stupnici C dur, celý takt, viz příloha č. 6

- Rozezpívání na pi, pi, pi; ko, ko,ko.
- Rozdělit se na skupiny, jedna skupina bude zpívat jen pi, pi, pi, druhá skupina ko, ko, ko.
- Demonstrace hudebního díla – obrázky slepic.
- Píseň procvičujeme tak dlouho, dokud se ji děti nenaucí.

Využití Orffových nástrojů – ozvučná dřívka: na každou těžkou dobu, triangl: na začátku písně a pak co 8 dob.

VV – děti si nakreslí 3 slepice jdoucí za sebou

Zraková percepce:

- Kolik slípek má za sebou první slípku?
- Kolik slípek má před sebou první slípka?
- Kolik slípek má za sebou druhá slípka?
- Kolik slípek má před sebou druhá slípka?
- Kolik slípek má za sebou třetí slípka?
- Kolik slípek má před sebou třetí slípka?

8.6 MUZIKANTSKÁ RODINA – I. Fischer, Z. Petr

Rozbor písně: píseň ve stupnici C dur, $\frac{2}{4}$ takt, viz příloha č. 7

- Písnička, která se dá využít na školní besídku.
- Má 5 slok – 4 postavy rodiny: táta, máma, Monika a Věna.
- využití jiných nástrojů, než jsou Orffovy :
  - Táta zatlouká hřebíky: kladivo.
  - Máma cinká na pokličky – poklička s paličkou.
  - Monika – hra na skleničku.
  - Věna – vařečka o vařečku.
  - Dohromady to dá celou muzikantskou rodinu.

8.7 LEČO – M. Florian

Rozbor: píseň ve stupnici C dur, $\frac{2}{4}$ takt, viz příloha č. 8

- Praktická ukázka potravin z písničky – rajčata, zelená paprika, vejce, cibule, pepř a klobása.
- Náčiní: rendlík, lžice, nůž.
- Zaspíváme si s dětmi vesele písničku, tleskáme na těžké doby.

VV: S dětmi jsme si také vytvořily obrázky a postupně jsme je řadily za sebou. Procvičování řady (příloha č. 9). Dětem velmi pomáhá písničku „zhmotnit, představit si ji“ pomocí obrázků.

Ostatní: vaření leča a ochutnávka

8.8 ZIMA JE TU – Jiří Havel

Rozbor písně: píseň ve stupnici C dur, $\frac{2}{4}$ takt, tempo: andante – krokem, volně; dynamika – vesele, viz příloha č. 10

- Zimní písnička o kočkách. Děti motivují obrázky koček, ukazujeme si strakaté, černé, bílé apod.
- Zahrajeme si hru na kočku a myš – děti udělají kruh, myš je uvnitř, kočka venku. A kočka říká: „myšičko myš, pojď ke mne blíž...“ Myš odpovídá: „nepůjdu kocourku nebo mě sníš!“ A kočka honí myš.
- Celou písničku si můžeme zazpívat na slovo Mňau.
- Rozhovor o písni s dětmi si celou písničku přeříkáme a doptáváme se na slova, kterým nerozumí: kožišek, padá tiše bílý sníh, proč byla kočka černá a pak bílá.
- Dechové cvičení: nádech, zadržení dechu, výdech na slabiky FÚ, VÍ.
- Nádech, zadržení dechu a výdech foukání do peříčka nebo foukání vzduchu do dlaní (zahřívání rukou v zimě).
- Poslední dva takty s dětmi přezpívat několikrát, aby si zapamatovaly osminové doby.
- Ukazování prsty shora dolů – padající sníh.
- K písni můžeme použít rolničky na každou dobu.

TV aktivita – hra na kočku a myš, kočičí hřbet;

VV + PČ- tempera (kočka černá x bílá) s ťupkováním sněhu, použití pěny na holení, skládaná kočka z papíru (černá a bílá), stříhání vloček.

8.9 ČERT – R. Pluhařová

Rozbor písně: píseň ve stupnici C dur, $\frac{4}{4}$ takt, tempo: mírně rychle – moderato; dynamika: mf - mírně hlasitě, vesele viz příloha č. 11

Motivace: Už je slyšíte? Ťuky, ťuky, ťuk... Copak, nechce se vám otevírat? Snad nám následující písnička pomůže tak trochu zahnat strach. Vždyť jsme byli celý rok hodní, co vy na to?

1. Děti na 3., 6. a 8. takt dupají.
2. Ukazování rohů – čerte čerte rohatý.
3. Klepání na lavičku, dveře, stěnu – poznám tě když vcházíš k nám.

4. Hlazení tvářiček – špinavou máš tvářičku.

5. Přehození rukou přes rameno – velký pytel na zádech.

- Nádech a výdech na 4 doby – slabiky BU BU – staccato nebo rychle za sebou odříkané.
- Vytleskávání slov písničky: čerte, čerte rohatý.
- Procvičujeme náročná místa písničky nejdříve na la-la-la nebo bu-bu-bu poté se slovy.
- S dětmi si píseň zazpíváme se správným tempem, dynamikou a výrazem. Písnička je veselá, zpíváme ji vesele a zároveň chceme vyjádřit, že se čerta bát nebudeme.
- K doprovodu můžeme využít Orffovy nástroje (ozvučná dřívka na každou dobu nebo na těžkou dobu ČE-rte, ČE-rte...).

VV – výroba čerta z pytle, z látky, zápich

TV aktivita:

Pekelná hra se židličkami

- volně v prostoru jsou židle, děti jsou v kostýmech čertíků a celá místnost je vyzdobená jako peklo, čertí nora apod.

Bum, bum, ratata,

Klečící děti buší na sedací plochu židle střídavě pěstmi podle rytmizovaného dvojverší ve 2/4 taktu.

čerti buší na vrata.

Bumtarata, bumtarata,

Děti obcházejí židle a zabuší do nich pěstmi ve 3. verši na slabiky bum.

na ty vrata, natotata.

Ve 4. verši plácají na sedací plochu střídavě oběma dlaněmi.

Čmáraj na ně, čmáraj více,

Děti stojí za židličkou a dlaněmi přejíždějí po všech jejích částech.

načmárali čmáranici.

S přibývajícím dynamickou intenzitou „čmárám“.

8.10 RAMPOUCH – J. Šíhal, J. Vodňanský

Rozbor písně: C dur, $\frac{4}{4}$ takt, viz příloha č. 12

- Využití Orffových nástrojů: triangl na začátku každého taktu, na čtyři doby; Ozvučná dřívka na každou dobu.
- Navázat na písničku – co všechno cinká? (Podkovy, rolničky, zvonek, triangl apod.)

8.11 V ZIMĚ – M. Raková

Rozbor písně: C dur, $\frac{4}{4}$ takt, viz příloha č. 13

- Ptačí zimní téma, veselá a rychlá písnička pro děti.
- Vystačíme si v této písničce s tleskáním a dupáním: Tleskání na těžké doby, dupání na těžké doby nebo střídat tleskání a dupání - jednou v zimě (tlesk), brzy ráno (dupnutí), stěžoval si (tlesk), kos (dupnutí) atp.

VV: ptačí krmítko s ptáčky

TV aktivita: hra na ptáčky, na domečky, skoky jako kos

Dílno: výroba ptačí budky, krmítka; sypání zrníček ptáčkům venku

Básnička: Já jsem kos, ty jsi kos, já mám hladkou tvářičku, ty máš hladkou tvářičku, já mám sladkou pusinku, ty máš sladkou pusinku, my jsme kamarádi, my se máme rádi. – ve dvojicích.

8.12 DOMEČEK – M. Kružíková

Rozbor: C dur, $\frac{4}{4}$ takt, viz příloha č. 14

Písničky Marie Kružíkové jsou pěkné a má písničky ke každému tématu. Používá jednoduchý notový zápis, většinou v C dur, aby s těmito písničkami mohly pracovat i učitelky, které neovládají dobře hru na klavír.

- U této písničky můžeme navázat na zvířátka, zdramatizovat pohádku „Boudo budko, kdo v tobě přebývá.“
- V pedagogické diagnostice můžeme motivovat touto písničkou ke kresbě domu.
- Bohaté využití doprovodů: ozvučná dřívka, tlukadla, dřevěný blok, prstové činelky – hra na těžké doby; ťuk, ťuk na vrátka: použít triangl.

Nácvik legata – vázaně.

8.13 PRINCEZNA A DRAK – M. Kružíková

Rozbor: C dur, $\frac{4}{4}$ takt, viz příloha č. 15

- Písnička vhodná pro starší děti, ale zvládnou i mladší děti po delší chvíli, píseň je podle dětí návyková.
- Nácvik písničky ke Dni matek.

Besídka: děti dostanou kostýmy – princezna, princ, drak, oslavující lid, zpěv písničky s vyprávěním pohádky (příloha č. 16), proloženo básničkami, ťupkování houbičkou – hradby, skládaná princezna z papíru, geometrické tvary – koruna krále (příloha č. 17).

VV + ostatní: vytvoření království, postavičky na špejli, drak z otisku ruky (příloha č. 18), skládání slov z písmen.

8.14 KOLEDA – V. Kalais, V. Čtvrtek

Rozbor: D dur, $\frac{2}{4}$ takt; tempo: mírně rychle – moderato; dynamika: mf- mírně hlasitě, velmi živě, viz příloha č. 19

Motivace: Každý chodí koledovat, nejčastěji známe koledování na Velikonoce, ale koledujeme i na Vánoce, na sv. Štěpána. Koledníci chodili od domu k domu a recitovali nebo zpívali, aby dostali dárky. Tito koledníci jdou však k Betlému. Jednou slyšel pes od svého pána poustevníka prorokovat, že se narodí Ježíšek. Narodí se ve chlévě, na seně a dechem ho budou zahřívát jen oslík a voleček. Ten den se objeví na nebi jasná hvězda. A tak přemýšlel, proč jen tato zvířata mají tu čest být u tohoto zrození. A tak dal pes vědět všem zvířátkům. Zvířátka si lámala hlavu, jaké dary donesou Ježíškovi. Když nastal ten den, zvířátka se šla poklonit Ježíškovi a dát mu své dary. (Pohádka Zvířátka u Jesliček, Josef Lada)

Rozhovor o písni - popovídáme si, o čem byla písnička. Kdo v ní vystupoval:

1. Koledníci - zajíc, srnka, jezevec, veverka, medvěd.
2. Co kdo přinesl: Zajíc – sněžený krajíc; Srnka – olíznutí z hrnku; Jezevec – stará pec; veverka – ať přijdou z úterka; medvěd – přijďte v devět.
3. Vysvětlení slov, která nejsou dětem jasná: jezevec, koledníci, pec...
4. Kolik je zvířátek v písničce? 5, ale jsou 4 koledníci.

- Vytleskávání slov písničky a určování slabik: koledník, srnka, medvěd, jezevec, pec apod.
  - Nejdříve si s dětmi znovu přezpíváme celou píseň. Po taktech dětem řeknu slova, která po mě opakují a poté si zopakujeme celý řádek taktů. Přidáme doprovod klavíru. A postupně se učíme zpívat živě, hlasitě.
  - Procvičujeme náročná místa písně nejdříve na la-la-la, poté se slovy.
  - K doprovodu můžeme využít Orffovy nástroje – tlukadla, dřevěný blok, tamburína, vozembouch apod.
  - „Hop, hej, koleda“ – tleskání. Hop (tlesk), hej (tlesk), ko-le-da (3x tlesknutí rychle za sebou).
  - **Dramatizace písničky:** zvířátka jdou koledovat podle pohádky Josefa Lady.
  - **VV** – výroba zvířátek z ruliček toaletního papíru; dokreslení hrnku, pece apod., tvoření Betlému (příloha č. 20)

8.15 Klavírní jednoduché doprovody k TV chvilcům

V mateřské škole se klavír využívá také k pohybovým tělovýchovným chvilcům. Tyto písničky se aplikují během celého dne. Často se k těmto činnostem využívá Orffův instrumentář – bubínek, triangel nebo tamburína s jednoduchými pokyny učitelky – běžíme, skáče jako žabky atp. Právě tyto činnosti se dají proložit i klavírním doprovodem a udat tak dětem i jiný rytmus, než který udělají Orffovy nástroje. Všechny níže uvedené písničky se dají hrát i bez textu jako doprovod k procvičování základních pohybů a poloh celého těla. Všechny následující písničky pocházejí ze zpěvníku, který je sestaven z lidových nápěvků, písní a z dětských písní P. Jistela na slova J. Doležalové, G. Prokešové a M. Vegnerové a na slova lidové poezie. Pohyby k písním jsou čerpány z mé praxe v mateřské škole.

1. Paci, paci, pacičky

- Jednoduchá píseň ve stupnici C dur a $\frac{2}{4}$ taktu.
- Písnička určená k zahájení TV chvilky, k procvičení prstů před grafomotorikou a k zaujetí dětí při nepozornosti.
- Práce s písní:
  1. Paci, paci, pacičky – vytleskávání slabik.
  2. Máme malé prstíčky – děti zvednou ruce nad hlavu a pohybují všemi prsty.

3. Prsty budou hodně ťukat – děti napřímí dlaň a ukazováčkem druhé ruky ťukají do dlaně.
4. A nožičky hodně dupat – děti dupou nožičkama o zem.

Obr. 8.1 – píseň Paci, paci, pacičky

Pa-ci, pa-ci, pa-ci-čky, má-me ma-lé prs-tíč-ky, prs-ty bu-dou hod-ně ťu-kat

a no-ži-čky hod-ně du-pat.

Další sloka:

Paci, paci, pacičky,	hezky s nimi zatleskáme
to jsou malé ručičky,	a mamince zazpíváme.

2. Zvířecí písnička

- Jednoduchá píseň ve stupnici C dur a $\frac{2}{4}$ taktu.
- Písnička určená k procvičení a nápodoby zvířecí chůze, k procvičení poskoků a skoků, základních pohybů a poloh celého těla.
- Práce s písní:
  1. Hop a skok a hop a skok, skáčou žáby přes potok – skoky v dřepu;
  2. Včelka bzučí, bzum, bzum, bzum, medu už má plný dům – běh, ruce upažit a střídát s upažit pokrčmo.
  3. Houpy, houpy, houpy, hou, motýl letí nad vodou – píd'alkovitá chůze, ruce upažit.
  4. Čápi klapou klapy, klap, zkusíme to taky tak – dlouhé kroky, ruce předpažit, dlaněmi klapat o sebe.
  5. Bú, bú, bučí kravička, že ji chutná travička – poskoky.
  6. Ko, ko, já jsem slepička, dám nám bílá vajíčka – chůze ve dřepu, sbírání vajíček ze země.
  7. Zajíc dupe, dupy, dup, na zádech má nůši hub – chůze s důrazem na dupnutí.

Obr. 8.2 – Zvířecí písnička

Další sloky:

2. Včelka bzučí,

bzum, bzum, bzum,

medu už má plný dům.

3. Houpy, houpy, houpy, hou,

motýl letí nad vodou.

4. Čápi klapou klap, klap,

zkusíme to taky tak.

5. Bú, bú, bučí kravička,

že ji chutná travička.

6. Ko, ko, já jsem slepička,

dám nám bílá vajíčka.

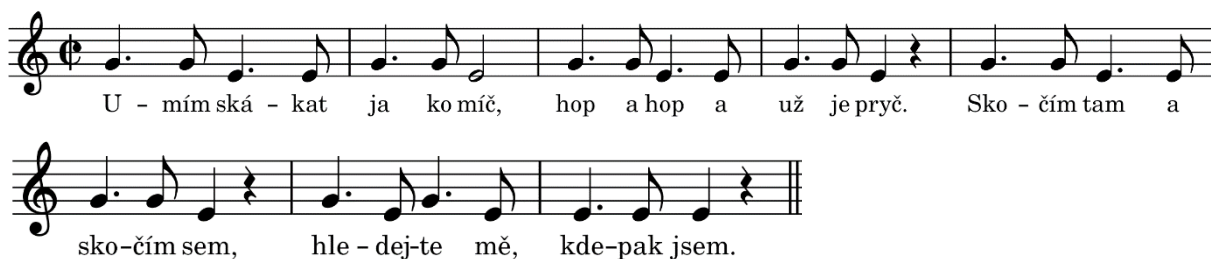
7. Zajíc dupe, dupy dup,

na zádech má nůši hub.

3. Míč

- Jednoduchá píseň ve stupnici C dur a v celém taktu.
- Písnička určená k procvičení poskoků a skoků.
- Práce s písni: procvičování skoků, dřepů, možno i poskoky jako koníček.

Obr. 8.3 – píseň Míč

4. Zlatá brána

- Jednoduchá píseň ve stupnici C dur a $\frac{2}{4}$ taktu.
- Písnička určená k řazení do dvojic, nácvik vyřazení ze hry, pochod v řadě.
- Práce s písni: několik dětí se řadí do dvojic, stanou proti sobě, ruce vzpaží a spojí s protějším kamarádem. Tím tvoří zlatou bránu. Ostatní děti utvoří řetěz, chytanou

se za ruce a procházejí zlatou bránou. S poslední slabikou popěvku děti, které tvoří bránu spustí své ruce dolů a uvězní tak hráče, kteří v bráně zůstali. Konec můžeme obměnit tak, že uvězněné děti buď vypadnou ze hry (a učí se přijímat i tento způsob hry) nebo se může znovu zařadit do dalšího kola či si vymění role – držení brány.

Obr. 8.4 – píseň Zlatá brána

Zla-tá brá-na o-te - vře-ná, zla-tým klí-čem o-dem - če-ná, kdo do ní
vej-de, to-mu hla-va sej-de.

5. Turek

- Jednoduchá píseň ve stupnici C dur a $\frac{2}{4}$ taktu.
- Písnička určená k procvičování základních poloh.
- Práce s písní:
  1. Sedí Turek – sed zkřížmo (turecký sed).
  2. Hlavou kývá, mračí se a zle se dívá – kývání hlavy ze strany na stranu, mračení se.
  3. Pojď si hrát, pojď si hrát – ukazování ukazováčkem pojď.
  4. Zkus si hlavu na zem dát – sed zkřížmo a snažit se položit hlavu na zem (protáhnutí zádového svalstva).

Obr. 8.5 – píseň Turek

Se-dí Tu-rek, hla-vou ký - vá, mra-čí se a zle se dí-vá, pojď si hrát, pojď si hrát,
zkus si hla-vu na zem dát.

Další sloky:

Směj se s námi,

pojď si hrát, pojď si hrát,

pane Turku,

zkus si hlavu na zem dát.

místo nosu máš okurku,

6. Kolo, kolo, mlýnský

- Jednoduchá píseň ve stupnici C dur a $\frac{2}{4}$ taktu.
- Písnička určená k procvičování kolových tanečků, pochod v kruhu, trénování chůze.
- Práce s písní:
  1. Děti se postaví do kruhu, chytí se za ruce a odříkává se text, který uvede kolo do chodu. Pomalu se kolo otáčí doprava i doleva. Na slovo *bác* se kolo poláme a děti se posadí na zem.
  2. Druhá sloka písničky – děti si kleknou na jednu nohu a předpaží ruku. Druhá ruka je pilka a imituje řezání.
  3. Tak se zatočíme – děti vstanou a zatočí se na místě dokola.

Obr. 8.6 – píseň Kolo, kolo mlýnský

Ko-lo, ko-lo mlýn-ský za čty-ři rýn-ský, ko-lo se nám po-lá-ma-lo,
mno-ho ško-dy na-dě-la-lo, u-dě-la-lo bác!

Další sloky:

Vezmeme si hoblík, pilku, zahrajem si ještě chvílku, až to kolo spravíme, tak se zatočíme.

7. Utíkání

- Jednoduchá píseň ve stupnici C dur a $\frac{2}{4}$ taktu.
- Písnička určená k počátečnímu rozehrání před rušnou částí, dodržování pravidel, běh.
- Práce s písní: písnička je vhodná k učení se pravidlům. Vysvětlování dětem, že se při běhu nestrkáme, protože se může stát úraz.

Obr. 8.7 – píseň Utíkání

U-tí-ká-me, u-tí-ká-me, do ni-ko-ho ne-str-ká-me, pos-pí-chá-me,
pos-pí-chá-me, u-dě-lá-me bác!

9 Šetření se zaměřením na hru na klavír v pojetí učitelů mateřských škol

Šetření jsme prováděli na základě dotazníkového šetření na webových stránkách survio.com (dotazník najdete v příloze č. 21). Dotazník obsahoval 22 otázek, které byly uzavřené, polootevřené a otevřené. Šetření začalo 18. 3. 2021 a skončilo 22. 3. 2021. Během čtyř dnů na dotazník odpovědělo 531 respondentů. Z toho bylo 12 dotazníků vyřazeno z důvodu zkušebních verzí. Cílová skupina byli učitelé mateřských škol. Uvádíme zde i statistiky respondentů. Celkově dotazník navštívilo 757 dotazovaných. Z toho bylo pouze 527 dotazníků vyplněno. Všichni dotazovaní dotazník vyplnili a pouze 226 lidí se na šetření jen podívalo. Co se týče času, respondenti strávili vyplňováním zhruba 2–5 minut (75,9 %).

Šetření se zaměřovalo na hudební vzdělání pedagogů v mateřských školách se zaměřením na hru na klavír. Cílem bylo zjistit hudební poměry v mateřských školách. Často se v praxi setkáváme s pedagogy, kteří hru na klavír neovládají, nikdy se s klavírem neseznámili nebo se bojí, že se před kolegyní či dětmi „ztrapní“. Dotazníkovým šetřením jsme chtěli také zjistit, jak dlouho, na jaké úrovni a kde probíhala příprava na povolání učitele mateřské školy. Dále jsme zjišťovali, jaká oblast elementární hudební teorie dělá učitelům v praxi největší problém. V neposlední řadě jsme sbírali také data, z jakých krajů učitelé mateřských škol pochází v návaznosti na délku praxe, věk a dosažené vzdělání, tedy demografické údaje.

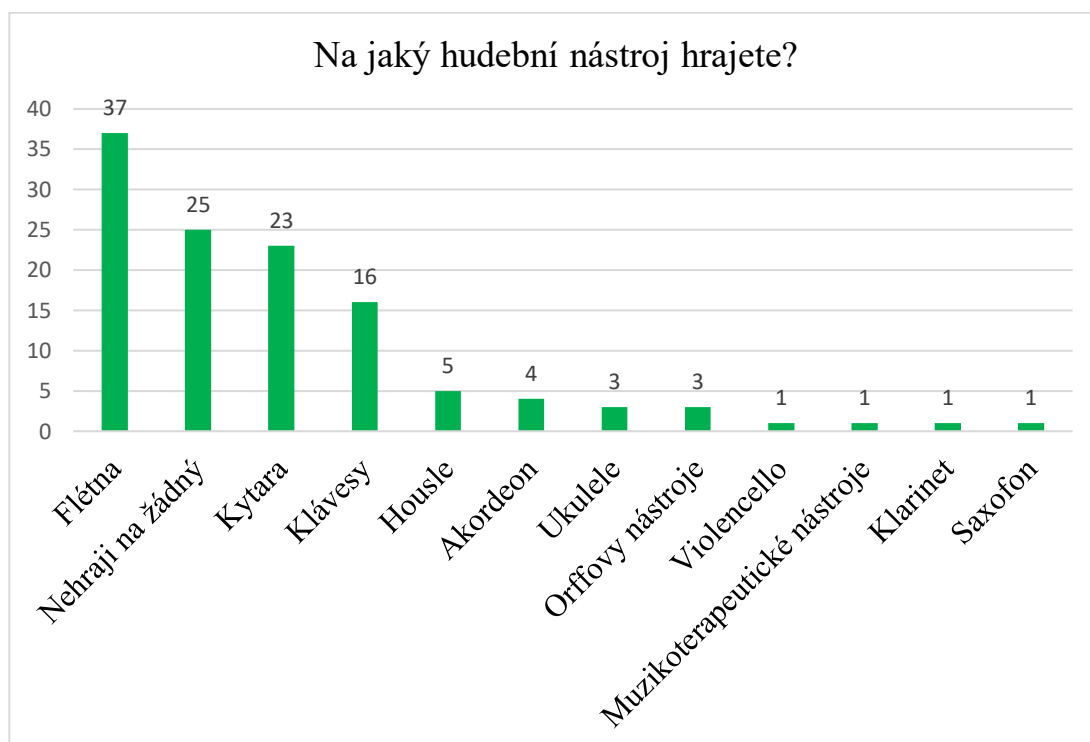
9.1 Šetření se zaměřením na hudební vzdělání pedagogů v mateřských školách

Graf 1: Hrajete aktivně na klavír?

Otázka v dotazníkovém šetření byla uzavřená. První otázka se dotazovala, zda učitelé mateřských škol hrají aktivně na klavír. V drtivé většině odpovědělo 423 respondentů kladně, že se v mateřských školách hraje aktivně na klavír. Pouze 96 dotazovaných uvedlo, že aktivně nehraje. Těchto 96 lidí jsme se doptávali, na jaký jiný hudební nástroj hrají aktivně. V mateřské škole je velmi důležité rozvíjet u dětí hudební citění a hra na nástroj je víc než žádoucí.

Graf 2 : Pokud ne, na jaký hudební nástroj hraje?

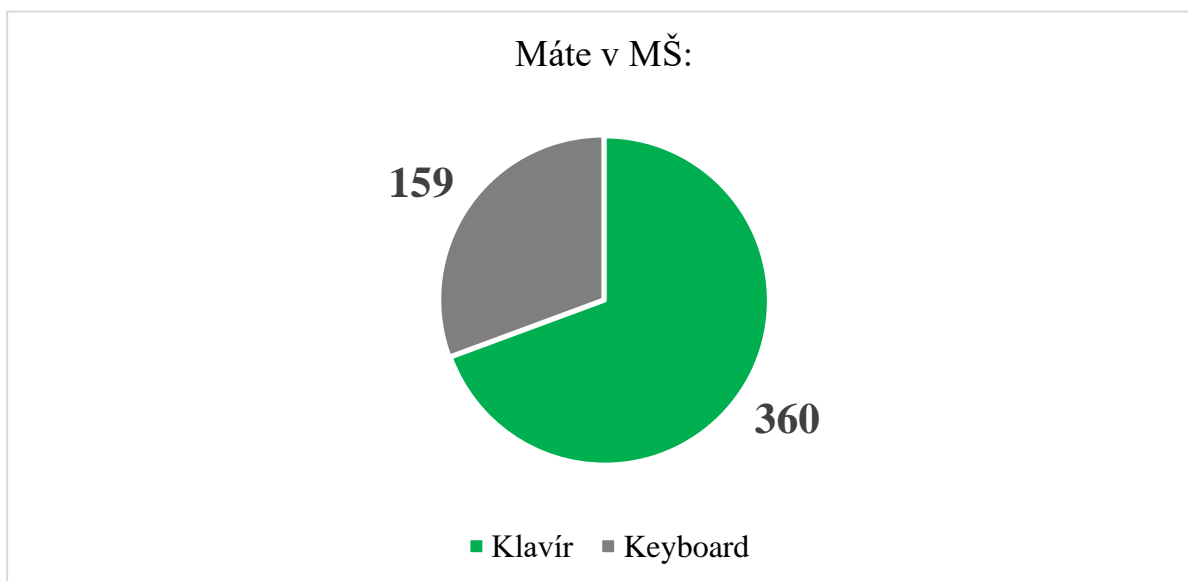
Druhá otázka navazovala na předchozí dotaz. Dotaz byl položen v otevřené otázce. Z grafu vyplývá, že 120 respondentů hraje na jiný nebo na žádný hudební nástroj. Mezi hudebními nástroji dominuje hra na flétnu – 37 dotazovaných, 25 účastníků nehraje vůbec na žádný hudební nástroj a 16 z dotazovaných hraje na klávesy. Housle používá v mateřské škole 5 dotazovaných, 4 respondenti využívají akordeon a 3 dotazovaní používají ke své práci ukulele, které je posledních pár let hitem v hudebních nástrojích. Dále 3 účastníci dotazníku používají Orffovy nástroje. Klarinet, saxofon, violoncello a muzikoterapeutické nástroje využívá každý jeden pedagog.

Nastává otázka, jak třeba flétnisté nebo houslisté učí písničky v praxi. U klavíru je jednoduché to, že hrajeme na klavír a při tom pomáháme dětem se zpěvem, u flétny či houslí to nejde.

Právě tato metodika hry na klavír pro učitele by mohla pomoci pedagogům, kteří např. nehrají na žádný hudební nástroj.

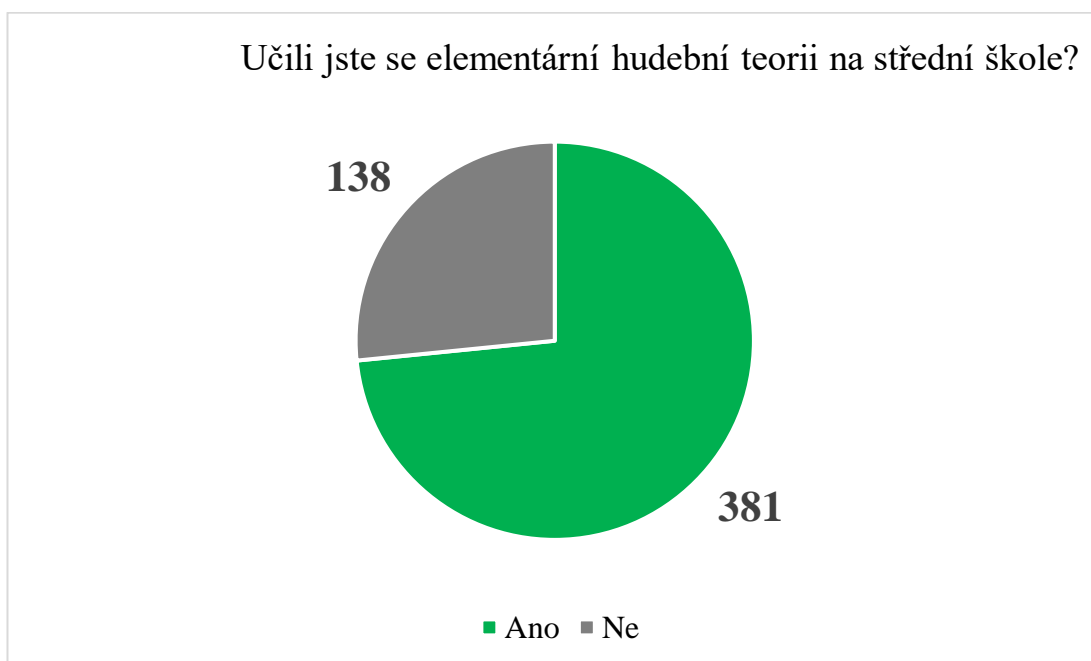

Graf 3: Máte v MŠ

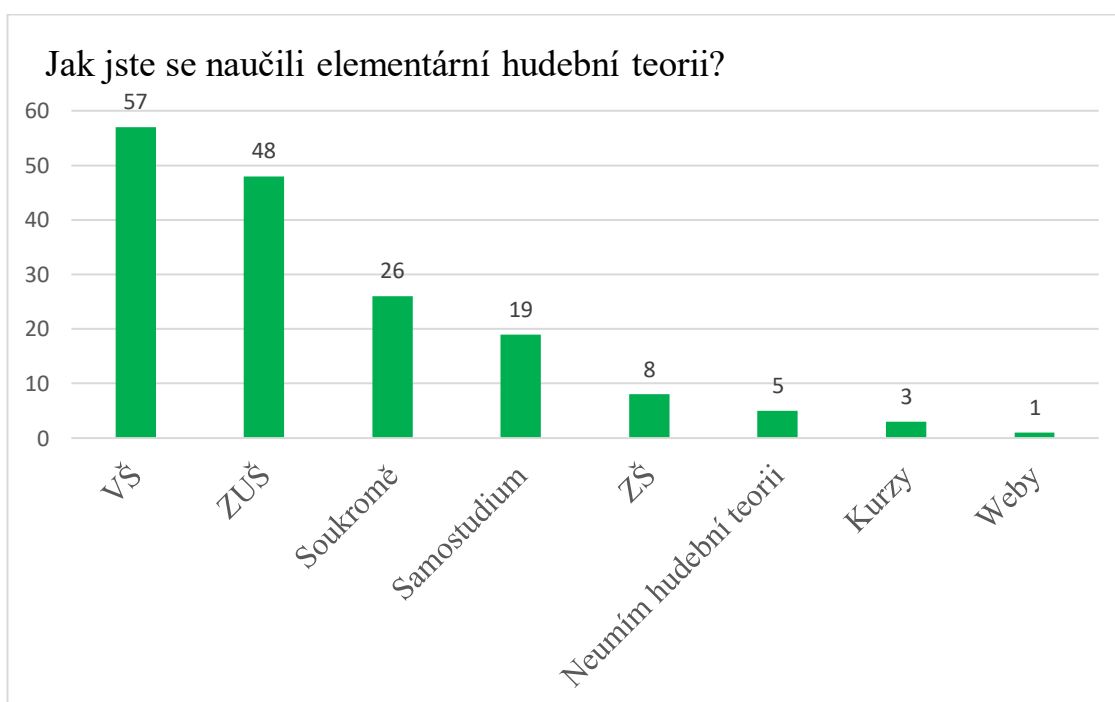
Další otázka dotazníkového šetření se týkala hudebních nástrojů. Ptali jsme se, zda mateřská škola vlastní klavír či keyboard. Klavír má k dispozici 360 dotazovaných. Keyboard má v mateřských školách 159 respondentů. Právě tento hudební nástroj využívají mateřské školy např. pro malé prostory nebo z důvodu vysokých finančních nákladů na pořízení klavíru.

Graf 4: Učili jste se elementární hudební teorii na střední škole?

Na středních pedagogických školách by se správně měla vyučovat hudební výchova a pro pedagogy by mělo být zaměření na hudební nástroj, zpravidla na klavír, a tedy i na elementární hudební poznatky. 381 respondentů se elementární hudební teorii na střední škole učili, ale 138 dotazovaných se se základy vůbec neseznámili.

Graf 5: Jak jste se naučili elementární hudební teorii?

Z grafu 4 jsme zjistili, že 138 učitelů nezná elementární hudební teorii, proto jsme se jich doptávali, jak nebo kde se naučili hudební poznatky. Otázka byla opět otevřená a zjistili jsme tato data: s hudební teorií se poprvé setkala 57 dotazovaných účastníků na vysoké škole při studiu učitelství. Základní uměleckou školu (ZUŠ) vyhledalo 48 respondentů. Soukromé hodiny pobíralo 26 účastníků šetření a 19 učitelů se učilo samostudiem. 8 lidí uvedlo, že se s teorií setkali již na základní škole, kde už hrávali na nástroj. Naopak 5 dotazovaných uvedlo, že elementární hudební teorii neznají vůbec. V grafu se také dočteme, že 4 lidi využívají k učení základů hudební teorie kurzy a weby.

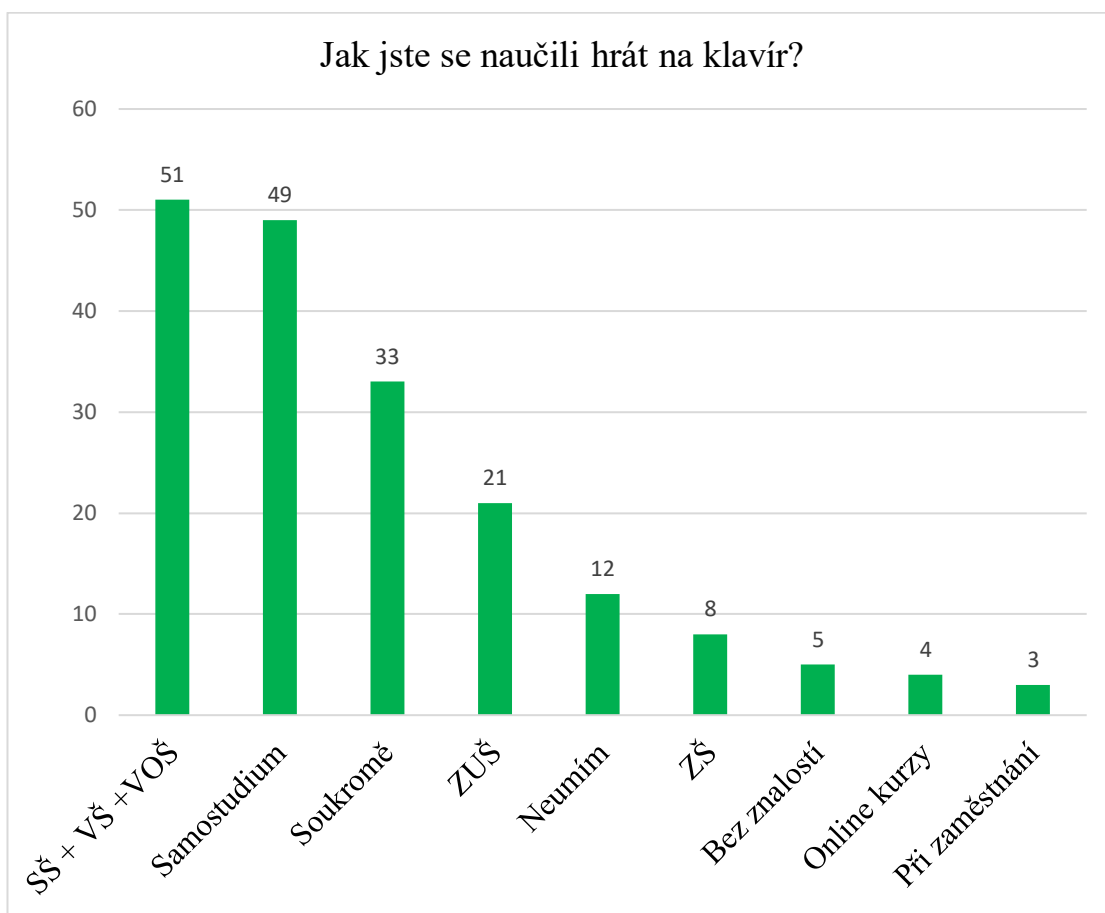
Graf 6: Hráli jste aktivně na klavír na střední škole?

Z grafu 4 jsme zjistili, zda účastníci dotazníkového šetření měli základy elementární hudební teorie na střední škole a nyní v grafu 6 zjišťujeme, zda aktivně hráli na klavír. Při porovnání grafu 4 vidíme, že 381 respondentů se učilo elementární poznatky a z grafu 6 vyplývá, že 364 dotazovaných hrálo na klavír na střední škole, což je o 16 dotazovaných více, než v grafu 4. Naopak, 155 účastníků na klavír nehrálo, což je o 17 více s porovnáním grafem 4.

V minulých letech jsme se setkávali u přijímacího řízení na střední pedagogické školy s tzv. talentovou zkouškou, kde by měl uchazeč obstát v několika disciplínách – tělesná zdatnost, vlastní výtvarné práce a hudební přednes za doprovodu hry na nástroj. V této době se od talentových zkoušek upouští a střední školy bojují za každého studenta.

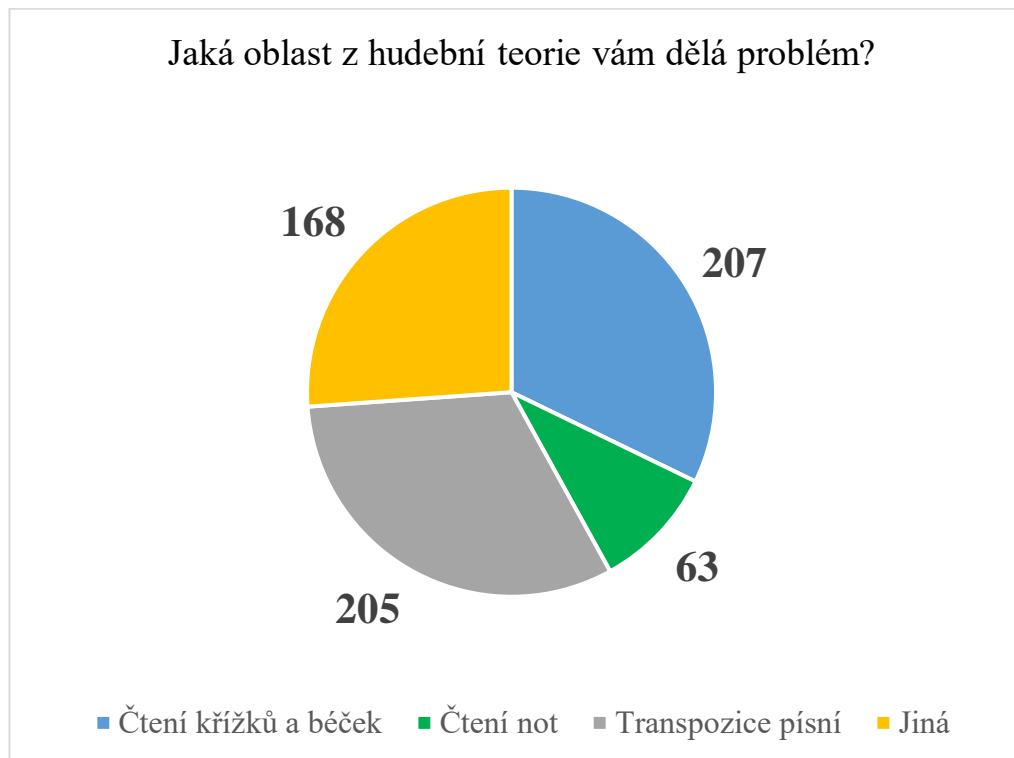
Graf 7: Jak jste se naučili hrát na klavír?

Pro dotazované, kteří v grafu 6 opověděli že nehrají na hudební nástroj, jsme se doptávali, kde se učili hrát na klavír, který potřebují ke své práci v mateřské škole. Ve většině případů (51 respondentů) se učili hře na klavír na střední škole (SŠ), vysoké škole (VŠ) či vyšší odborné škole (VOŠ). 49 respondentů také uvedlo, že se učili samostudiem a 33 dotazovaných si platilo soukromé hodiny klavíru. Základní uměleckou školu (ZUŠ) vyhledalo 21 dotazovaných, 5 účastníků uvedlo, že nemají znalosti ke hře na klavír. Online kurzy využili 4 respondenti a při zaměstnání se naučili 3 dotazovaní hře na klavír.

Trendem posledních let se stávají online kurzy hry na klavír. Poptávka je vysoká a lektoři nabízejí širokou škálu nauky. Vyučující nabízejí základy hry na klavír pro dospělé jedince jednoduše a zábavnou formou. Online kurzy jsou výhodně v tom, že si je můžete kdykoliv pustit a učit se podle nich. Nabízí také využití pro celou rodinu, a hlavně se učíte z jakéhokoliv místa. Klavír nebo keyboard je nedílnou součástí, ale pročtení elementární teorie se dá hravě zvládnout i v městské hromadné dopravě.

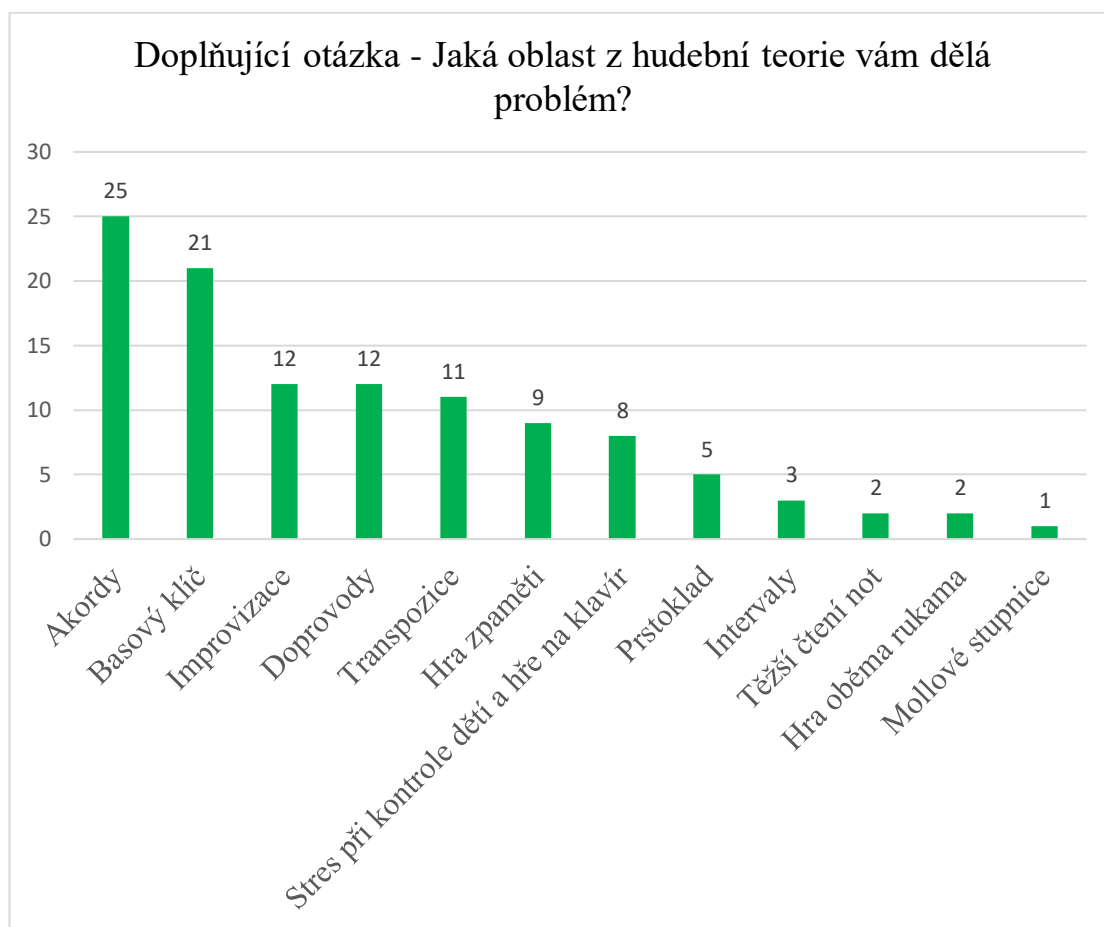
Graf 8: Jaká oblast z hudební teorie vám dělá problém?

V grafu č. 8 jsme se zaměřili na nejčastější problémy hudební teorie, se kterou se potýkají učitelé mateřských škol. V drtivé většině (207 respondentů) dělá učitelům problém čtení křížků a béček. Z toho vyplývá i další problém, a to je transpozice písní, kterou nezvládá 205 dotazovaných. 168 respondentů uvedlo jinou problematiku, kterou se budeme zabývat v následujícím grafu. Čtení not dělá problém 63 účastníkům dotazníkového šetření.

Křížky # a béčka b dělají problém snad všem učitelům. K zapamatování pořadí křížků i béček nám poslouží mnemotechnické pomůcky. Když se toho pedagog v mateřské škole nebude bát, brzy zjistí, že je to velmi jednoduché a najde si v určování svůj vlastní klíč. Od křížků a béček se také odvíjí další problematika, a to je transpozice. Opět se nesmíme bát zkoušet transponování přímo v praxi na klaviatuře. Jen cvičení a opakování nám zajistí fixaci jak sluchovou, tak hmatovou a zrakovou. Transpozice je úzce spjata s křížky a béčky, proto si musíme nejdříve zafixovat pořadí. Pak budeme jednoduše transponovat hudební skladby pro děti.

Graf 9: Jaká oblast z hudební teorie vám dělá problém?

Z grafu 8 je patrné, že 168 respondentů odpovědělo, že má jiné problémy z hudební elementární teorie. K této problematice se v grafu 9 vyjádřilo 111 respondentů. Většinou jim dělají problém akordy, rozložení akordu a vůbec samotné umístění na klaviatuře. Další dotazovaní (21) mají problém se čtením not v basovém klíči. Respondenti (12) také uvedli, že jim značný problém dělá improvizace melodií a doprovody k písničkám. Doprovody jsou pro učitele těžké. Další dotazovaní (9 a 8) sdělili, že hra z paměti jim dělá značný problém. Někteří uvedli, že hrát z paměti a pozorovat při tom děti, jak zpívají, jaký mají postoj a co právě dělají je značně stresující. 5 dotazovaných má problém se správným umístěním prstů na klaviatuře – s prstokladem. V malém zastoupení dělá problém učitelům určování intervalů, těžší čtení not jako jsou šestnáctinové noty ($\frac{1}{4}$ doby) a dvojité křížky a béčka. Problém s mollovými stupnicemi uvedl jeden respondent.

Graf 10: Využívali jste individuální lekce ve hře na klavír?

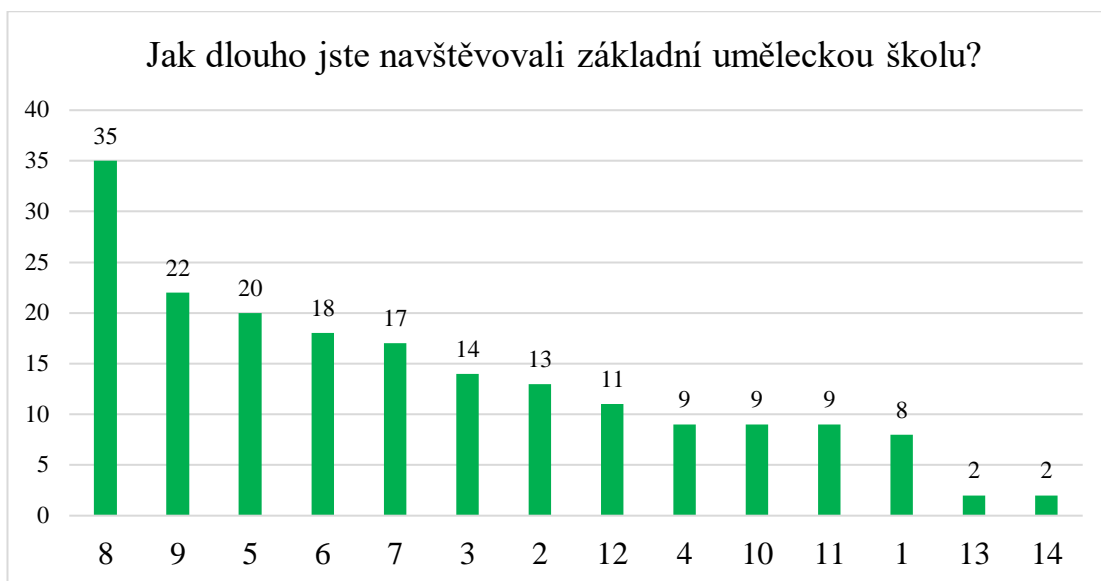
V grafu 10 vidíme, že 314 dotazovaných respondentů nevyužívalo individuální lekce ve hře na klavír.

Graf 11: Navštěvovali jste základní uměleckou školu jako přípravu k povolání?

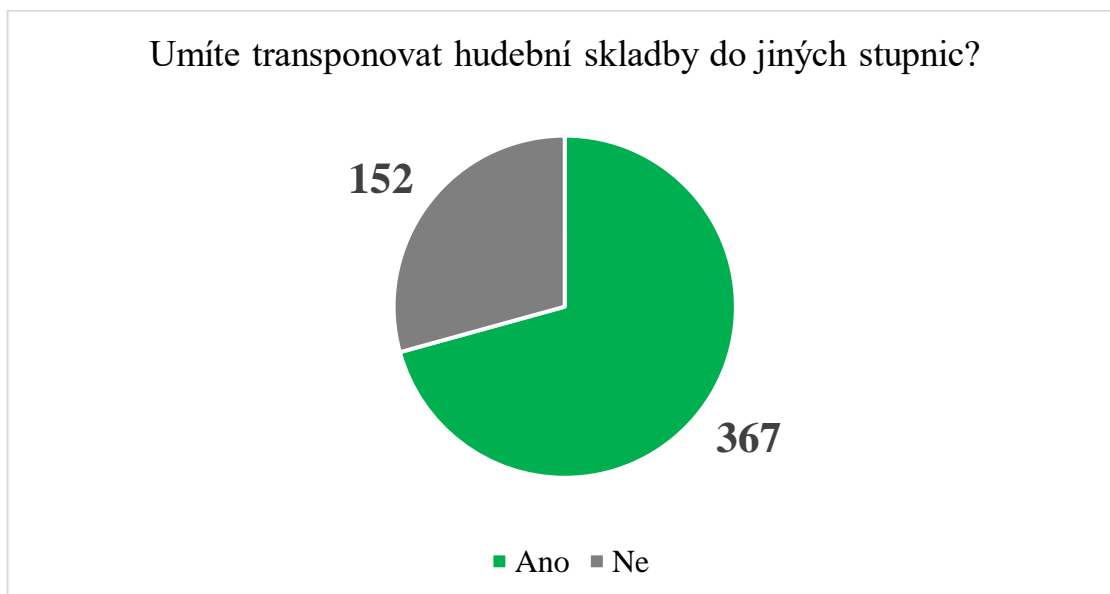
Když srovnáme grafy 10 a 11, zjišťujeme, že 205 účastníků výzkumu využívalo individuální lekce ve hře na klavír a 204 respondentů navštěvovalo základní uměleckou školu jako přípravu k povolání.

Graf 12: Jak dlouho jste navštěvovali základní uměleckou školu?

Otázka navazuje na graf 11. Dotazovali jsme se účastníků, kolik let navštěvovali základní uměleckou školu (ZUŠ). Z grafu 12 zjišťujeme, že 8 a 9 let navštěvovalo základní uměleckou školu 35 a 22 respondentů, 5 a 6 let navštěvovalo ZUŠ 20 a 16 dotazovaných. Služby umělecké školy využívalo 7 let 17 respondentů a poté 3 roky 14 dotazovaných a 2 roky 13 zúčastněných. 12 let navštěvovalo školu 11 účastníků a poté 27 účastníků navštěvovalo školu 4, 10 a 11 let. Pouze jeden rok využívalo služeb ZUŠ 8 respondentů. 4 účastníci studovali hru na klavír 13 a 14 let.

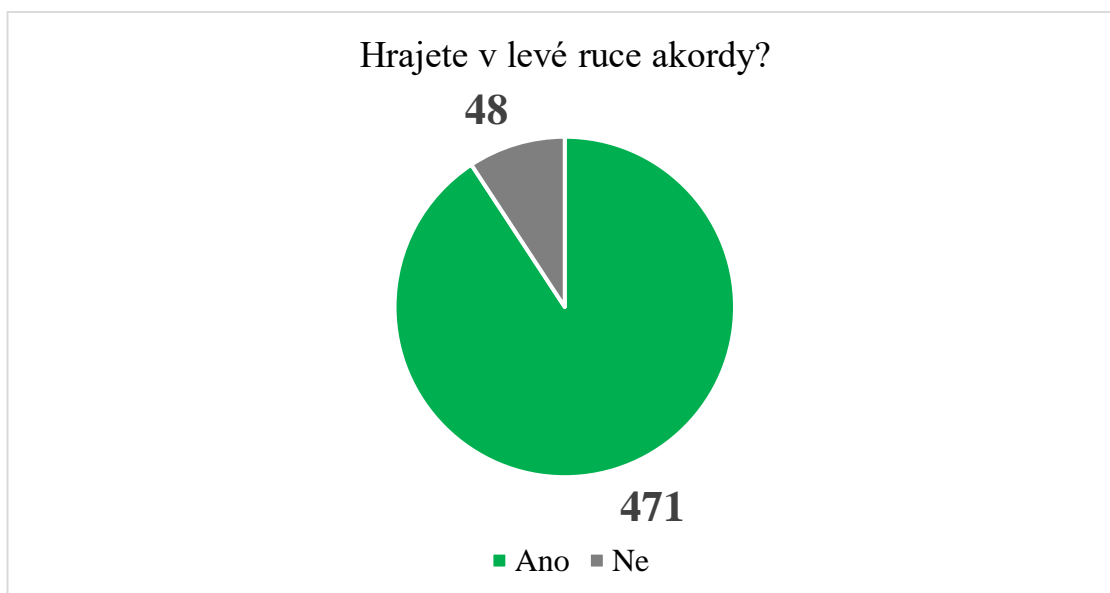
Graf 13: Umíte transponovat hudební skladby do jiných stupnic?

Z 519 dotazovaných účastníků jsme zjistili, že 367 učitelů umí transponovat hudební skladby do jiných stupnic a 152 respondentů transponovat skladby neumí. Zde se opět nabízí učení se křížků a béček a po osvojení si těchto elementárních základů můžeme transponovat hudební skladby určené pro děti.

Graf 14: Hrajete v levé ruce akordy?

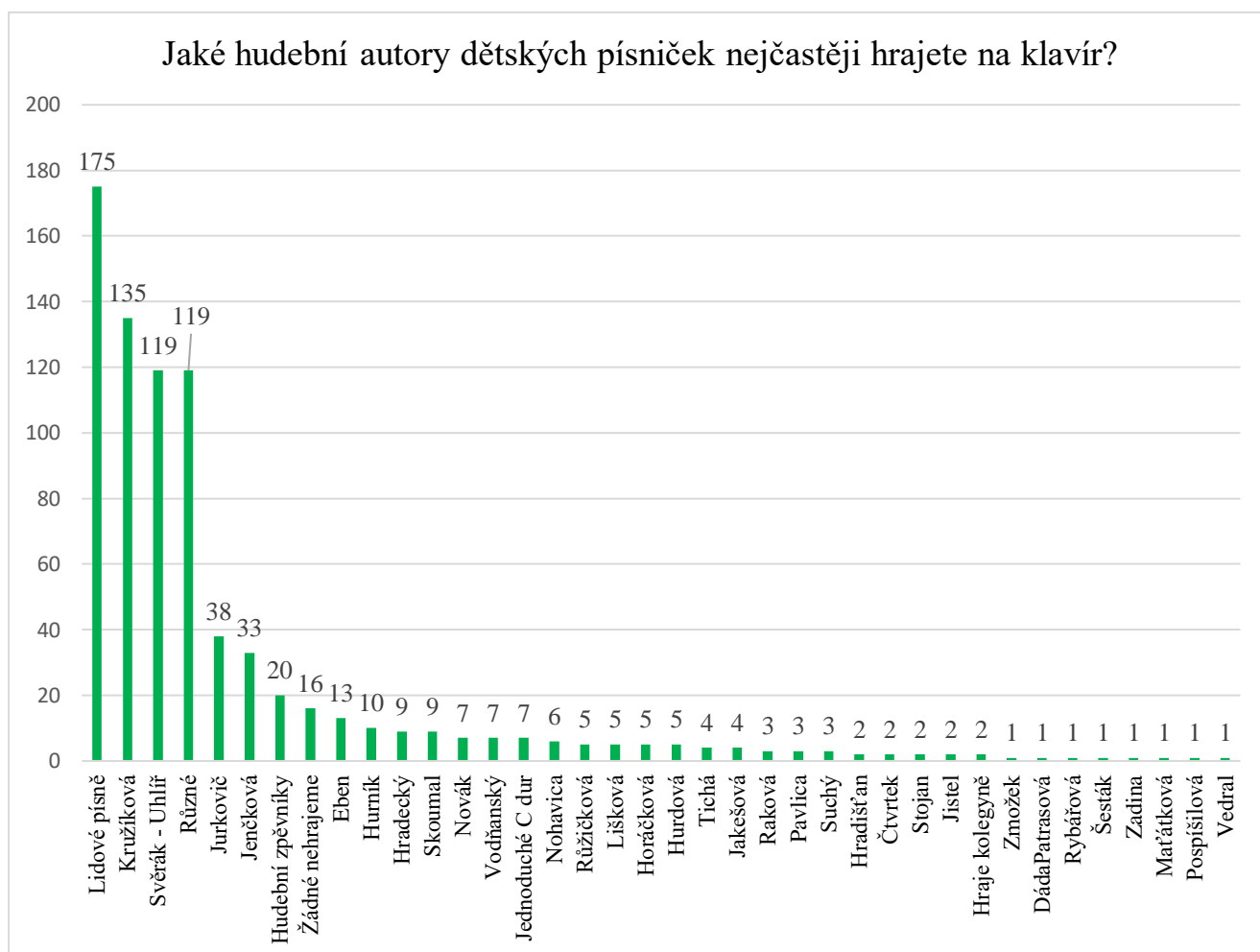
Z 519 dotazovaných respondentů odpovědělo 471, že hrají akordy v levé ruce. Pouze 48 respondentů uvádělo, že akordy v levé ruce nehrají.

Graf 15: Pokud ano, rozkládáte akord?

Právě 471 dotazovaných (graf 14) jsme se tázali, zda rozkládají akord v levé ruce. 379 respondentů odpovědělo, že akord rozkládají při hře na klavír.

Graf 16: Jaké hudební autory dětských písniček nejčastěji hrajete na klavír?

Často se setkáváme v praxi s pedagogy, kteří hledají různé noty a názvy dětských písniček. Často si nemohou vzpomenout na autory dětských skladeb, a proto jsme chtěli vědět, zda čeští učitelé ví, či skladby hrají na klavír. V drtivé většině (175) respondenti uvedli, že hrají lidové písničky. Hned na druhém místě (135 respondentů) jsou zpěvníčky a písničky paní Marie Kružíkové, která má své autorské písničky jak k tématům, tak k ročním obdobím a nejčastěji je uvádí v tónině C dur. Na třetím místě (119 dotazovaných) se umístili duo Zdeněk Svěrák – Jaroslav Uhlíř se svými veselými písničkami a teď je momentálně nejoblíbenější dětská operetka *Tři bratři*.

119 respondentů uvedlo, že hrají různé písničky. 38 a 33 respondentů uvedlo, že čerpají skladby od pana Pavla Jurkoviče, který vydal několik zpěvníků s pohybovým doprovodem a několik publikací, které měl zaměřené na pedagogickou činnost v mateřské škole. Z grafu 16

je patrné, že respondenti (33) mají oblíbené i hudební skladby od paní Evy Jenčkové, která vydala nespočet metodických publikací k tématům i ročním období a dále to jsou zpěvníky obohacené o taneční pohyb.

Pedagogové v mateřských školách využívají mimo jiné i dětské zpěvníky (20 respondentů), ve kterých jsou jak umělé, tak lidové písničky.

16 respondentů uvedlo, že nehrají žádné písničky. V menší míře byli také zmíněni: Marek a Petr Ebenovi (13), Ilja Hurník (10), Petr Skoumal a Emil Hradecký (9), Pavel Novák a Jan Vodňanský (7).

Také 7 respondentů uvedlo, že hraje pouze hudební skladby v tónině C dur, protože jiné tóniny nevládají.

V menší míře hrají respondenti také skladby od Jaromíra Nohavici (6), Míši Růžičkové, Marie Liškové (zpěvníky DO-RE-MI), Jaroslavy Horáčkové (zpěvníky Zpívejme si zpívejme) a Evy Hurdové (publikace pro mateřské školy), kde odpovědělo vždy po pěti respondentech.

V malém zastoupení respondenti také uvedli autory: Alena Tichá, Lenka Jakešová (4), Milena Raková, Jiří Pavlica a Jiří Suchý (3), Hradišťan, Václav Čtvrtek, Jaroslav Stojan a Petr Jistel (2).

Dva respondenti ještě uvedli, že skladby hraje druhá kolegyně, která umí hrát na klavír či na jiný hudební nástroj.

Jako poslední uvedlo 8 dotazovaných autory: Jiří Zmožek, Dáda Patrasová, Inka Rybářová, Zdeněk Šesták, Daniel Zadina, Jindřiška Mařátková, Lenka Pospíšilová a Václav Vedral.

Graf 17: Kolik času týdně s dětmi zpíváte a hraje na klavír?

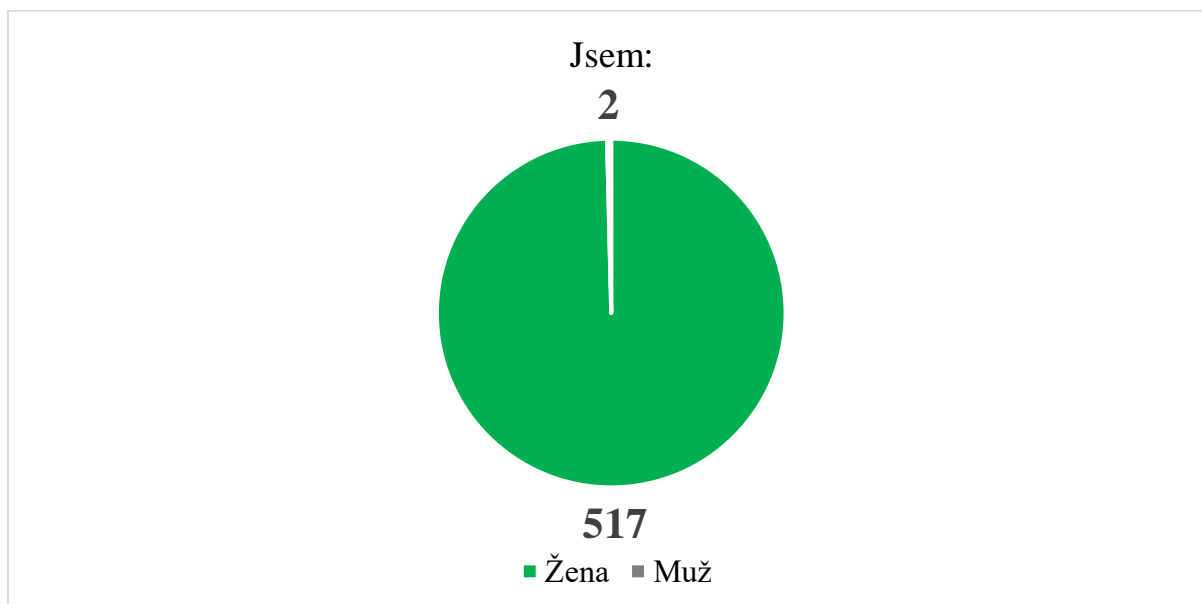
Zajímalo nás, kolik času týdně stráví učitelé s dětmi u klavíru a kolik hodin týdně s dětmi zpívají. Z grafu 17 je patrné, že 361 respondentů s dětmi zpívá a hraje na klavír méně než 5 hodin týdně. 5 až 10 hodin týdně si s dětmi hraje na klavír a zpívá pouhých 129 dotazovaných. Více jak 10 hodin se dětem v hudební oblasti věnuje 27 učitelů a pouze 2 účastníci dotazníku nehrají nebo nezpívají s dětmi vůbec.

Graf 18: Využili byste jednoduchou metodiku hry na klavír pro začátečníky?

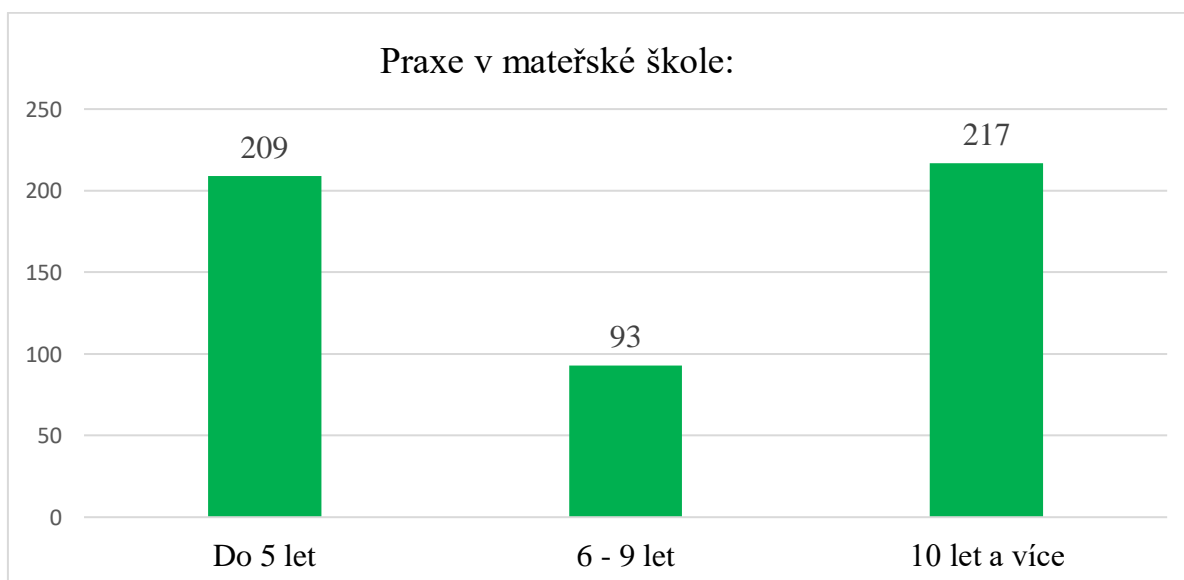
Dotazovali jsme se také, zda by učitelé, převážně začínající či s menší praxí, využili jednoduchou metodiku hry na klavír. Ze všech 519 respondentů 338 uvedlo, že by jednoduchou metodiku hry na klavír pro začátečníky uvítali.

Graf 19: Pohlaví

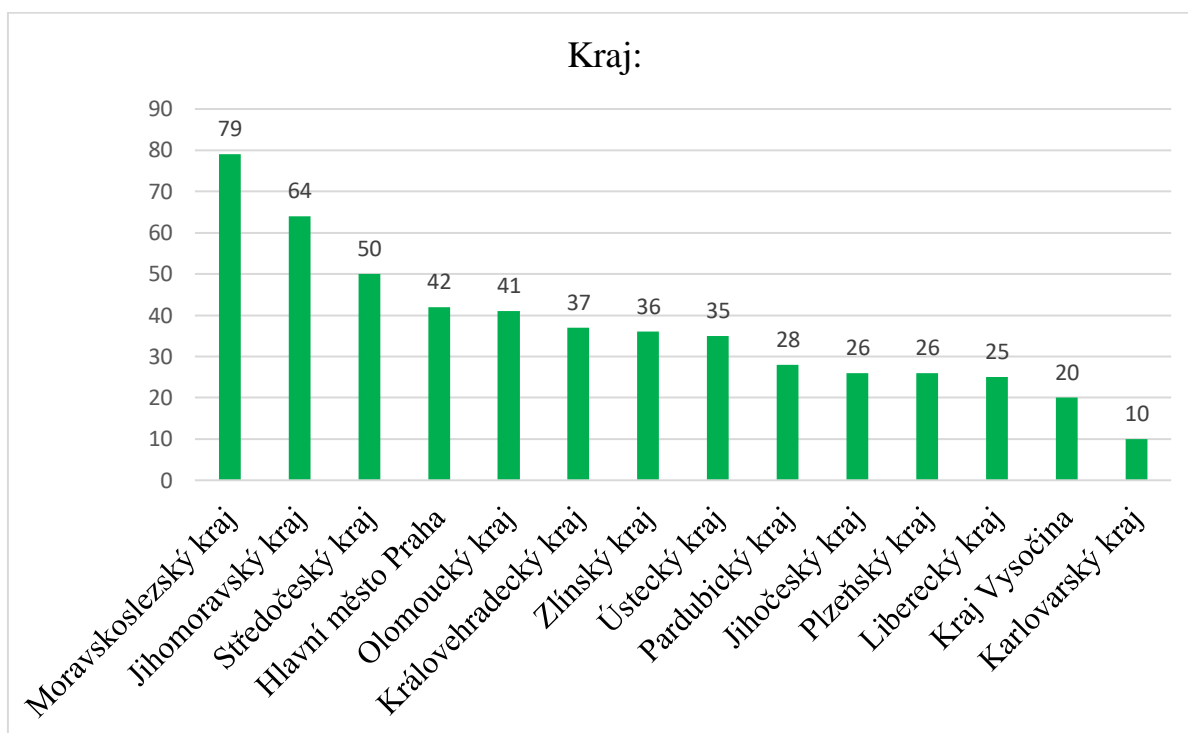
Dotazník zodpovědělo 519 respondentů, z toho 517 žen a 2 muži.

Graf 20: Praxe v mateřské škole

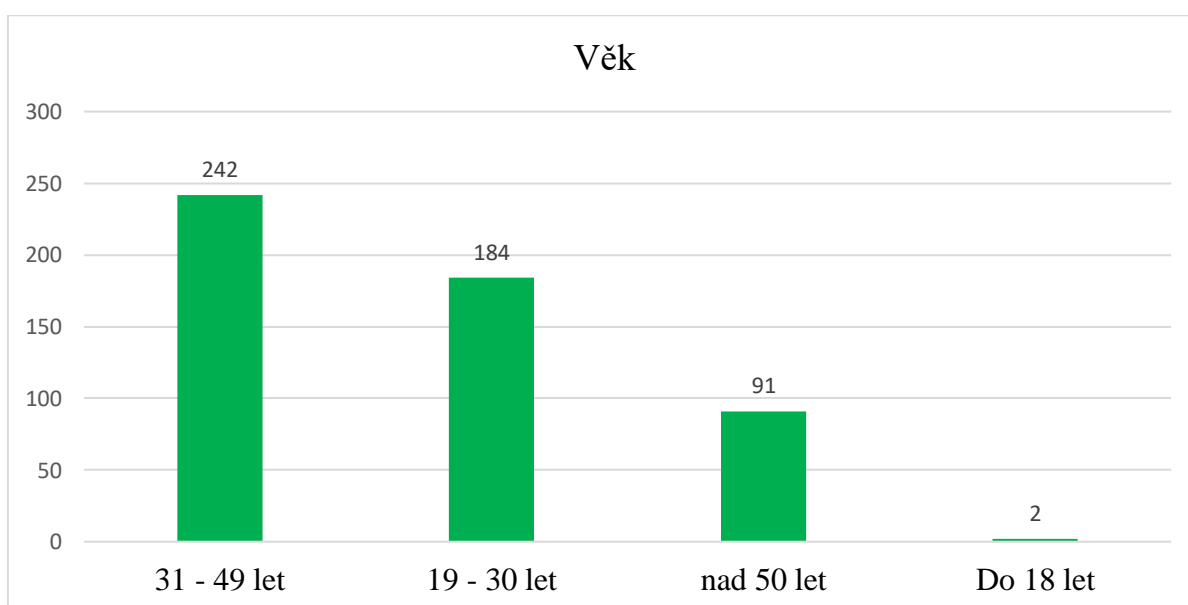
Z grafu 20 je patrné, že začínající učitelé s praxí do pěti let je z 519 všech respondentů 209 pedagogů. Praxi 6 - 9 let má 93 dotazovaných a 10 a více let praxe v mateřské škole uvedlo 217 účastníků dotazníkového šetření.

Graf 21: Kraj

Sledovali jsme také oblast, z které respondenti pocházejí. Každý kraj má vysoké zastoupení, nejvíce respondentů odpovídalo z Moravskoslezského kraje (79), Jihomoravského kraje (64) a ze Středočeského kraje (50).

Graf 22: Věk

Následoval věk, kterým jsme zjišťovali, zda učí převážně pedagogové začínající či zkušení matadoři. 242 respondentů uvedlo, že jsou ve věku mezi 31 – 49 lety. 184 respondentů uvádí

věk 19 – 30 let a nad 50 let má 91 dotazovaných. Pouze dva jedinci určili, že ještě nedovršili 18 let a tudíž se připravují na své povolání učitele v mateřské škole.

Graf 23: Dosažené vzdělání

Z grafu 23 můžeme vyčíst, že 189 respondentů dosáhlo středoškolského vzdělání, 62 účastníků vyššího odborného vzdělání, 178 dotazovaných získalo vysokoškolské vzdělání se zakončením bakalářského titulu a 92 respondentů uvedlo, že mají vysokoškolské vzdělání – magisterské.

9.2 Závěr šetření

Na začátku dotazníkového šetření jsme si mysleli, že učitelé nebudou tak zkušení a zdatní ve hře na klavír. V praxi se často setkáváme s učiteli, kteří se bojí sednout si ke klavíru z několika důvodů. Jeden z důvodů je ten, že by se mohl/a kolega/ kolegyně smát nebo nějakým způsobem učitele ponižovat. Tím druhým je strach ze hry před dětmi. Z toho vyplývá i stres, který má každý začínající pedagog v mateřské škole. Někteří vyučující vnímají i jako stres hru na klavír, na kterou se musí soustředit. Mnohdy pedagog neumí hrát na klavír hned ze začátku z paměti a přidává se k tomu pozorování, popř. upozorňování dětí, které zrovna zpívají třeba i s doprovodem tanečním či hrou o tělo.

Přesto nás dotazníkové šetření překvapilo, kolik respondentů uvedlo, že umí hrát na klavír či na jiný hudební nástroj. I když nám 519 respondentů vyplnilo dotazník, větší vzorek

byli zkušení učitelé, kteří museli povinně hrát na klavír, kterých se týkaly v minulých dobách talentové přijímačky na střední či vysoké školy.

Přesto se našlo spousta respondentů, kteří mají problém transponovat písničky do jiných tónin, dělá jim problém čtení křížků # a béček b a také rozklad akordů. Často se setkáváme s pedagogy, kteří nedokážou zahrát předeheru na začátku písničky a také dohru na konci skladby.

Dotazovaní jsou také znalci dětských hudebních autorů. Ovšem hře na klavír spojené se zpěvem se většina v mateřské škole věnuje méně než pět hodin. Myslíme si, že kdyby každý den pedagog využíval půl hodiny během celého dne, jeden den v týdnu by měl být vyhrazený pro hudební aktivity, správný sluchový a řečový rozvoj a nácvik písni, které se opakují po celý týden. Zpívání při procházce, pobytu na školní zahradě nebo přidání zpěvu ukolébavek či písniček, které děti znají, před odpoledním odpočinkem, dostali bychom se někde nad pět hodin týdně. Toto bohužel nejde plnit každý týden v mateřské škole vzhledem k plánovaným akcím a činnostem.

Respondenti také uvedli, že by metodiku hry na klavír pro učitele využili jako rychlou pomoc, jestliže si nebudou vědět rady, jak postupovat v hraní akordů, transponování skladeb do jiných tónin nebo vysvětlení hudebních základů.

Účastníci dotazníkového šetření zastoupili všechny kraje. Ve věku nejčastěji 31–49 let. V mateřských školách stále převažují ženy – učitelky. Dotazník vyplnili i dva muži.

ZÁVĚR

Magisterská diplomová práce vznikla na základě potřeb učitelů mateřských škol, kteří právě dokončili školu, ale i pro zkušené pedagogy, kteří si třeba nejsou jistí v některých hudebních oblastech. Metodika by měla posloužit jak začínajícím učitelům, tak i zkušeným pedagogům. Příručka by měla učitelům sloužit jako první pomoc při potížích v některých hudebních oblastech, ale i jako rozvíjení a zdokonalování se ve hře na hudební nástroj – klavír.

Pro hru na klavír pro učitele je velmi těžké sehnat odbornou literaturu s informacemi. Proto v této diplomové práci rozebíráme vše od základů.

Práce je rozdělena do devíti hlavních kapitol. První kapitola je věnovaná metodice hudební výchovy a její historii. Druhá kapitola je zaměřená na hudební vzdělávání v mateřské škole v pojetí Rámcového vzdělávacího programu. Třetí kapitola je orientovaná na metodické zásady pro hru na hudební nástroj. Čtvrtá kapitola se zabývá popisem nástroje, v našem případě klavíru. Rozebíráme také orientaci klaviatury, správné sezení u klavíru a klaviaturu v praxi. Pátá kapitola pojednává o elementárních základech hudební teorie, kde vysvětlujeme popis notové osnovy, druhy klíčů a druhy a délky not a také pomlky. Větší část práce se zabývá určováním křížků # a béček, tedy posuvek. Posuvky jsou napsány co nejjednodušeji, aby tuto elementární hudební teorii pochopil i úplný začátečník. Dále jsou v práci zařazeny oktávy a druhy taktů. Značky a zkratky v notovém zápise představují pojmy jako je akcent, koruna, ligatura, repetice, prima volta – seconda volta či Da Capo al Fine. Všechny tyto značky a zkratky jsou rozepsány i v praktickém provedení.

Pátá kapitola se dále věnuje hudebnímu italskému názvosloví, které se dělí na dynamické a tempové označení, se kterými se budeme setkávat v hudebních skladbách. Několik málo pojmů najdeme také v podkapitole označení hry nebo zpěvu. Stupnice s křížky # a béčky b jsou také součástí páté kapitoly. Zde jsou hlavní funkce vypsány v tabulkách i příkladech grafického znázornění klaviatury.

Akordy a zápis durových a mollových akordů jsou blíže popsány v kapitole šest. Pojmy jako je tónika, subdominanta a dominanta najdeme obsáhleji v podkapitole 6.1. Jak hrát akordy v levé ruce na klavír a jak je rozkládat obsahuje také tato kapitola. Jak jednoduše transponovat hudební skladby pro děti do jiných tónin a s nimi spojené určování křížků # a béček b.

V diplomové práci jsou popsány realizace akordických značek, předeheru s praktickou ukázkou a prstoklad na klaviatuře. Prstoklad je opět formulován do praktických příkladů. Pedalizace, tedy jak používat pedály u klavíru jsou v podkapitole 6.5.

Sedmá kapitola se věnuje transpozici písniček opět doplněné o praktické příklady. Zásobník jednoduchých skladeb nabízí kapitola osmá. Písničky jsou většinou v tónině C dur, tedy bez jakéhokoli předznamenání. Proto představují jednoduché skladby jak pro praktickou výuku v mateřské škole, tak i zásobník písní k tělovýchovným chvilčkám. Všechny uvedené hudební skladby jsou obohaceny i o aktivity a praktické využití v mateřské škole. V deváté kapitole jsou prezentovány výsledky z dotazníkového šetření se zaměřením na hudební vzdělání pedagogů v mateřských školách.

Prvotně jsme se domnívali, že pedagogové nehrají tak často v mateřské škole na klavír a nemají tolik zkušeností se hrou na klavír. Velké překvapení pro nás bylo, když jsme zjistili z dotazníkového šetření, že většina učitelů hraje v mateřské škole na klavír. Pedagogům ale dělá problém elementární hudební teorie. Přesněji řečeno, určování křížků a béček a následné hraní skladeb v praxi. Netajili se ani tím, že transponování skladeb do jiných tónin jim dělá značné problémy. A to se stalo našim cílem. Vytvořit pro pedagogy tuto práci a usnadnit jim pochopení vybraných problémů, se kterými se potýkají ve své praxi v mateřské škole.

Závěrem bychom dodali, že metodika hry na klavír pro učitele by měla být taková rychlá pomoc, po které vždy sáhneme, když si nevíme rady. Jednoduché provedení i vysvětlení elementárních hudebních poznatků v jedné publikaci. Metodika určená pro začínající i zkušené učitele mateřských škol, pro studenty středních nebo vysokých škol, kteří se učí hře na klavír anebo laikům, začátečníkům, kteří se učí samostudiem.

Anotace diplomové práce

Příjmení a jméno: Morcinková Tereza

Katedra: hudební výchovy PdF UP Olomouc

Název práce: Metodika hry na klavír pro učitele MŠ

Vedoucí práce: Mgr. Filip Krejčí, Ph.D.

Počet stran: 121

Počet příloh: 21

Počet titulů použité literatury: 42

Klíčová slova: metodika, předškolní vzdělávání, hudba, hra na klavír, hudební nauka

Resumé

Metodika hry na klavír pro učitele MŠ

Cílem diplomové práce je přiblížit metodiku hry na klavír učitelům mateřských škol. Hlavním cílem této práce je elementární hudební teorie převedena do praxe, která by měla pomoci učitelům, kteří chtějí porozumět oblasti hry na klavír. V teoretické části diplomové práce se zabývám elementární hudební teorií, kterou rozebírám do praktické hry na klavír. Jsou zde rozebrány noty, značky a zkratky v notovém zápise, hudební názvosloví i tempová označení. Zaobírám se také stupnicemi s křížky a béčky, hrou a rozkladem akordů či transponováním písní do jiných tónin. Pro učitele jsem také připravila jednoduchý zásobník skladeb pro předškolní děti. Součástí práce jsou prezentovány výsledky dotazníkového šetření se zaměřením na hudební vzdělání pedagogů v mateřských školách.

Klíčová slova: metodika, předškolní vzdělávání, hudba, hra na klavír, hudební nauka

Methods of playing the piano for nursery teachers

The target of the diploma thesis is to bring the methodology of playing the piano closer to kindergarten teachers. The main goal of this work is to put the elementary music theory into practice, which should help teachers who want to understand the field of piano playing. In the theoretical part of the diploma thesis I deal with elementary music theory, which I analyze into a practical piano playing. Notes, marks and abbreviations in musical sheet, musical nomenclature and tempo designations are analysed here. I also deal with scales with sharps and b-flats, playing and decomposing chords or transposing songs into other tones. For teachers, I also prepared a simple stack of songs for preschool children. Part of the work is presenting the results of a questionnaire survey focusing on music education of teachers in kindergartens.

Keywords: methodology, preschool education, music, piano playing, music theory, kindergarten, pedagogue

Seznam použité a citované literatury a pramenů

1. CMÍRAL, Adolf. *Základní pojmy hudební*. 9. vydání. Praha 1: Supraphon, 1974.
2. COPPENBARGER, Brent. *Music Theory Secrets: 94 Strategies for the Starting Musician*. United States of America: Rowman & Littlefield Publishers, 2014, 156 s. ISBN 978-1-4422-3324-9.
3. CRHA, Bedřich a Petr HALA. *Technika klavírního doprovodu lidových písní*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2003, 115 s. ISBN 80-210-3094-1.
4. DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1992. ISBN 80-7067-098-3.
5. DOLINSKÝ, Antonín. *Hudební nauka I: učebnice hudební nauky a intonace pro 1. až 3. roč. I. cyklu lidových škol umění*. 14. vyd. Praha: Supraphon, 1979.
6. DŘEVIKOVSKÝ, František. *Každý se může stát kouzelníkem: Škola hry na klávesové nástroje s automatickým doprovodem, 1. díl*. České Budějovice: František Dřevíkovský, hudební nakladatelství, 2004.
7. DŘEVIKOVSKÝ, František. *Každý se může stát kouzelníkem: Škola hry na klávesové nástroje s automatickým doprovodem, 2. díl*. České Budějovice: František Dřevíkovský, hudební nakladatelství, 2004.
8. DŘEVIKOVSKÝ, František. *Každý se může stát kouzelníkem: Škola hry na klávesové nástroje s automatickým doprovodem, 3. díl*. České Budějovice: František Dřevíkovský, hudební nakladatelství, 2004.
9. DŘEVIKOVSKÝ, František. *Každý se může stát kouzelníkem: Škola hry na klávesové nástroje s automatickým doprovodem, 4. díl*. České Budějovice: František Dřevíkovský, hudební nakladatelství, 2004.
10. GIORDANO, Nicholas J. *Physics of the piano*. Paperback edition. Oxford: Oxford University Press, 2016. ISBN 978-0-19-954602-2.
11. GRIGOVÁ, Věra. *Všeobecná hudební nauka*. Olomouc: Alda, 1998. ISBN 80-85600-46-3.
12. CHLADNÁ, Anna. *Hudba pro nejmenší: Metodika hudební výchovy dětí do tří let*. 2. přepr. vyd. Bratislava: PANTON, nakladatelství Svazu československých skladatelů, 1968, 62 s.
13. KODEJŠKA, Miloš a Mikuláš POPOVIČ. *Příručka klavírních doprovodů a dirigování písní: v mateřské a základní škole*. Praha: Portál, 1996, 120 s. ISBN 80-7178-099-5.

14. KOLAFÁ, Jiří. *Hudební nauka pro nehudebníky*. 3. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2009. ISBN 978-80-7331-144-5.
15. LASEVIČOVÁ, Jarmila. *Didaktika hudební výchovy pro učitele primárního vzdělávání: distanční text*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7368-007-6.
16. LASEVIČOVÁ, Jarmila. *Didaktika hudební výchovy: doplňkový studijní materiál pro posluchače studia učitelství 1. stupně základní škol*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996. ISBN 80-7042-108-8.
17. LISÁ, Dagmar. *Hudební nauka pro malé i větší muzikanty*. 3. vyd., v Editio Bärenreiter Praha 2. vyd. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 2003. ISBN 80-86385-20-5.
18. LÝSEK, František a kolektiv. *Metodika hudební výchovy: v 1.-5. ročníku základní devítileté školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, 200 s. ISBN 14-302-72.
19. MACEK, Jiří a Marko ČERMÁK. *Akordy*. Cheb: G + W, 2009. ISMN M-706509-04-4.
20. MILES, John. *Začínáme hrát na klavír*. Čes. vyd. 2. Praha: Svojtka & Co., 1998. ISBN 80-7237-056-1.
21. OLING, Bert a Heinz WALLISCH. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. Přeložil Jiřina HOLEŇOVÁ. Čestlice: Rebo, 2004. ISBN 80-7234-289-4.
22. POLÁČEK, Radek. *Vybrané problémy hry na klavír na střední pedagogické škole*. Masarykova univerzita Brno, 2013. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita Brno, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy. Vedoucí práce Jan Žemla.
23. POPOVIČ, Mikuláš. *Hudební nauka: příručka ke studiu*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2003, 100 s. skripta. ISBN 80-7044-511-4.
24. POPOVIČ, Mikuláš. *Teoretické aspekty klavírní improvizace: (Doprovod lidové písně)*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 1994. Acta Universitatis Purkynianae. ISBN 80-7044-082-1.
25. REŽNÝ, Pavel. *Elementární hudební teorie*. 3., nezměněné vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5421-4.
26. SKOŘEPOVÁ, Kateřina. *Princezny: Omalovánky*. ProArt, 2008.
27. STRAŇKOVÁ, Lenka a Dana NOVOTNÁ. *Elementární improvizace doprovodu písní: (studijní opora KS)*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2012. ISBN 978-80-7414-591-9.

28. SVOBODOVÁ, Liana. *Pedagogika a metodika klavírní hry*. Ostrava: Repronis, 2006. ISBN 80-7329-113-4.
29. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Velikonoce: původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty*. Vyd. 2. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-044-0.
30. ZENKL, Luděk. *ABC hudební nauky*. [1. vyd.]. Praha: Bärenreiter, 2003. ISBN 978-80-86385-21-1.
31. ZEZULA, Jiří, Olga JANOVSÁ, Libuše KURKOVÁ a Jan BUDÍK. *Hudební výchova v mateřské škole: Metodika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 392 s. ISBN 14-542-87.
32. ZEZULA, Jiří, Richard HRČEK a Leoš KUNOVJÁNEK. *Metodika hudební výchovy pro mateřské školy*. Hradec Králové, 1970.

Seznam internetových zdrojů

1. Klavír. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Klav%C3%ADr>
2. Klavír: *Popis klavíru*. Absolventi gymcheb [online]. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <http://absolventi.gymcheb.cz/2010/zdmihul/vos2.html>
3. LORENC SUCHÁNKOVÁ, Eva. *Jak pokořit akordické značky ve zpěvnících* [online]. 15. 3. 2016 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.evasuchankova.cz/jak-pokorit-akordicke-znacky-ve-zpevnících/>
4. LORENC SUCHÁNKOVÁ, Eva. *Čtení not pro dospělé: 6 snadných kroků, jak na to* [online]. 9. 1. 2018, [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.evasuchankova.cz/cteni-not-pro-dospele/>
5. LORENC SUCHÁNKOVÁ, Eva. *Jak vymýšlet prstoklady* [online]. 28. 2. 2016 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.evasuchankova.cz/jak-vymyslet-prstoklady/>
6. LORENC SUCHÁNKOVÁ, Eva. *Jak zvolit správný akord* [online]. 12. 5. 2016 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.evasuchankova.cz/clanek-na-prani-jak-zvolit-spravny-akord/>
7. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP, 2004. [Cit. 2021-02-15].

Seznam zpěvníků a sborníků

1. JISTEL, DOLEŽALOVÁ, PROKŠOVÁ a VEGNEROVÁ. *Popěvky a písničky pro nejmenší*, 1995.
2. KŘIŠŤANOVÁ, Dita. *České písničky*. Ilustroval Martin IZÁK, ilustroval Lenka IZÁKOVÁ. Říčany: Sun, 2019. ISBN 978-80-7567-344-2.
3. *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol : pro 1.-4. třídu*. Druhé, přepracované vydání. Cheb: Music, 1995. ISBN 80-85925-01-x.

Program pro vytváření a úpravu notových partů a hudebních značek

1. Werner Schweer. MuseScore3 [software]. 2002 [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://musescore.org/en/download/>. Požadavky na systém: Win 10, Mac, Linux; velikost 73 MB.

2. Software NCH. Crescendo Music Notation Editor [software]. 11. 07. 2016 [cit. 2021-01-25]. Dostupné z <https://www.instaluj.cz/crescendo-music-notation-editor/>. Požadavky na systém: Windows XP/2003/Vista/7/8/10; velikost 42,41 MB.

Seznam zkratk

RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
Atd.	a tak dále
Apod.	a podobně
Např.	například
TV aktivita	tělovýchovná aktivita
VV	výtvarná činnost
HV	hudební činnost
PČ	pracovní činnost

Seznam tabulek

TAB. 5.1 - STUPNICE S KŘÍŽKY #.....	30
TAB. 5.2 - JAK JDOU NOTY VE STUPNICI POSTUPNĚ ZA SEBOU.....	30
TAB. 5.3 - STUPNICE S BÉČKY B.....	31
TAB. 5.4 - JAK JDOU NOTY VE STUPNICI POSTUPNĚ ZA SEBOU?	31

Seznam grafů

GRAF 1: HRAJETE AKTIVNĚ NA KLAVÍR?.....	63
GRAF 2 : POKUD NE, NA JAKÝ HUDEBNÍ NÁSTROJ HRAJETE?	64
GRAF 3: MÁTE V MŠ.....	65
GRAF 4: UČILI JSTE SE ELEMENTÁRNÍ HUDEBNÍ TEORII NA STŘEDNÍ ŠKOLE? .	66
GRAF 5: JAK JSTE SE NAUČILI ELEMENTÁRNÍ HUDEBNÍ TEORII?.....	66
GRAF 6: HRÁLI JSTE AKTIVNĚ NA KLAVÍR NA STŘEDNÍ ŠKOLE?	67
GRAF 7: JAK JSTE SE NAUČILI HRÁT NA KLAVÍR?	68
GRAF 8: JAKÁ OBLAST Z HUDEBNÍ TEORIE VÁM DĚLÁ PROBLÉM?	69
GRAF 9: JAKÁ OBLAST Z HUDEBNÍ TEORIE VÁM DĚLÁ PROBLÉM?	70
GRAF 10: VYUŽÍVALI JSTE INDIVIDUÁLNÍ LEKCE VE HŘE NA KLAVÍR?	71
GRAF 11: NAVŠTĚVOVALI JSTE ZÁKLADNÍ UMĚLECKOU ŠKOLU JAKO PŘÍPRAVU K POVOLÁNÍ?	71
GRAF 12: JAK DLOUHO JSTE NAVŠTĚVOVALI ZÁKLADNÍ UMĚLECKOU ŠKOLU?	72
GRAF 13: UMÍTE TRANSPONOVAT HUDEBNÍ SKLADBY DO JINÝCH STUPNIC?..	72
GRAF 14: HRAJETE V LEVÉ RUCE AKORDY?.....	73
GRAF 15: POKUD ANO, ROZKLÁDÁTE AKORD?.....	73
GRAF 16: JAKÉ HUDEBNÍ AUTORY DĚTSKÝCH PÍSNÍČEK NEJČASTĚJI HRAJETE NA KLAVÍR?	74
GRAF 17: KOLIK ČASU TÝDNĚ S DĚTMI ZPÍVÁTE A HRAJETE NA KLAVÍR?.....	76
GRAF 18: VYUŽILI BYSTE JEDNODUCHOU METODIKU HRY NA KLAVÍR PRO ZAČÁTEČNÍKY?	76
GRAF 19: POHLAVÍ	77
GRAF 20: PRAXE V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	77
GRAF 21: KRAJ.....	78
GRAF 22: VĚK	78
GRAF 23: DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ.....	79

Seznam příloh

- Příloha č. 1 – Schéma klávesnice a notového zápisu jednotlivých tónů
- Příloha č. 2 – NA JAŘE – M. Škodová
- Příloha č. 3 – PETRKLÍČ – J. Horáčková
- Příloha č. 4 – SLEPIČKA NAŘÍKÁ - lidová
- Příloha č. 5 – SLUNÍČKO – M. Přikrylová
- Příloha č. 6 – KDYŽ TŘI SLÍPKY ZE VSI JDOU - W. A. Mozart, 12 variací C dur: „Ah, vous dirai-je Maman”,
- Příloha č. 7 – MUZIKANTSKÁ RODINA - I. Fischer, Z. Petr
- Příloha č. 8 – LEČO – I. Jahelka
- Příloha č. 9 – Procvičování řady, obrázky k písničce LEČO
- Příloha č. 10 – ZIMA JE TU – Jiří Havel
- Příloha č. 11 – ČERT - R. Pluhařová
- Příloha č. 12 – RAMPOUCH - J. Šíhal, J. Vodňanský
- Příloha č. 13 – V ZIMĚ - M. Raková
- Příloha č. 14 – DOMEČEK – M. Kružíková
- Příloha č. 15 – PRINCEZNA A DRAK – M. Kružíková
- Příloha č. 16 – Vyprávění pohádky podle obrazového materiálu
- Příloha č. 17 – Princezna z papíru, koruna krále
- Příloha č. 18 – Drak z otisku ruky
- Příloha č. 19 – KOLEDA - V. Kalais, V. Čtvrtek
- Příloha č. 20 – Betlém
- Příloha č. 21 – Dotazník

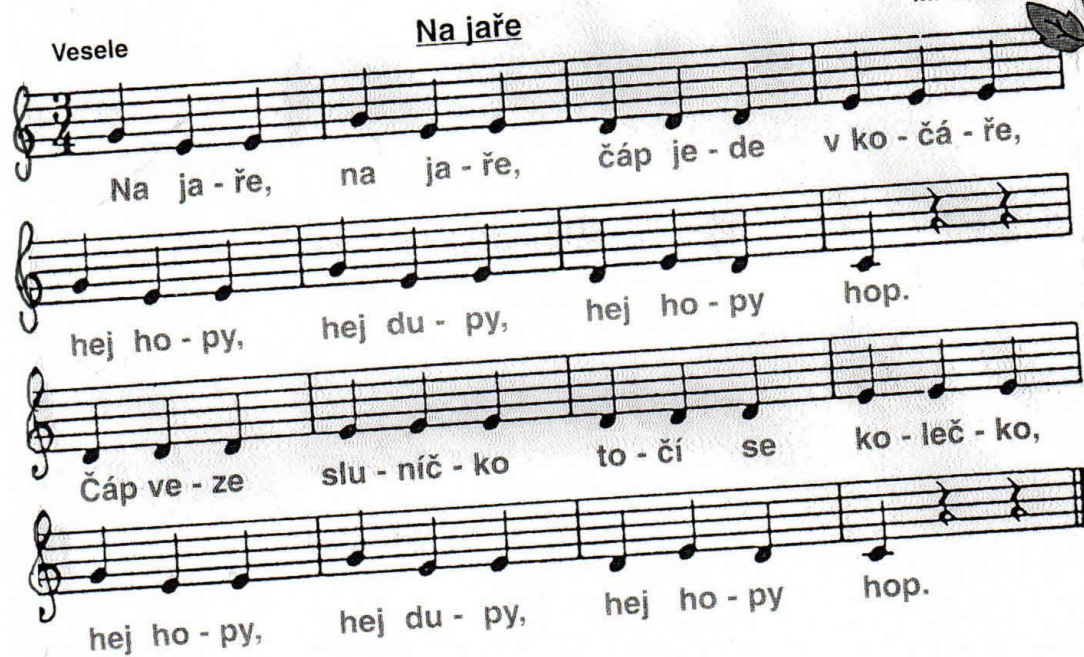

Na jaře

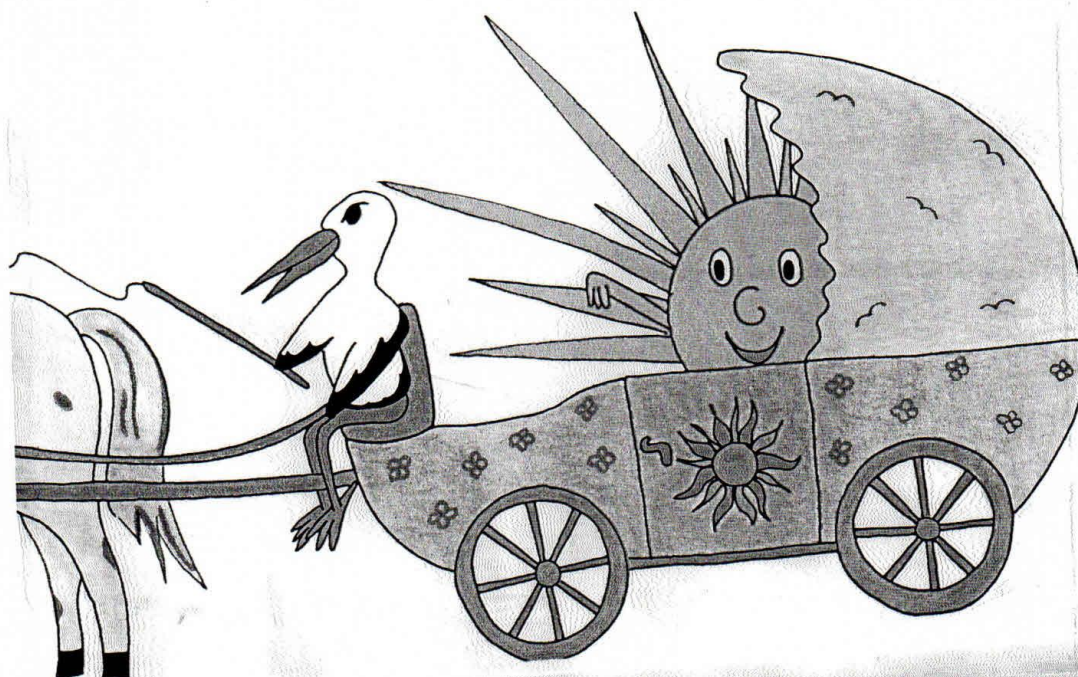
M. Škodová

Vesele

Na jaře

Na ja - ře, na ja - ře, čáp je - de v ko - čá - ře,
hej ho - py, hej du - py, hej ho - py hop.
Čáp ve - ze slu - nič - ko to - čí se ko - leč - ko,
hej ho - py, hej du - py, hej ho - py hop.

PETRKLÍČ

Ne - ní, ne - ní ze že - le - za, pře - ce je to klíč,

o - te - ví - rá brá - nu k ja - ru, je to pe - tr - klíč.

Jen co rá - no slunce vy - jde všude žlutě rozkvetě,

dě - ti, pohleď - te jak hezky je hned na svě - tě.

Pe - tr - klíč, pe - tr - klíč, zí - ma už je pryč,

pe - tr - klíč, pe - tr - klíč, od ja - ra je klíč.

Příloha č. 4 – SLEPIČKA NAŘÍKÁ – lidová

Zdroj: ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Velikonoce: původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty*.

Vyd. 2. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-044-0.

SLEPIČKA NAŘÍKÁ

Lidová

Volně

Sle-pič-ka bě-há po dvo-ře, va-jíč-ko se kou-lí v ko-mo-ře: sle-pič-ka

kdák, va-jíč-ko křáp! Má-te mi ho, paň-má-mo, dát.

SLUNÍČKO

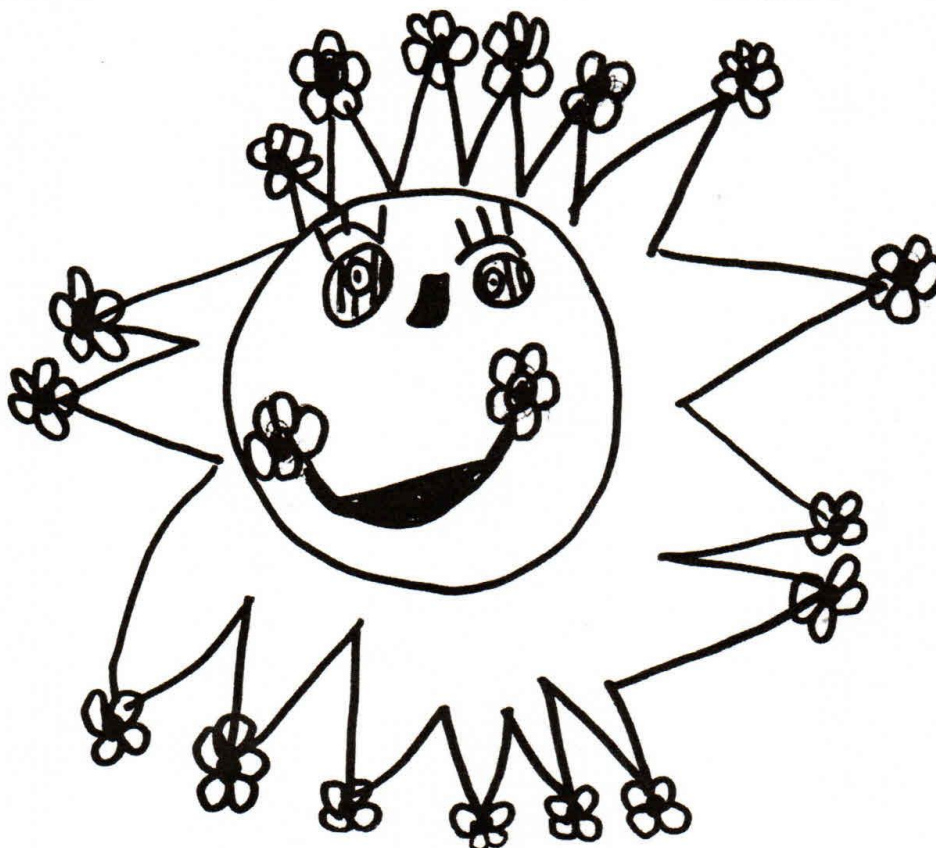

Jedno žluté sluníčko, chtělo si pohrát maličko. Vzalo si nové barvičky a natřelo svět celičký.

Modré bylo nebičko, červené malé jablíčko, zeleně trávu natřelo a moc se mu to líbí lo.

Najednou mráček přiletěl, ani trochu se nestyděl a všechno bylo pod vodou, to jenom mraky dovedou.

Příloha č. 6 – KDYŽ TŘI SLÍPKY ZE VSI JDOU - W. A. Mozart, 12 variací C dur: „Ah, vous dirai-je Maman”

1 *C*   2 *F*   *C*   *G*⁷   *C*   *G*⁷   *C*

Když tři slíp-ky ze vsi jdou, prv-ní má dvě za se-bou.

C   *G*   *C*   *G*   *C*   *G*   *C*   *G*

Dru-há těs-ně za ní fa-pe, tře-tí vždyc-ky vza-du šla-pe.

C   *F*   *C*   *G*⁷   *C*   *G*⁷   *C*

Když tři slíp-ky ze vsi jdou, prv-ní má dvě za se-bou.

ZPÍVÁNÍ JENI TAK

Už poštěté se na tomto místě čas. isu setkáváte s novou písničkou. Zpívali jsme už o třechních, o kuchyňské kapele, o cirku, který se jmenoval Rámus, mohli jste se naučit písničku o zimě, o městu jménem Naopak a dneska si zazpíváme o vaší rodině. Že vy nejste muzikantská rodina? Co není, může být.

O tom, že písničky otištěné v minulých Sluníčkách se líbí, jsme se mohli přesvědčit i na koncertu Dětského pěveckého sboru Československého rozhlasu řízeného Čestmírem Staškem. Při některých písničkách přišli na jeviště pomoci i přítomní rodiče a dokonce i skladatel té dnešní – Zdeněk Petr. Potlesk který po „sluníčkovských“ písničkách následoval patřil dětem ze sboru které písničky nazpívaly už i v rozhlase. Vy se je spolu s nimi můžete z nahrávek učit každou třetí středu v měsíci ve Vysílání pro mateřské školy od 9.35 do 9.50 a následující neděli od 8.45 do 8.50 vždy na stanici Praha.

Doufáme že se vám bude líbit i dnešní písnička která dává opět příležitost všem členům rodiny a nejrůznějším kuchyňským nástrojům které si sami vymyslíte. A jestli chcete, můžete nám napsat jak jste s písničkami spokojeni.

JAN KRŮTA

MUZIKANTSKÁ RODINA

Slova IVO FISCHER, hudba ZDENĚK PETR

Jakoby pochodem, v libovolném tempu

Dítě (děti)

1. Tá-ta včera v šatní-ku
2. V kuchyni zas mamín-ka
3. Na-še ma-lá Mo-ni-ka
4. I náš Vě-na ze zvyku
5. Když my hrajem do re mi,

Maminka

1.-5. Raz dva, raz dva (text)

Tatínek

hm hm hm hm

zatloukal pár hřebí-ků, bum, bum, bum, pěstičkou do stolu
nebo dveří)

každou chvíli za-cinká po-kličkou, (pokličky)
Ta hraje (lžičkou o skleničku)
u-mí dě-lat vy-ni-ká. pa-nečku (dvě vařečky)
každý po-zná, co jsme my: je-di-ná (všechno dohromady)

hm hm (text) (v 5. sloce)

až se třá-sl ce-lý dům.
velkou ne-bo ma-lič-kou.
na skle-ničku od-ča-je.
va-rečkou o va-reč-ku.
mu-zi-kantská ro-di-ne.

LEČO

MIROSLAV FLORIAN

Živé

1. Raj-čá-ta se roz-hně-va-la na ze-le-nou pap-ri-ku,
 2. Vej-ce krá-čí od-hod-la-ně pro-ti dvě-ma ci-bu-lím,

p staccato

boj se ve-de bez mi-los-ti na sy-čí-cím ren-dlí-ku.
 je-nom joí mým mís-to zbra-ně vru-ce lži-ci a už jím.

Fine

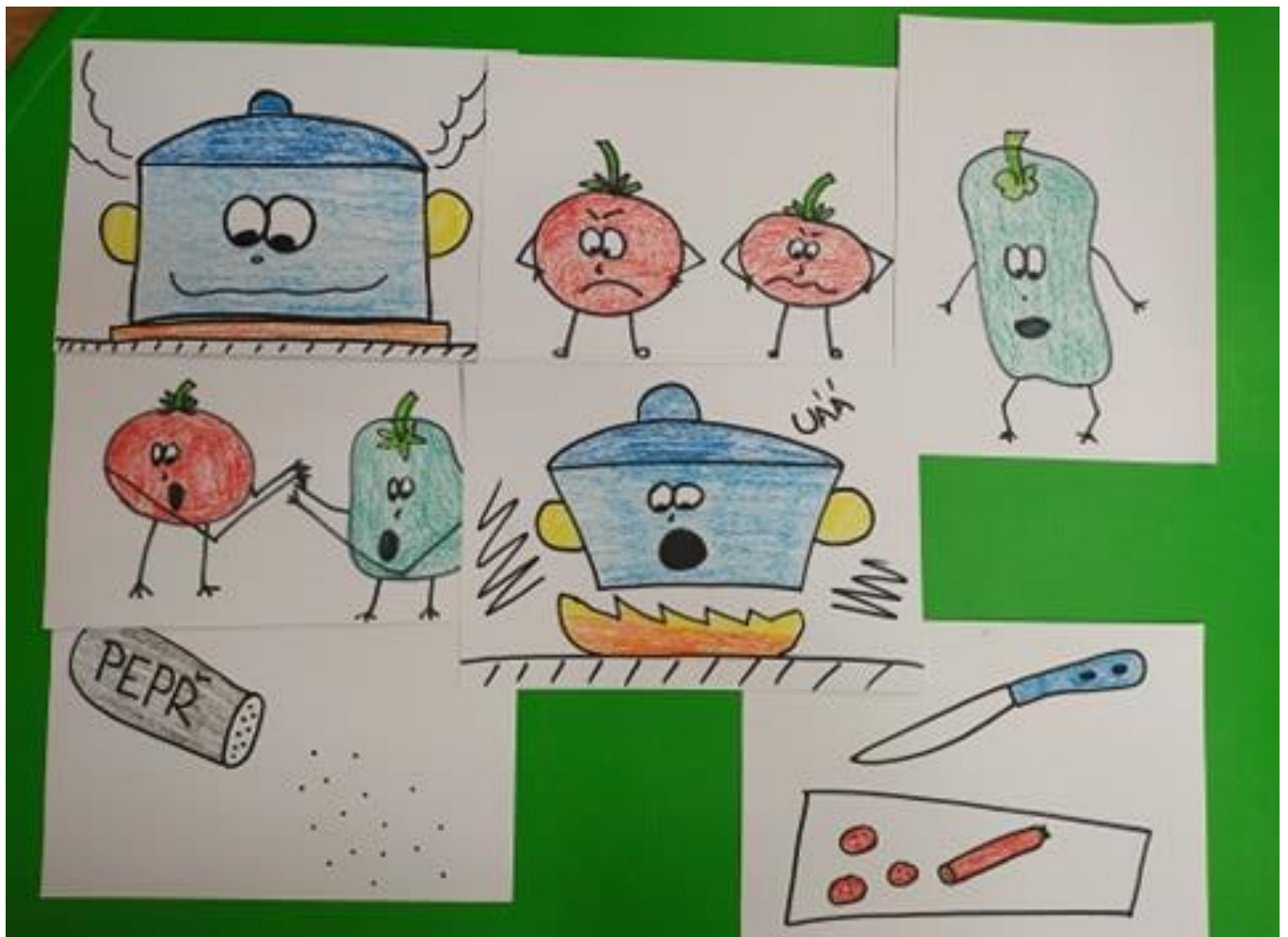
a pepř pá-tí se všech mých, až se ren-dlík o-trá-sá,

na ku-sy je roz-se ka-na li-be rec-ka klo-ba-sa.

D.C. al Fine

Příloha č. 9 – Procvičování řady, obrázky k písničce LEČO

Zdroj: vlastní výukový materiál používaný v mateřské škole

Zima je tu

Vesele *Česká*

1. Mňá-u, po-zor mi-lě koč-ky, z o-blo-hy se sy-pou vlož-ky.
2. Kte-rá koč-ka čer-ná by-la, za chvi-lič-ku bu-de bí-lá.

do ko-žiš-ků ko-či-čích pa-dá tí-še bí-lý sniž.
mož-ná, že jí pře-jde smich, mňá-u, bu-de ja-ko sniž.

© Nakladatelství **JASTO**, Kozlovská 17, 750 00 Píerov, tel.: 0641 / 20 15 29

ČERT

Hudba a text: R. Pluhařová

C G C G C G C

1. Čer - te, čer - te ro - ha - tý, čer - ný jsi a
2. Čer - te, čer - te, čer - tí - čku, špi - na - vou máš

G C G C G C G

chlu - pa - tý. Poz - nám tě, když vchá - zíš k nám,
tvá - řič - ku. Vel - ký py - tel na zá - dech.

C G C G C

dě - láš rá - mus, to já znám.
Pod ním sot - va chy - táš dech.

RAMPOUCH

J. Šíhal / Jan Vodňanský

1. Ram-pouch sem, ram-pouch tam, cin-ká a já po-slou-chám. Ram-pouch sem, ram-pouch tam
 Cin-ká-ní ram-pou-ší zněl-ku na mě vyz-kou-ší, ram-pouch sem, ram-pouch tam

a já po-slou-chám. Tam, kde kvet-ly bla-tou-chy, tam teď ros-tou ram-pou-chy,
 a-ní ne-du-tám.

Mráz dal vo-du do le-du, zpí-vá-me si ko-le-du.

MK

2. Rampouch sem, rampouch tam
 cinká a já poslouchám
 rampouch sem, rampouch tam
 ani nedutám.

Rampouch sed, na rampouch,
 cink a už by do nás bouch.
 Rampouch sem, rampouch tam
 a já utíkám.

V ZIMĚ

Milena Raková

T. Jednou v zimě, brzy ráno stěžoval si kos - všude bílo, mlá vráno
a já jsem tu bos. Brv, brv, to je zima, brv, brv, to je mráz.
pojď Evičko, pojď Honzičku, pojď mezi nás.

2. Bílá vrána posedává blízko u dveří,
- že jsem byla včera černá, nikdo nevěří.
Brv, brv...
3. Oba si tam nafukají a zebe je nos,
vločky stále poletují, už se zlobí kos.
Brv, brv...
4. Ke krmítku doletěl, pozvalo je dál,
tam se hojně nacoobal, taneček je hrál...
Brv, brv...

DOMEČEK

Text a hudba:
Marie Kružíková

C G C G C

Sto-jí, sto-jí do-me-ček, me-cho-vý má dvo-re-ček.

F G F G

Kdo v něm byd-lí? Ne-ví-me. Jak to a-si zjis-tí-me?

C F G C zpomalit

Ťuk, ťuk na vrát-ka - a za-čí-ná po-hád-ka...

PRINCEZNA A DRAK

Text a hudba:
Marie Kružíková

1. Byla jednou jedna princezna, byla krásná, chytrá, libezná. Žila
2. V černé jeskyni u jezera bydlí ta velká příšera. Chrápe
3. A už jede rytíř na koni, snadno zlého draka dohoní. Ani
4. Na zámku se chystá oslava, muzika tam všude vyhrává. Nema-

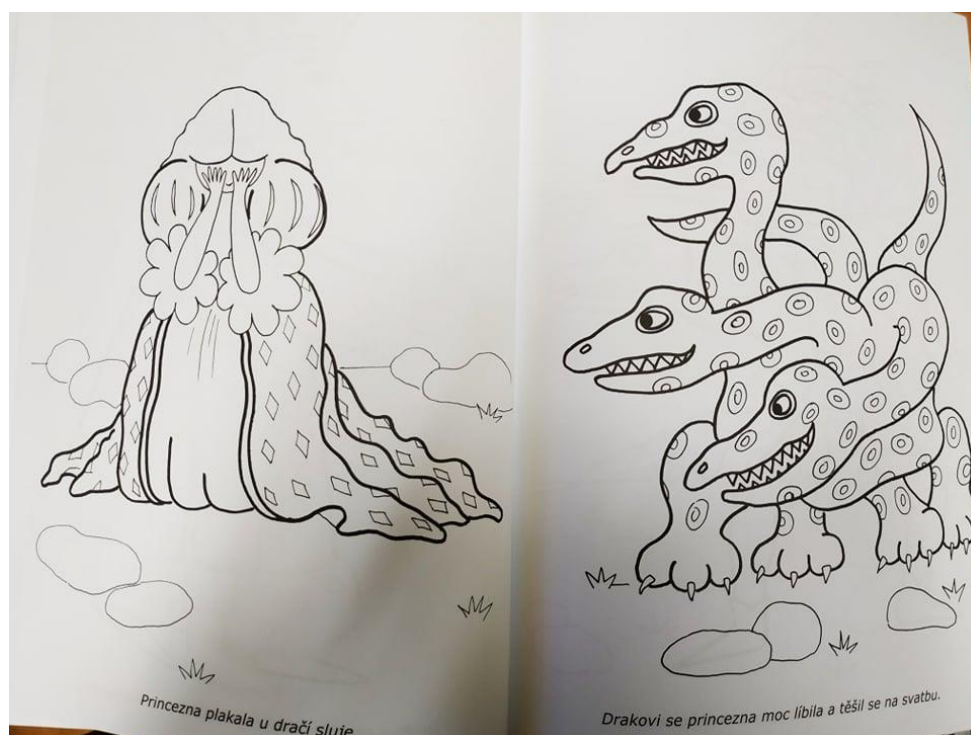
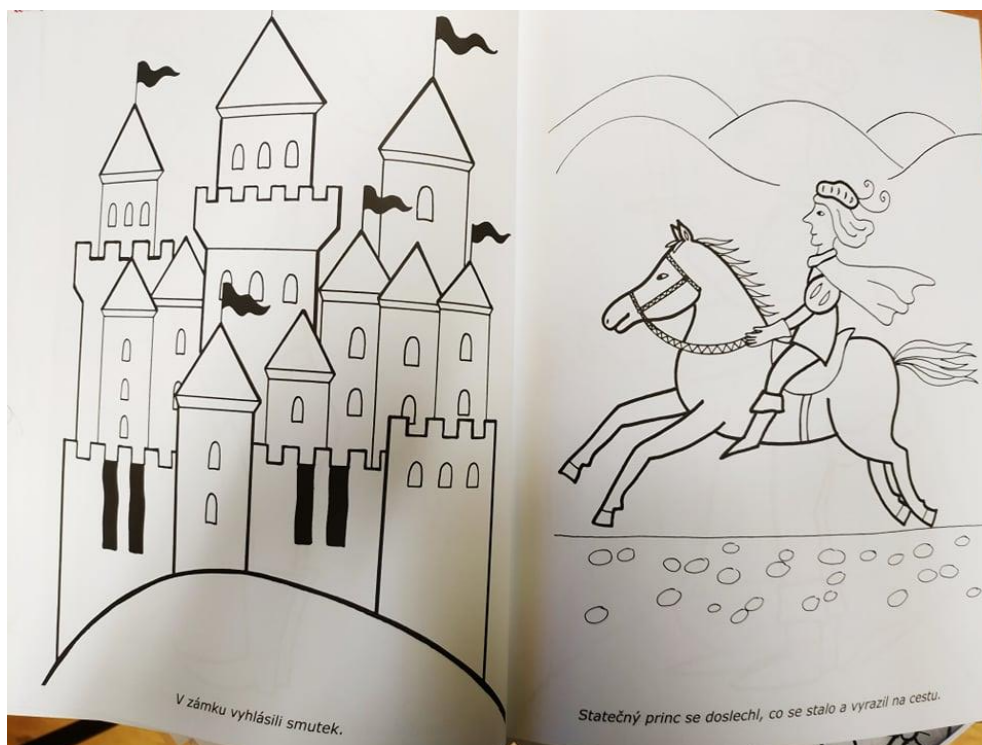
v bílém zámku, ale pak - chtějí sežrat velký, hnusný drak,
tam v pelechu na listí, nemeje se, zuby nečistí.
trošku se ho nelekne, všechny tři hlavy mu usekne.
-jí čas vůbec na hádky - a je konec naší pohádky.

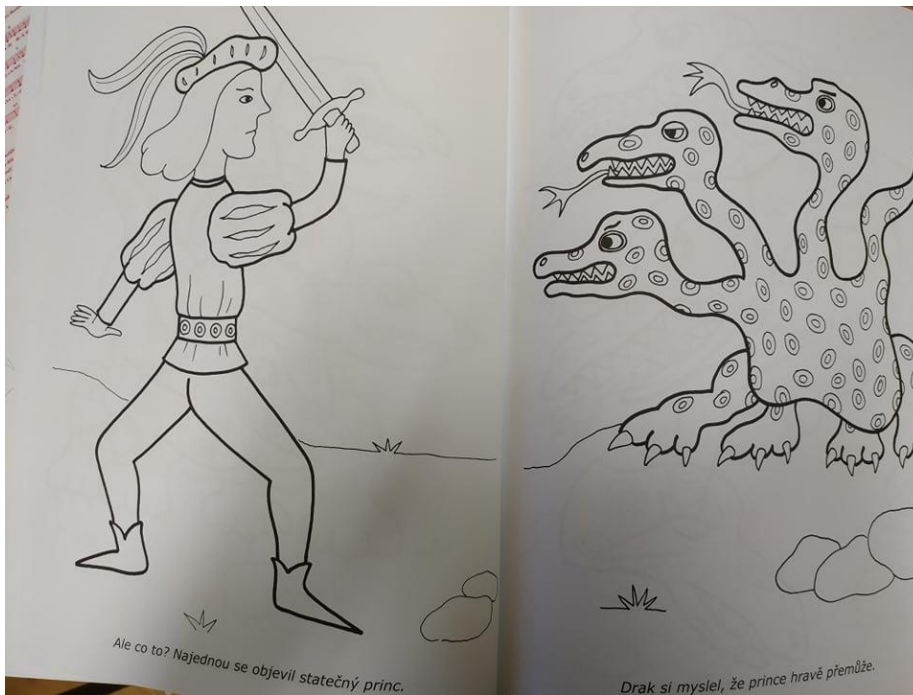
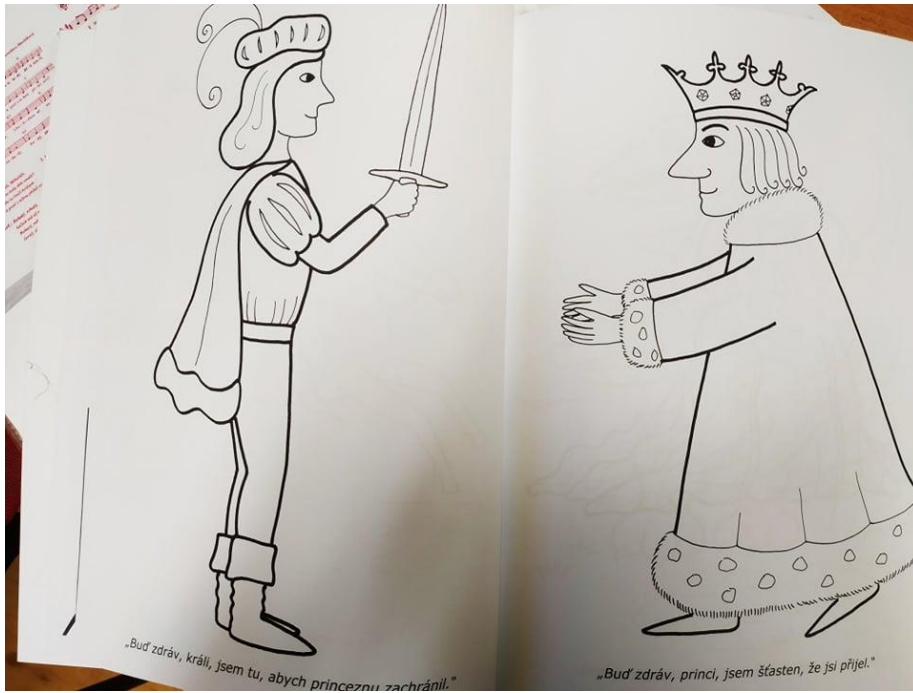

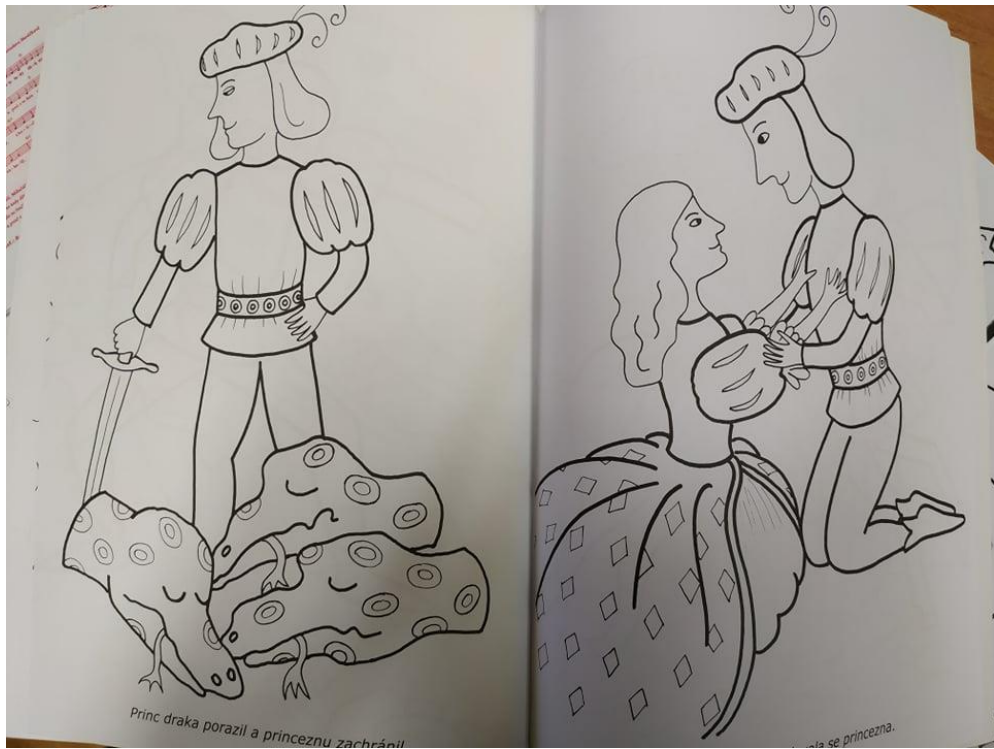
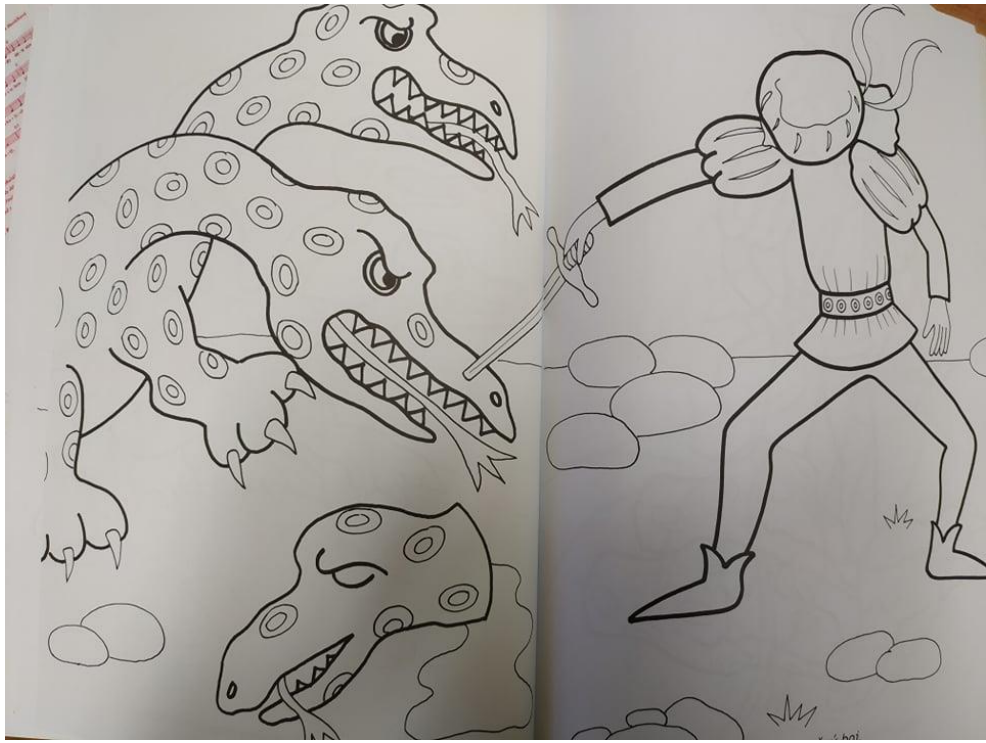
Krásná a libezná je ta naše princezna,
Fuj draku, fuj fuj fuj - už ti smrdí celá slůž!
Má srdce statečné, vůbec se ho nelekne.
Láska je na světě - se zlem vždycky zamete.

Příloha č. 16 – Vyprávění pohádky podle obrazového materiálu

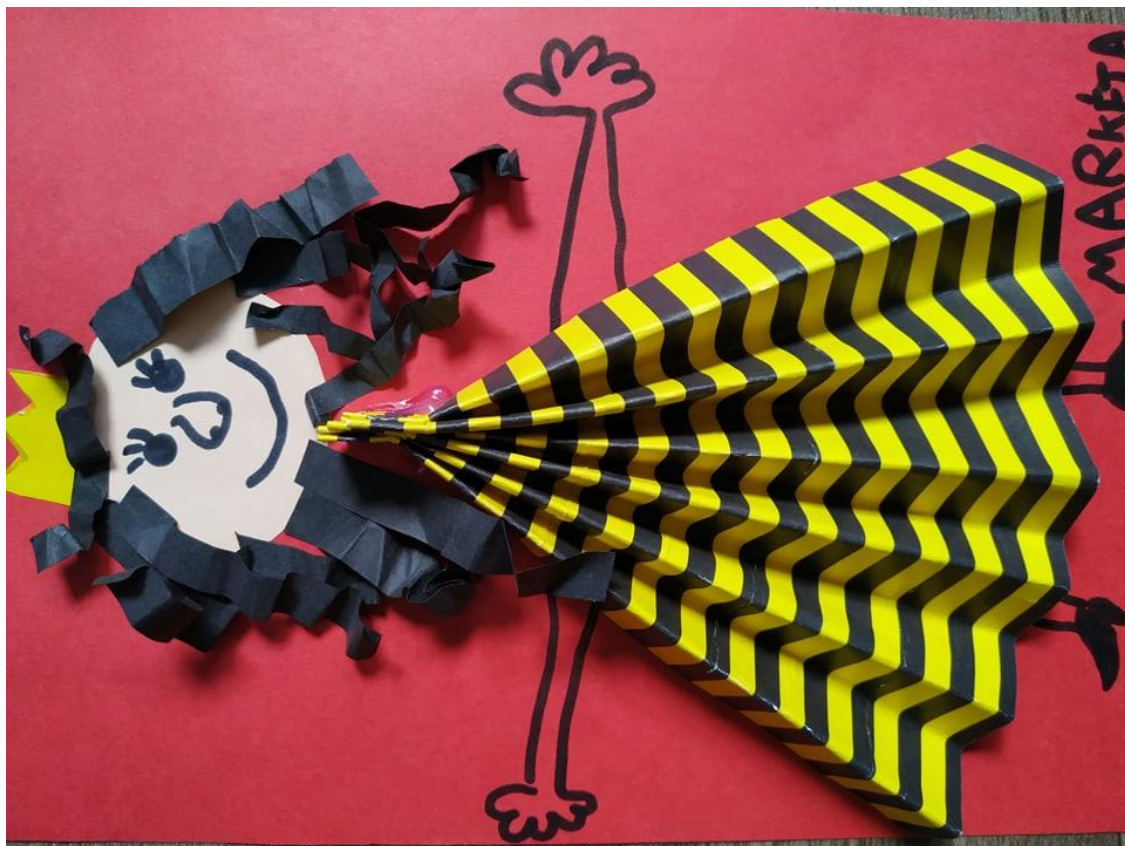

Příloha č. 17 – Princezna z papíru, koruna krále

Zdroj: vlastní. Tvorba dětí v mateřské škole

Příloha č. 18 – Drak z otisku ruky

Zdroj: vlastní. Tvorba dětí v mateřské škole

Koleda

Hud
Viktor Kalabis (197
Slo
Václav Čtvrť

Velmi živě *mf* Sbor (nebo menší skupina) *f*

1 3 3

Klavír

f *mf* *f*

p x *p* x *p* x *p* x *p* x *p* x *p* x

mf

p x *simile*

f Sbor *mf* Sóló *f* Sbor

p *p* *p* *p* *p* *p*

mf Sóló *f* Sbor *mf* Sóló

p x *p* *f* *p* *cresc.*

Přišli čtyři koledníci, hop, hej,
 koleda, zplivali a vyhrávali, dohráli a pak se ptali, co kdo
 dá? Co dá pan za jíc? Sněde-ný kra-jíc. Co dá pa-ní sri-ka?
 O-li-znout z hrn-ka. Co dá pan je-ze-vec? Je-stli chť-jí, sta-rou pec.

*f*Sbor *mf*Sólo *f*Sbor

Co dá pa-ní ve-ver-ka? Ať prý při-jdou z ú-te-rka. Co dá pan me-dvěď?

*mf*Sólo *mf*Sbor

Ať prý při-jdou v de-vět. Přišli čty-ři ko-le-dní-ci, hop, hej, ko-le-da,

zpí-va-li a vy-hrá-va-li, do-hrá-li a pak se pta-li, co kdo dá.

[71]

Příloha č. 20 – Betlém

Zdroj: vlastní. Tvorba dětí v mateřské škole. Betlém byl zařazen na stránky kukando.cz do soutěže o nejhezčí Betlém.

#kukandobetlem

Kukandot.cz

Dotazník

Hudební vzdělání pedagogů v MŠ

1. Hrajete aktivně na klavír?

- Ano
- Ne

2. Pokud ne, na jaký hudební nástroj hrajete?

3. Máte v mateřské škole:

Nápověda k otázce: Pokud máte oba nástroje, uveďte, který využíváte více.

- Klavír
- Keyboard

4. Učili jste se elementární hudební teorii na střední škole?

Nápověda k otázce: Jedná se o nauku čtení z not, transpozice písní atp.

- Ano
- Ne

5. Jestliže jste v předchozí otázce odpověděli ne, jak jste se naučili elementární hudební teorii?

Nápověda k otázce: Soukromě, jiná škola...

6. Hráli jste aktivně na klavír na střední škole?

- Ano
- Ne

7. Jestliže jste v předchozí otázce odpověděli ne, jak jste se naučili hrát na klavír?

8. Jaká oblast z hudební teorie vám dělá problém?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Čtení not
- Transpozice písní
- Přehled křížků # a bémolů b
- Jiná:

9. Využívali jste individuální lekce ve hře na klavír?

- Ano
- Ne

10. Navštěvovali jste základní uměleckou školu jako přípravu k povolání?

- Ano
- Ne

11. Pokud ano, jak dlouho?

Nápověda k otázce: Odpovězte v letech

12. Umíte transponovat hudební skladby do jiných stupnic?

- Ano
- Ne

13. Hrajete v levé ruce akordy?

- Ano
- Ne

14. Pokud ano, rozkládáte akord?

- Ano
- Ne

15. Jaké hudební autory dětských písniček nejčastěji hrajete na klavír?

16. Kolik času týdně s dětmi zpíváte a hrajete na klavír?

Nápověda k otázce: Započítejte celý den od začátku po konec provozu

- Méně než 5 hodin
- 5 - 10 hodin
- Více jak 10 hodin
- Nehrajeme a nezpíváme vůbec

17. Využili byste jednoduchou metodiku hry na klavír pro začátečníky?

- Ano
- Ne

18. Jsem:

- Žena
- Muž

19. Praxe v mateřské škole:

- Do 5 let
- 6 - 9 let
- Více jak 10 let

20. Kraj:

- Hlavní město Praha
- Jihočeský kraj
- Jihomoravský kraj
- Karlovarský kraj
- Kraj Vysočina
- Královehradecký kraj
- Liberecký kraj
- Moravskoslezský kraj
- Olomoucký kraj
- Pardubický kraj
- Plzeňský kraj
- Středočeský kraj
- Ústecký kraj
- Zlínský kraj